

ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

ΣΧΟΛΗ : Α.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ.
ΤΜΗΜΑ : ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**“ Η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία ως φορείς
ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας μετά την κρίση”**

Εκπόνηση Εργασίας : Ευθυμίου Ευγενία

Μαρίνου Ανθούλα-Μαρία

Επιβλέπων καθηγητής : κ. Παπαρηγορίου Αριστείδης

ΑΙΓΑΛΕΩ 2018

Πρόλογος

Το σύγχρονο περιβάλλον μέσα στο οποίο καλούνται να δράσουν οι σημερινές επιχειρήσεις και οργανισμοί έχει σαν βασικό γνώρισμα δυο κύριες παραμέτρους που είναι η ισχυρή ανταγωνιστικότητα αλλά και η περιοδική έλευση κύκλων ύφεσης. Η ηγεσία των σημερινών εταιριών έχει κατανοήσει εντελώς πως αποτελεί μονόδρομος, με στόχο να καταφέρει να ανταπεξέλθει στις συγκεκριμένες εύκολα μεταβαλλόμενες και σκληρές συνθήκες, η απόκτηση του βασικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος έναντι του ανταγωνισμού.

Αυτό είναι κάτι το οποίο τις περισσότερες φορές έχει σαν συνέπεια πως θα πρέπει να υλοποιήσει καθορισμένες τακτικές επιλογές οι οποίες θα οδηγήσουν στην επιχειρηματική αριστεία. Μόνο έτσι είναι εφικτό να εξασφαλίσει μια σύγχρονη εταιρία πως έχει την ευχέρεια να κατορθώσει τους κυριότερους σκοπούς της είτε να έχει τη δυνατότητα να συντηρήσει την πορεία εξέλιξης της σε μελλοντική βάση.

Η περιοδική έλευση υφέσεων οι οποίες οδηγούν την οικονομία σε επίπεδα κρίσης είναι κάτι διαδεδομένο στη σημερινή καπιταλιστική οικονομία. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, η καταπολέμηση των συγκεκριμένων συνεπειών φαίνεται να προβληματίζει πάντα τις σύγχρονες επιχειρήσεις και να απαιτεί σύνθετα και πολύπλοκα μέτρα αντιμετώπισης των συγκεκριμένων φαινομένων μέσα από μια δομημένη στρατηγική πολιτική η οποία θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της χώρας μονάχα εάν εστιάσει στην καινοτομία και την επιχειρηματικότητα. Οι ορολογίες αυτές είναι δυο έννοιες που παίζουν καθοριστικό ρόλο στη σύγχρονη εποχή καθώς είναι μονόδρομος για την ανάπτυξη μιας χώρας καθώς αποτελεί τη μοναδική διέξοδο για να αποκτήσει μια επιχείρηση ξανά το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα το οποίο έχει χάσει.

Abstract

The modern environment in which today's businesses and organizations are invited to act has as its main characteristic two main parameters, namely the strong competitiveness and the recurrence of recession cycles. The leadership of today's companies has completely understood that it is a one-way street, in order to be able to cope with the specific, easily changing and harsh conditions, the acquisition of the main competitive advantage over competition.

This is something that most of the time means that it must implement defined tactical choices that will lead to business excellence. Only in this way is it possible to ensure a modern company that it has the power to achieve its main goals or to be able to maintain its course of development on a future basis.

The recurring adventures that lead the economy to crisis levels are something widespread in today's capitalist economy. However, combating these consequences seems to always be a matter of concern for modern businesses and require complex and complex measures to address these phenomena through a structured strategic policy that will help develop the country only if it focuses on innovation and entrepreneurship. These terminologies are two concepts that play a key role in the modern era as it is a one-way street for the development of a country as it is the only way to get a business again the competitive edge it has lost.

Πίνακας Περιεχομένων

Πρόλογος.....	2
Abstract	3
Πίνακας Περιεχομένων	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	8
2.1 Βασικές έννοιες.....	8
2.2 Χαρακτηριστικά και κίνητρα	10
2.3 Σύνδεση επιχειρηματικότητας με το περιβάλλον της επιχείρησης	13
2.4 Είδη επιχειρηματικότητας	17
2.5 Ο ρόλος της επιχειρηματικότητας.....	18
2.5.1 Σημασία επιχειρηματικότητας για οικονομική ανάπτυξη	20
2.5.2 Οι οικονομικές συνθήκες οι οποίες επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα	22
2.5.3 Λόγοι αποτυχίας και επιβίωσης νέων επιχειρήσεων	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ.....	28
3.1 Βασικές έννοιες.....	28
3.2 Αναγκαιότητα καινοτομίας	31
3.3 Μορφές καινοτομίας	34
3.4 Οφέλη καινοτομίας και παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία μιας καινοτομίας.....	38
3.5 Καινοτομία και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα	42
3.6 Επιχειρηματικότητα και καινοτομία.....	45
3.6.1 Καινοτόμος επιχειρηματικότητα ως βασικός παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης	47
3.7 Η καινοτομία στην Ελλάδα	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	57
4.1 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης στην καινοτομία.....	57
4.2 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης στην επιχειρηματικότητα.....	62
4.3 Υπαρκτά προβλήματα επιχειρηματικότητας και καινοτομίας.....	67
4.4 Εξέλιξη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.....	68
4.4.1 Δείκτες και κίνητρα επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.....	71
4.4.2 Χαρακτηριστικά επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά την κρίση.....	73
4.5 Ο ρόλος της επιχειρηματικότητας στην οικονομική ανάπτυξη και συνθήκες ανάπτυξης.....	76

4.6 Νέα καινοτομική επιχειρηματικότητα.....	78
4.7 Το Εθνικό Περιφερειακό Σύστημα Καινοτομίας και τα αποτελέσματα της κρίσης στην καινοτομία	79
4.8 Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την επιχειρηματικότητα εν μέσω κρίσης.....	83
4.9 Ελληνικά προγράμματα προσαρμογής.....	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	92
5.1 Ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας.....	92
5.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα	100
5.3 Προοπτικές και στρατηγικές για διεθνή ανταγωνιστικότητα.....	104
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ / ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	109
Περιεχόμενα Εικόνων	111
Περιεχόμενα Πινάκων.....	112
Βιβλιογραφία.....	113

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σαν μέλος της ΕΕ, η χώρα μας είναι αναγκασμένη να ακολουθεί τις πολιτικές και τις τακτικές τις οποίες εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε όλα τα ζητήματα τα οποία έχουν άμεση σχέση με το οικονομικό γίνεσθαι. Ακόμα, ο επιχειρηματικός κόσμος της χώρας μας δεν δρα αυτόνομα και αυτό-διοικητικά, αλλά είναι αναγκασμένος να εργάζεται σε ένα κράτος όπου το χρηματοοικονομικό, το τεχνολογικό αλλά και το κοινωνικό περιβάλλον οριοθετείται από τις αποφάσεις τις εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας (Tagkalakis, 2014).

Συνεπώς, υπήρξε χρήσιμη η διερεύνηση των πολιτικών της ΕΕ, αλλά και της πολιτικής η οποία εφαρμόστηκε έτσι ώστε να καταφέρει να βγει η Ευρώπη από τη δίνη της ύφεσης και να επέλθει η πολυπόθητη ανάπτυξη. Στο ίδιο πλαίσιο αναλύθηκε η εφαρμογή της τακτικής «Ευρώπη 2020» και τα διαδοχικά προγράμματα προσαρμογής από την Ελλάδα. Δυστυχώς, όμως, η μονόπλευρη εφαρμογή του δημοσιονομικού μέρους των εν λόγω προγραμμάτων αναίρεσε σε σημαντικό βαθμό όλη τη θετική εξέλιξη της οικονομίας μας τα τελευταία έτη. Ακόμα, αντιτάσσεται σε αρκετά από τα μέρη της συγκεκριμένης πολιτικής με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης της οικονομίας (Ketikidis et al., 2013).

Από την έως τώρα εξέλιξη της οικονομίας της χώρας μας κατανοούμε πλέον τη μεγάλη ανάγκη η οποία υφίσταται για εναλλακτικές τακτικές και διαφοροποιημένες προσεγγίσεις αποκατάστασης των οικονομιών και των κοινωνικών ανισορροπιών που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Η οικονομία της χώρας μας χάνοντας το τρένο της εξέλιξης, κινήθηκε για αρκετά χρόνια σε μια ασθενή τεχνολογικά αλλά ως επί το πλείστον καινοτομικά παραγωγική βάση, επαναπαύτηκε στον προστατευτισμό αλλά και στην παροχή εύκολη χρήματος από την ΕΕ, χάνοντας με αυτόν τον τρόπο ήδη υπάρχοντα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα τα οποία είχε κερδίσει και παραδοσιακούς παραγωγικούς τομείς τους οποίους είχε αναπτύξει (Μαραβέγιας, 2012).

Για να μπορέσουμε να βγούμε από αυτήν την κατάσταση, είναι σημαντικό να εφαρμοστούν καινούρια αναπτυξιακά πρότυπα, τα οποία να στοχεύουν ως επί το πλείστον στην υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και παράλληλα στην υλοποίηση περισσότερων επενδυτικών κινήσεων, επικεντρώνοντας σε αγαθά και υπηρεσίες υψηλότερης ποιότητας και προστιθέμενης αξίας. Με λίγα λόγια, για να επέλθει στη χώρα μας ξανά η ανάπτυξη είναι σημαντικό να εστιάσει στην επιχειρηματικότητα και στην καινοτομία με στόχο να λάβει ξανά το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα το οποίο έχει χάσει λόγω της εισόδου της Ελλάδας στη δίνη της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης (Βλαδός, 2016).

Στόχος της πτυχιακής αυτής εργασίας αποτελεί η διεξοδική έρευνα και η εκτενής μελέτη για το πώς η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της χώρας μας. Στόχος μας είναι με το πέρας της εν λόγω πτυχιακής εργασίας να αντλήσουμε τα βέλτιστα επιθυμητά συμπεράσματα αφού πρώτα κατανοήσουμε τις παραπάνω έννοιες και το ρόλο που παίζουν στη σύγχρονη παγκόσμια οικονομία. Για να γίνει αυτό στα πρώτα κεφάλαια της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας θα γίνει μια εισαγωγή μέσα από την καταγραφή των ορισμών και των ειδών των εννοιών αυτών αλλά και μια μνεία στους παράγοντες οι οποίοι ευνοούν είτε εμποδίζουν την καινοτομία και τα συστήματα τα οποία περιέχονται σε αυτήν.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 Βασικές έννοιες

Η έννοια αυτή αποτελεί μια ορολογία που χρησιμεύει συνέχεια στην καθημερινή γλώσσα, στις πολιτικές δηλώσεις αλλά και στις ακαδημαϊκές αναλύσεις. Έχει διαπιστωθεί πως η εν λόγω έννοια, ως επί το πλείστον, αποτελεί τον ουσιαστικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη ενός κράτους σε συνδυασμό πάντοτε με άλλες παραμέτρους. Ακόμα, η συγκεκριμένη έννοια αναφέρεται στις πρακτικές τις οποίες υλοποιούν οι άνθρωποι. Παρόμοιες πρακτικές είναι η έναρξη, η εξαγορά, η συμμετοχή στη δράση μιας εταιρίας, αλλά και η διαδικασία λήψης μιας απόφασης. Εξίσου σημαντική πρακτική είναι η ευχέρεια την οποία διαθέτουν να ανιχνεύουν κενά στην αγορά και να αξιοποιούν τις ευκαιρίες, οι οποίες εμφανίζονται με επίπτωση να αποκτούν συγκριτικά πλεονεκτήματα, σε σχέση με τους ανταγωνιστές στον τομέα τους και να διασφαλίζουν με αυτόν τον τρόπο προστιθέμενη αξία για την εταιρία τους (Καραγιάννης και συν, 2001).

Η ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, που δεν θα εστιάζουν μονάχα στην ανάπτυξη των εταιριών είτε των οργανισμών αλλά και στον εκσυγχρονισμό τους, έχει σαν συνέπεια για ένα κράτος της ανοδική τάση του εθνικού πλούτου, την ανάπτυξη της τεχνογνωσίας και την ύπαρξη της καινοτομίας, αφθονία και ποικιλία

αγαθών είτε υπηρεσιών και φυσικά ανάπτυξη καινούριων θέσεων εργασίας (Πολυχρονόπουλος και Κορρές, 2005).

Ενώ η αντίστοιχη συζήτηση είναι έντονη τα τελευταία χρόνια, η ορολογία αυτή δεν έχει λάβει ένα ακριβές περιεχόμενο το οποίο να είναι κοινά αποδεκτό. Αυτό έχει άμεση σχέση ως επί το πλείστον με το γεγονός πως ο επιχειρηματίας, που κυρίως την ασκεί, ενσωματώνει αρκετές και διαφοροποιημένες λειτουργίες και δράσεις προκειμένου να είναι δύσκολο να δοθεί το πλήρες περιεχόμενο του ρόλου του. Αυτό βασίζεται στη μέθοδο με την οποία δραστηριοποιείται, τη μορφή και το μέγεθος της επιχείρησης την οποία ιδρύει και τα μέσα τα οποία έχει στη διάθεση του (Drucker, 2014).

Γενικότερα, σαν επιχειρηματικότητα είναι εφικτό να λογιστεί η σύλληψη και η υλοποίηση μιας ιδέας. Αυτή η ιδέα είναι δυνατόν να επιφέρει σημαντική προστιθέμενη αξία τόσο για τον επιχειρηματία όσο και για το κοινωνικό σύνολο. Αυτό, όμως, έχει σαν βασικό κριτήριο την αφιέρωση του κατάλληλου χρόνου, την καταβολή μεγάλης ενέργειας, την ανάληψη των συνοδευτικών οικονομικών, ψυχολογικών αλλά και κοινωνικών κινδύνων καθώς επίσης και τη διαχείριση των ανάλογων εξόδων (Wong et al., 2005).

Με λίγα λόγια, θα μπορούσε να ειπωθεί πως με την εν λόγω έννοια καλούμε την προσπάθεια μετατροπής της πρωτοβουλίας σε αποτέλεσμα και από αυτή τη δράση να προκύψει και οικονομικό όφελος. Περιέχει σαν στάδια την καινοτομία, την ηγεσία, τη διαχείριση αλλά και την ανάπτυξη μιας πρωτοβουλίας. Στη χώρα μας, λογίζεται από επιχειρηματικούς αλλά και οικονομικούς κύκλους σαν αναγκαίο να γίνει μια προσπάθεια ένταξης της στην εκπαιδευτική δράση. Με τον τρόπο αυτόν θα υπάρξει εξέλιξη της παιδείας, της οικονομίας αλλά και της κοινωνίας. Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί πως υφίστανται οργανισμοί οι οποίοι έχουν την ευχέρεια να προάγουν την επιχειρηματικότητα σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο (Gaddam, 2007).

2.2 Χαρακτηριστικά και κίνητρα

Οι διαφοροποιημένες κατηγορίες της έννοιας αυτής όπως εκείνες οι οποίες αναφέρθηκαν παραπάνω περιλαμβάνουν διαφορετικά εξίσου, όμως, σημαντικά γνωρίσματα που περιλαμβάνονται σχεδόν σε όλες τις κατηγορίες και τις περισσότερες φορές είναι κοινά. Μερικά από τα κυριότερα γνωρίσματα είναι ο έλεγχος, η υπευθυνότητα, η εγρήγορση, η οικονομική ανάπτυξη, η αβεβαιότητα, η καινοτομία καθώς επίσης και η ηγεσία (Ιωαννίδης, 2007).

Σε ότι έχει να κάνει με τα κίνητρα της επιχειρηματικότητας, είναι σημαντικό να τονιστεί πως μια σημαντική προϋπόθεση, η οποία θεωρείται εξαιρετικά καθοριστική για την επιτυχία της επιχειρηματικής δράσης είναι τα κίνητρα ενός ανθρώπου να ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη δράση. Οι κυριότερες κατηγορίες κινήτρων που είναι εφικτό να χωρίσουμε είναι τα θετικά ή ελκυστικά κίνητρα και τα αρνητικά ή απωθητικά κίνητρα, όπως εμφανίζονται στην εικόνα που ακολουθεί (Κώτσιος, 2012).

Τα συγκεκριμένα κίνητρα τις περισσότερες φορές εστιάζουν στα κύρια οικονομικά είτε κοινωνικά γνωρίσματα. Ειδικότερα, τα ελκυστικά είτε θετικά κίνητρα έχουν άμεση σχέση με τα κίνητρα εκείνα, τα οποία είναι δυνατόν να ελκύουν τους ανθρώπους σε ένα επάγγελμα και σε μια επιχειρηματική δράση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί για το κέρδος, η κοινωνική εξέλιξη, η δημιουργικότητα, η επαγγελματική επιτυχία κλπ. Αντίθετα, τα ουδέτερα κίνητρα αφορούν τα κίνητρα εκείνα τα οποία δεν είναι εφικτό να κατηγοριοποιηθούν σε μια από τις δυο άλλες ομάδες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εξειδίκευση, η επαγγελματική πείρα, το είδος των σπουδών κλπ (Καραγιάννης και συν, 2001).

Από την άλλη μεριά, στα αρνητικά, είτε όπως καλούνται διαφορετικά στα απωθητικά κίνητρα, έχουμε εκείνα τα κίνητρα τα οποία είναι εφικτό να ωθήσουν είτε να εξαναγκάσουν τους ανθρώπους να εστιάζουν σε ένα επάγγελμα και σε μια επιχειρηματική δράση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η οικονομική ύφεση, η ανοδική τάση των ποσοστών ανεργίας, η εξαναγκαστική μετανάστευση, η απόλυση, οι οικογενειακές υποχρεώσεις, η πρόωρη σύνταξη κλπ (Stoyan, 2012).

Γενικότερα, αυτό το οποίο είναι σημαντικό να τονιστεί είναι πως τα εν λόγω κίνητρα όπως εμφανίστηκαν παραπάνω, είναι εκείνα τα οποία ως επί το πλείστον επιφέρουν τις πιο καθοριστικές άμεσες επιρροές και επιδράσεις στην επιχειρηματική δράση και σταδιοδρομία για κάποιον άνθρωπο. Το γεγονός αυτό έχει σαν συνέπεια να υπάρχουν καθοριστικές θετικές ή μη συνέπειες στο κοινωνικό είτε οικονομικό πλαίσιο, τόσο σε μικρό-επίπεδο όσο και σε μακρό-επίπεδο (Deakins and Freel, 2007).

Δεν είναι εύκολο να ειπωθεί ποιο από τα παραπάνω κίνητρα έχει πιο μεγάλη βαρύτητα και σημασία για τον προσδιορισμό της επιχειρηματικής δράσης και απόφασης ενός ανθρώπου στη σημερινή εποχή. Πιθανόν η βέλτιστη επιλογή να είναι ένας συνδυασμός των παραπάνω κινήτρων κάτι το οποίο θα επιφέρει καλύτερα αποτελέσματα στις αποφάσεις οι οποίες θα ληφθούν. Σημαντικό ρόλο, φυσικά, κάθε φορά έχουν και οι συνθήκες του περιβάλλοντος. Δηλαδή οι πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές αλλά και τεχνολογικές συνθήκες οι οποίες έχουν την ευχέρεια να καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το εκάστοτε πλαίσιο δράσης (Gaddam, 2007).

Εικόνα 2.1 : Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα επιχειρηματικότητας (Γκαγκάτσιος, 2008)

Πίνακας 2.1 : Κίνητρα έναρξης επιχειρηματικής δράσης ανά χώρα

Χώρες	Επιχειρηματικότητα ανάγκης (% επιχειρηματιών αρχικών σταδίων)	Επιχειρηματικότητα ευκαιρίας για τη βελτίωση του εισοδήματος ή/και εργασιακής ανεξαρτησίας (% επιχειρηματιών αρχικών σταδίων)
Χώρες Α	30,3	46
Χώρες Β	28,8	42
Βέλγιο	29	43,9
Καναδάς	15,1	66,9
Τσεχία	22,7	60,3
Φινλανδία	17,9	66
Γαλλία	15,7	60,9
Γερμανία	18,7	55,7
Ελλάδα	23,5	35,8
Ιρλανδία	18	43,8
Ισραήλ	17,4	49,2
Ιταλία	18,7	18,4
Ιαπωνία	25	59,6
Κορέα	36,5	51,1
Λουξεμβούργο	5,6	56,6
Ολλανδία	8	67,1
Νορβηγία	4	60,8
Πορτογαλία	21,4	50,7
Πουέρτο Ρίκο	21,5	42,9
Σιγκαπούρη	8,4	68,8
Σλοβενία	24,1	53,4
Ισπανία	29,2	33,2
Σουηδία	9,7	58,4
Ελβετία	7,5	67,2
Ταϊβάν	28,7	45,8
Τρινιτάτ & Τομπάκο	11,2	76
Ηνωμένο Βασίλειο	16,1	45,2
ΗΠΑ	21,2	57,4
Χώρες Γ	18,3	53,7
M.O. GEM	24,9	47,2

Χώρες Α:Χαμηλού κόστους, Χώρες Β:βελτίωσης αποτελεσματικότητας, Χώρες Γ: καινοτομίας

Πηγή : IOBE, 2013

2.3 Σύνδεση επιχειρηματικότητας με το περιβάλλον της επιχείρησης

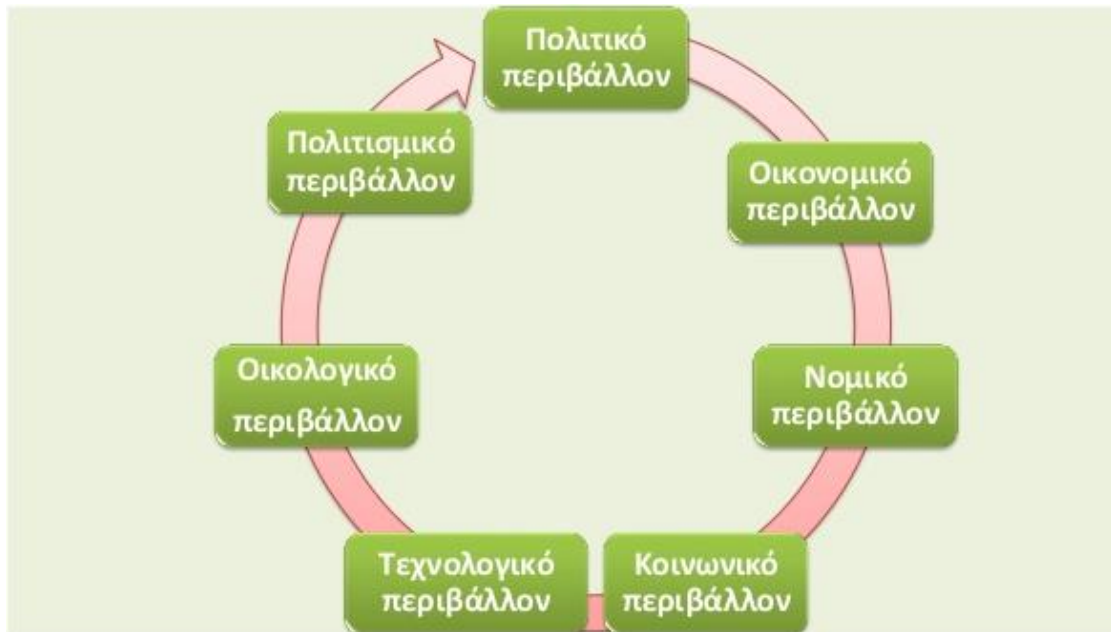
Είναι γενικά αποδεκτό πως η έννοια αυτή υιοθετείται μέσα από την τακτική κατεύθυνση, η οποία προσφέρει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην επιχειρηματική μονάδα. Επίσης, υιοθετείται και από τη διάταξη των πόρων μέσα σε ένα περιβάλλον, το οποίο είναι συχνά μεταβαλλόμενο, έχοντας σαν κυριότερο σκοπό να καταφέρει να ανταποκριθεί σωστά στις εκάστοτε ανάγκες της αγοράς και να μπορέσει να ικανοποιήσει σε σημαντικό βαθμό τις ανάγκες τις οποίες έχει το καταναλωτικό κοινό (Collins and Pontikakis, 2006).

Ο όρος αυτός έχει άμεση σχέση και εξάρτηση όχι μόνο από το εξωτερικό αλλά και από το εσωτερικό περιβάλλον μιας εταιρίας. Σε ότι έχει να κάνει με το εξωτερικό της περιβάλλον, είναι σημαντικό να τονιστεί πως περιέχει στοιχεία της οικονομίας (όπως για παράδειγμα ο πληθωρισμός, οι ρυθμοί ανάπτυξης, η εξέλιξη της κεφαλαιαγοράς κλπ), της κοινωνίας (όπως για παράδειγμα δημογραφικά στοιχεία κλπ), της πολιτικής (άσκηση νομισματικής πολιτικής, δημοσιονομικής πολιτικής κλπ) καθώς επίσης και της τεχνολογίας (δηλαδή της ενίσχυσης της ποιότητας αλλά και της ποσότητας εξοπλισμού). Ακόμα, το εξωτερικό περιβάλλον περιλαμβάνει το νομικό, το οποίο αφορά ως επί το πλείστον το σύνολο των κανόνων και των νομοθετικών πλαισίων που βασίζεται μια κοινωνία, το οικολογικό αλλά και το πολιτισμικό περιβάλλον, όπου περιέχονται τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις μιας κοινωνίας (Parker, 2009).

Εικόνα 2.2 : Το περιβάλλον μιας επιχείρησης (Κακούρης, 2010)

Το εσωτερικό περιβάλλον μιας σύγχρονης εταιρίας αποκτά τους πόρους από τους οποίους και περιέχεται. Σε αυτό εντάσσονται οι προμηθευτές υλικών είτε υπηρεσιών, οι καταναλωτές, οι υπάλληλοι, οι χρηματοδότες, οι πιστωτές καθώς επίσης και οι μέτοχοι μιας εταιρίας, οι οποίοι συνεργάζονται είτε την ανταγωνίζονται. Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μιας τέτοιας μονάδας προκύπτει από τη διαφοροποίηση της σε σχέση με άλλες εταιρίες αυτής της μορφής. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος που βασίζεται στην ισχύ την οποία αποκτά, χρησιμοποιώντας κατάλληλα τις δυνατότητες της και τη σωστή διαχείριση των πόρων της (Wilson and Gurling, 2009).

Εικόνα 2.3 : Εξωτερικό περιβάλλον επιχείρησης (Δρόσου, 2015)

Εικόνα 2.4 : Εσωτερικό περιβάλλον επιχείρησης (Δρόσου, 2015)

Στο μοντέλο των 5 δυνάμεων του Πόρτερ παρουσιάζονται όλες οι δυνάμεις που καλείται να αντιμετωπίσει μια σύγχρονη εταιρία ή οργανισμός, με στόχο να ασκήσει επιδράσεις και να καταφέρει να εξελίξει την επιχειρηματικότητα της. Όσο πιο δυνατή είναι μια εταιρία τόσο πιο εύκολο είναι να καταπολεμήσει τις εν λόγω δυνάμεις. Ο ανταγωνισμός είναι ως επί το πλείστον το δεδομένο εκείνο που ωθεί στην επιτυχία είτε στην αποτυχία μια επιχείρηση ή έναν οργανισμό. Αυτό συμβαίνει λόγω του γεγονότος πως το ανταγωνιστικό περιβάλλον έχει την ευχέρεια να ασκήσει σε μεγάλο βαθμό επιρροή στην ισχύ της εταιρίας (Deakins and Freel, 2007).

Εικόνα 2.5 : Μοντέλο Πόρτερ (Wilson and Gurling, 2009)

Ο Πόρτερ οριοθέτησε πέντε ανταγωνιστικές δυνάμεις, οι οποίες έχουν αντίκτυπο σε οποιοδήποτε τομέα και στην αγορά της εκάστοτε οικονομίας. Κάθε μια εξ αυτών καθορίζει την ισχύ του ανταγωνισμού της εταιρίας και τα πιθανά κέρδη της

καθώς επίσης και την ελκυστικότητα της εκάστοτε καινούριας επιχειρηματικής μονάδας. Το συγκεκριμένο μοντέλο αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο με στόχο να αναλυθούν επιπλέον οι κινητήριες δυνάμεις της αγοράς (Parker, 2009).

Το μοντέλο αυτής της μορφής περιέχει, όπως διακρίνουμε και από την εικόνα 2.7, τα εξής :

- Ανταγωνισμός ανάμεσα σε υφιστάμενες εταιρίες και οργανισμούς
- Απειλή εισόδου καινούριων ανταγωνιστικών εταιριών
- Απειλή υποκατάστατων αγαθών είτε υπηρεσιών
- Διαπραγματευτική ισχύ προμηθευτών
- Διαπραγματευτική ισχύ αγοραστών (Collins and Pontikakis, 2006)

2.4 Είδη επιχειρηματικότητας

Έχουν δημιουργηθεί διαφοροποιημένες μορφές επιχειρηματικότητας, η ύπαρξη και το σύνολο των οποίων έχει την εξήγησή του στις πολλαπλές διαστάσεις τις οποίες έχει λάβει με το πέρασμα των ετών ο επιχειρηματικός κλάδος. Επίσης, έχει την εξήγησή του και στη γενικότερη σύγχυση, η οποία υφίσταται σε ότι έχει να κάνει με τα διακριτά χαρακτηριστικά και την υποχρέωση ύπαρξης των συγκεκριμένων μορφών. Οι κυριότεροι λόγοι οι οποίοι οδηγούν στη διάκριση της επιχειρηματικότητας είναι αρκετοί και τις περισσότερες φορές έχουν τις ρίζες τους στους λόγους ευκολίας θεωρητικής ανάλυσης είτε ερμηνείας του εν λόγω φαινομένου (Valdez and Richardson, 2013).

Οι θεωρητικοί εμφανίζουν διάσταση απόψεων, σε ότι έχει να κάνει με τη συγκεκριμένη διάκριση των εν λόγω ειδών και μορφών. Έρευνες έχουν δείξει πως υφίστανται δυο είδη επιχειρηματικότητας. Η πρώτη είναι εκείνη, η οποία

αναπτύσσεται μέσα από μια ήδη υφιστάμενη εταιρία και που καλείται ενδο-επιχειρηματικότητα. Η δεύτερη είναι εκείνη, η οποία έχει άμεση σχέση με την ανάπτυξη και την εξέλιξη μιας καινούριας εταιρίας από ένα μεμονωμένο άνθρωπο, ο οποίος ονομάζεται επιχειρηματίας και είναι αυτός που αναπτύσσει μια νέα αξία (Καραγιάννης και συν, 2001).

Κάποιες άλλες έρευνες έχουν χωρίσει την έννοια αυτή σε δυο διαφορετικές μορφές που είναι η παραδοσιακή και η κοινωνική. Η πρώτη εξ αυτών αναλαμβάνει τους κινδύνους για την εξέλιξη της επιχειρηματικής αυτής δράσης, έχοντας σαν βασικότερο στόχο το κέρδος. Από την άλλη μεριά, η κοινωνική μορφή θέλει να συνδυάσει τη νοοτροπία και τη μέθοδο σκέψης των εταιριών με την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών, μέσα από την ανάπτυξη του ανθρώπου (Wong et al., 2005).

Οι επιτυχημένοι επιχειρηματίες, οι οποίοι δρουν στην δεύτερη κατηγορία αντιλαμβάνονται τη σημασία της αποδοτικής χρησιμοποίησης όλων των πόρων που έχει στην ευχέρεια της μιας σύγχρονη εταιρία, προκειμένου να ικανοποιηθούν σε μεγάλο βαθμό οι εκάστοτε προσδοκίες των επενδυτών. Παράλληλα, όμως, θα πρέπει να εξισορροπούνται οι προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου μέσω της ενίσχυσης της ποιότητας της ζωής του και της ανάπτυξης νέων θέσεων απασχόλησης με μια σχετική σταθερότητα. Εκτός, όμως, από τα συγκεκριμένα είδη, που αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι εφικτό να υπάρξει και μια τρίτη διάκριση, η οποία καλείται συνεργατική (Πολυχρονόπουλος και Κορρές, 2005).

2.5 Ο ρόλος της επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματικότητα παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη καινούριων θέσεων απασχόλησης και στην ανάπτυξη της εκάστοτε εταιρίας ή οργανισμού. Αρκετές μελέτες έχουν δείξει πως τα κράτη τα οποία εμφανίζουν τη μεγαλύτερη ανοδική τάση στα ποσοστά επιχειρηματικότητας τείνουν να εμφανίζουν και τη μεγαλύτερη ελάττωση στα ποσοστά ανεργίας (Heyne et al., 2010).

Επιπλέον, η επιχειρηματικότητα αποτελεί βασική παράμετρο ανταγωνιστικότητας. Αυτό σημαίνει πως οι εταιρίες που προωθούν καινούριες επιχειρηματικές ιδέες και πρωτοβουλίες προσφέρουν σημαντική ώθηση στην παραγωγικότητα τους. Παίζει, επίσης, σημαντικό ρόλο στην ανοδική τάση της ανταγωνιστικής πίεσης, εξαναγκάζοντας σε μεγάλο βαθμό άλλες εταιρίες να αντιδράσουν, ενισχύοντας σημαντικά τις επιδόσεις, την αποτελεσματικότητα, την παραγωγικότητα τους. Επίσης, εξαναγκάζει άλλες εταιρίες να παρουσιάσουν περισσότερες καινοτόμες πρακτικές (Βλιάμος, 2011).

Ένα άλλο, εξίσου σημαντικό, γνώρισμα της επιχειρηματικότητας είναι πως ελευθερώνει το δυναμικό του ανθρώπου (γνώρισμα όπως για παράδειγμα η ελευθερία, η ανεξαρτησία καθώς επίσης και η πρόκληση). Η άσκηση ενός επαγγέλματος δεν αποτελεί μονάχα μέσο προσπορισμού χρημάτων. Υφίστανται και άλλοι παράγοντες, οι οποίοι επιφέρουν σημαντικές επιρροές και επιδράσεις που έχουν άμεση σχέση με την επιλογή επαγγέλματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ασφάλεια, η ανεξαρτησία, η ποικιλία καθηκόντων και αρμοδιοτήτων καθώς επίσης και το ενδιαφέρον, το οποίο παρουσιάζει κάποιος για τη δουλειά του (Βλαδός, 2016).

Η ανοδική τάση των προσδοκιών σε ότι έχει να κάνει με το αντίκτυπο των επιχειρηματικών δράσεων, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην υιοθέτηση επίσημων πολιτικών για την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Η συγκεκριμένη στάση και νοοτροπία είναι δυνατόν να περιέχει, για παράδειγμα, τη δέσμευση για την ανοδική τάση της παραγωγικής δράσης κατά έναν φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο είτε για το σεβασμό των ζητημάτων, τα οποία συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των πελατών και με στόχο την προώθηση της επιχειρηματικής αυτής δράσης κατά έναν φιλικό προς τους πελάτες τρόπο (Parker, 2009).

Σύμφωνα, επομένως, με όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω η επιχειρηματικότητα παίζει καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη και στην ανάπτυξη καινούριων θέσεων εργασίας. Παράλληλα, προσφέρει την ευχέρεια στους επιχειρηματίες να αναπτύξουν περισσότερο το επιχειρηματικό τους πνεύμα και να

λάβουν την κατάλληλη στήριξη για την εξέλιξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων (Wilson and Gurling, 2009).

2.5.1 Σημασία επιχειρηματικότητας για οικονομική ανάπτυξη

Στη σημερινή εποχή, οι επιχειρηματίες παίζουν καθοριστικό ρόλο σε όλες τις οικονομίες και αποτελούν κύριες πηγές απασχόλησης και εσόδων καθώς είναι οδηγοί της καινοτομίας και της ανάπτυξης. Στα κράτη του ΟΟΣΑ, οι μικρομεσαίες κυρίως επιχειρήσεις απασχολούν περισσότερο από το 50% του ανθρώπινου δυναμικού στον ιδιωτικό κλάδο. Στην ΕΕ αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 99% του συνόλου των εταιριών. Ακόμα, το 91% των εταιριών αυτής της μορφής, είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν λιγότερους από 10 υπαλλήλους. Δεδομένης της σημασίας τους σε όλες τις οικονομίες, είναι χρήσιμες για την οικονομική ανάπτυξη (Γκαγκάτσιος, 2008).

Επιπλέον, θα πρέπει να αναφερθεί πως σε κανονικές οικονομικές συνθήκες, οι κυβερνήσεις έχουν κατανοήσει πως με στόχο την επιβίωση τους και την εξέλιξη τους, οι εταιρίες και κυρίως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που αναφέρθηκαν παραπάνω, απαιτούν καθορισμένες στρατηγικές και χρήση κατάλληλων προγραμμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ολοκληρωμένη σειρά αρκετών μέτρων που να έχουν άμεση σχέση με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μιας χώρας (Stoyan, 2012).

Αυτό συμβαίνει καθώς οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις είναι πιο ευάλωτες σε περιόδους ύφεσης για αρκετούς λόγους όπως για παράδειγμα :

- Είναι πιο δύσκολο για εκείνες να συρρικνωθούν αφού ήδη είναι αρκετά μικρότερες

- Είναι μεμονωμένα λιγότερο διαφοροποιημένες στο φάσμα των χρηματοοικονομικών τους δράσεων (Department for Business Innovation & Skills, 2015)
- Έχουν πιο ασθενή οικονομική διάρθρωση (δηλαδή παρουσιάζουν πιο χαμηλή κεφαλαιοποίηση)
- Έχουν πιο μικρή είτε καμία αξιολόγηση πιστοληπτικής ευχέρειας (Wheelen and Hunger, 2012)
- Έχουν άμεση εξάρτηση και επιρροή από πιστωτικούς οργανισμούς και έχουν λιγότερες επιλογές χρηματοδότησης
- Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε διεθνές επίπεδο είναι ακόμα πιο ευάλωτες, όπως συμβαίνει σε πολλές περιπτώσεις όπου φέρουν το βάρος των δυσκολιών των μεγάλων οργανισμών (Gaddam, 2007)

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, πως στη σύγχρονη εποχή, οι επιχειρηματίες καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη μιας οικονομίας, καθώς καινούριες ιδέες, καινούρια αγαθά και υπηρεσίες και καινούριες μονάδες έρχονται στην οικονομία, βοηθώντας σημαντικά στη διεύρυνση της παραγωγικότητας και τη βάση του προϊόντος του εκάστοτε κράτους. Η σημασία της επιχειρηματικότητας για την οικονομική ανάπτυξη διακρίνεται από τα παρακάτω σημεία :

- Οι βιομηχανίες εξελίσσονται σε διαφοροποιημένες τοποθεσίες της χώρας κυρίως σε λιγότερο ανεπτυγμένες και αγροτικές τοποθεσίες
- Καινούριες αγορές εξελίσσονται, τα αγαθά και οι έννοιες οδηγούν στην ανοδική τάση και στην ανάπτυξη της βάσης των αγαθών και γενικότερα των αγορών

- Βελτιώσεις στην παραγωγική δυνατότητα ενός κράτους οδηγούν στην ενίσχυση της αξιοποίησης όλων των πόρων και στη διεύρυνση της βάσης της αγοράς
- Οι φυσικοί πόροι αξιοποιούνται κατάλληλα καθώς οι πιο πολλές βιομηχανίες είναι εγκατεστημένες στη χώρα (Ιωαννίδης, 2007)

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η εκάστοτε οικονομία είναι πρόθυμη να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξη, κάτι το οποίο αποτελεί συνέπεια της ανάπτυξης της βιομηχανίας και της γεωργίας, με επίπτωση την ανοδική τάση του κατά κεφαλήν εισοδήματος ενός κράτους. Η οικονομική ανάπτυξη του εκάστοτε κράτους δεν είναι εφικτό να συμβεί αυθόρμητα, αλλά έχει άμεση εξάρτηση από τους ανθρώπινους πόρους (Γκαγκάτσιος, 2008).

Ο ρόλος του επιχειρηματία στην ανάπτυξη αυτής της μορφής είναι δυνατόν να διερευνηθεί κάτω από καθορισμένους παραμέτρους, όπως είναι για παράδειγμα ο ζωτικός του ρόλος στο συντονισμό ρόλων, στο ρόλο του αντιπροσώπου, στις καινοτόμες πρακτικές, στο ρόλο ανάληψης κινδύνου, στο ρόλο του σχηματισμού κεφαλαίου καθώς επίσης και στην προώθηση των εξαγωγών (Κακούρης, 2010).

2.5.2 Οι οικονομικές συνθήκες οι οποίες επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα έχει αναγνωριστεί από αρκετούς ερευνητές και οικονομολόγους σαν σημαντικό κριτήριο για την οικονομική ανάπτυξη. Με λίγα λόγια, η οικονομική ανάπτυξη σημαίνει αλλαγή. Παρόλα αυτά, η έννοια αυτή δεν μεταφέρει την ιδέα της συνολικής εξέλιξης της κοινωνίας αλλά επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο μονάχα σε μια καθορισμένη πτυχή και μια διάσταση της γενικότερης ανάπτυξης (Drucker, 2014).

Φαίνεται πως η συγκεκριμένη ανάπτυξη έχει σαν βασικό κριτήριο κάτι περισσότερο και περιέχει τόσο την ανάπτυξη όσο και την αλλαγή. Ακόμα, η εν λόγω ανάπτυξη δεν είναι μονάχα ποσοτικό φαινόμενο, αλλά παρουσιάζει και σημαντικές ποιοτικές και όχι μόνο διαστάσεις. Η κυριότερη παράμετρος του κατά κεφαλήν εισοδήματος είναι εφικτό να λογιστεί σαν μια καλή ένδειξη των περιφερειακών διαφοροποιήσεων στη συγκεκριμένη ανάπτυξη (Βλιάμος, 2011).

Βέβαια, η ανοδική τάση της εν λόγω εισροής είναι δυνατόν να λογιστεί σαν βασική παράμετρος για τον υπολογισμό της έκτασης της εξέλιξης στην εκάστοτε τοποθεσία. Υφίστανται και άλλες υποκατηγορίες παραμέτρων και κριτηρίων που είναι σημαντικό να υπολογίζονται σε συνδυασμό με την παραπάνω παράμετρο. Η μέθοδος με την οποία είναι κατανοημένη η εισροή στην κοινωνία αποτελεί σημαντικό κομμάτι της εξέλιξης. Οι δευτερεύοντες σκοποί, όπως για παράδειγμα το επίπεδο της κατανάλωσης, το επίπεδο της απασχόλησης σε σχέση με τη συγκέντρωση της οικονομίας είναι εξίσου καθοριστικοί (Κώτσιος, 2012).

Ο επιχειρηματίας αποτελεί τον βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη καινούριων εταιριών, οι οποίες θα ενεργοποιήσουν την οικονομία και θα αναζωογονήσουν τις ήδη ισχύουσες εταιρίες και οργανισμούς. Οι επιχειρηματίες αρχίζουν να συντηρούν τη δράση της συγκεκριμένης ανάπτυξης με καθορισμένες τακτικές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι επενδύσεις κεφαλαίου, η ενίσχυση στο κατά κεφαλήν εισόδημα αλλά και του βιοτικού επιπέδου, η οικονομική ανεξαρτησία, η ανάπτυξη της απασχόλησης, η αξιοποίηση των τοπικών διαθέσιμων πόρων καθώς επίσης και η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη (Heyne et al., 2010).

Εκτός, όμως, από τα παραπάνω ο επιχειρηματίας παίζει καθοριστικό ρόλο και στην εισχώρηση καινοτομιών στις επιχειρήσεις. Οι εταιρίες είναι σημαντικό να είναι καινοτόμες, με στόχο να καταφέρουν να επιβιώσουν και να παρουσιάζουν υψηλότερη αποδοτικότητα. Θεωρείται πως κυρίως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν σχετικά πιο μεγάλη αντοχή και την ευχέρεια να καινοτομούν. Οι μικρότερες επιχειρήσεις δεν αντιμετωπίζουν τους περιορισμούς οι οποίοι επιβάλλονται στις μεγαλύτερες επενδυτικές κινήσεις στην ισχύουσα τεχνολογία. Με τον τρόπο αυτόν

είναι πιο απελευθερωμένες και εξαναγκασμένες να καινοτομήσουν για να αποκτήσουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Κακούρης, 2010).

Η ύπαρξη της επιχειρηματικότητας παρουσιάζεται σε όλες τις οικονομικές συνθήκες. Η οικονομική κατάσταση ενός κράτους είναι εφικτό να επιφέρει σημαντικές επιρροές αλλά και επιδράσεις στη μορφή και στην τάση της δράσης αυτού του είδους. Οι συνθήκες σε μια οικονομία οι οποίες επιφέρουν καθοριστικές επιρροές στη διαθεσιμότητα των επιχειρηματικών ευκαιριών είναι το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης, η σταθερότητα των μακροοικονομικών συνθηκών, το επίπεδο των εισροών αλλά και τα επίπεδα απασχόλησης (Valdez and Richardson, 2013).

Στην περίπτωση στην οποία ένα κράτος έχει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και σταθεροποιημένες μακροοικονομικές συνθήκες, υφίσταται μεγάλη πιθανότητα η μορφή επιχειρηματικότητας, η οποία παρουσιάζεται να έχει μεγαλύτερη αξία στη συγκεκριμένη χώρα. Στο εν λόγω περιβάλλον, η χαμηλή καινοτομία και η χαμηλή επιχειρηματικότητα θα ελαττωθούν υπέρ της υψηλής αξίας και καινοτομικής επιχειρηματικότητας, εξαιτίας της οικονομικής σταθεροποίησης (Deakins and Freel, 2007).

Η βιβλιογραφία, σε ότι έχει να κάνει με την επιχειρηματικότητα έχει αποδείξει πως οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν σημαντικές επιρροές στις καινούριες εταιρίες και οργανισμούς. Σε εποχές δυσμενών οικονομικών συνθηκών, οι άνθρωποι τείνουν να πιστεύουν πως η συμμετοχή στην επιχειρηματικότητα τις περισσότερες φορές προκαλεί την αρχική αναζωπύρωση της ανάπτυξης καινούριων επιχειρήσεων (Γκαγκάτσιος, 2008).

Τέλος, στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να επισημανθεί πως το επίπεδο των εισροών χρησιμεύει σαν δείκτης ευημερίας. Στην περίπτωση στην οποία το συγκεκριμένο επίπεδο σε ένα κράτος είναι ιδιαίτερα υψηλό, τις περισσότερες φορές μεταφράζεται σε διαθεσιμότητα των κεφαλαίων, που θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη καινούριων επιχειρήσεων. Το κατά κεφαλήν εισόδημα δρα σαν οδηγός για την ανάπτυξη καινούριων και περισσότερων επιχειρήσεων, κάτι το οποίο διακρίνεται από αρκετές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί τα προηγούμενα

χρόνια. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο των εισροών με το πέρασμα των ετών, τόσο περισσότερο οδηγεί σε υψηλότερα ποσοστά ανάπτυξης καινούριων επιχειρήσεων (Κώτσιος, 2012).

2.5.3 Λόγοι αποτυχίας και επιβίωσης νέων επιχειρήσεων

Παρόλο που αρκετές επιχειρήσεις κατόρθωσαν να αναπτύξουν κάτι νέο, αρκετές εξ αυτών δεν κατάφεραν να επιβιώσουν και να συντηρήσουν τη δύναμη της νεοσύστατης επιχείρησης. Υφίστανται, όμως, επιχειρηματίες, οι οποίοι εξακολουθούν να είναι περήφανοι και ικανοποιημένοι, ανακαλύπτοντας καινούριες αγορές για τα αγαθά και τις υπηρεσίες τους και μεταφέροντας το μήνυμα της αισιοδοξίας σε αυτούς οι οποίοι επιθυμούσαν να ακολουθήσουν το παράδειγμα τους (Wilson and Gurling, 2009).

Οι λόγοι αποτυχίας έχουν άμεση σχέση όχι μονάχα με την ποιότητα είτε την ορθότητα των διαφοροποιημένων επενδυτικών επιδοτούμενων προγραμμάτων και αναπτυξιακών νομοθετικών πλαισίων αλλά και με τους ίδιους τους επιχειρηματίες. Κάποιοι από τους σημαντικότερους λόγους των λανθασμένων επιλογών είναι πως δεν είναι όλοι ικανοί να γίνουν επιχειρηματίες, το γεγονός πως μπορεί να γίνουν λανθασμένοι υπολογισμοί και εκτιμήσεις των κεφαλαιακών αναγκών τους, ανυπαρξία καταγεγραμμένου επιχειρηματικού πλάνου καθώς επίσης και υπερεκτίμηση των ικανοτήτων τους (Ιωαννίδης, 2007).

Αντίθετα, από την άλλη πλευρά υφίστανται εταιρίες που καθημερινά αποδεικνύουν πως έχουν την ευχέρεια να καταφέρουν να επιβιώσουν και να γίνουν ακόμα πιο ανταγωνιστικές στην αγορά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως ο εκάστοτε επιχειρηματίας αξιολογεί το εσωτερικό και το εξωτερικό επιχειρησιακό περιβάλλον. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονιστεί πως ο εκάστοτε επιχειρηματίας με στόχο να έχει την ευχέρεια να συνεχίσει να επιβιώνει σε ένα συνεχόμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον, θα πρέπει να εντοπίσει και να καθορίσει το σύστημα αξιών της επιχείρησης του (Collins and Pontikakis, 2006).

Είναι σημαντικό, δηλαδή, να αποφασίσει τι αντιπροσωπεύει η εταιρία του και ποιο είναι αυτό το χαρακτηριστικό της για το οποίο νοιώθει περήφανος. Στη συνέχεια, ο επιχειρηματίας είναι σημαντικό να επιδείξει κλίση προς τη δράση. Να μη διστάσει να πράξει τα απαιτούμενα, να πειραματιστεί, να τολμήσει να καινοτομήσει, να δουλέψει, να δημιουργήσει, να αφιερώσει χρόνο και κόπο στην επιχειρηματική του δράση. Οι περισσότερες επιχειρήσεις παραμένουν στο λήθαργο και στην αδράνεια μη μπορώντας να ακολουθήσουν τις αλλαγές της κοινωνίας και της οικονομίας (Deakins and Freel, 2007).

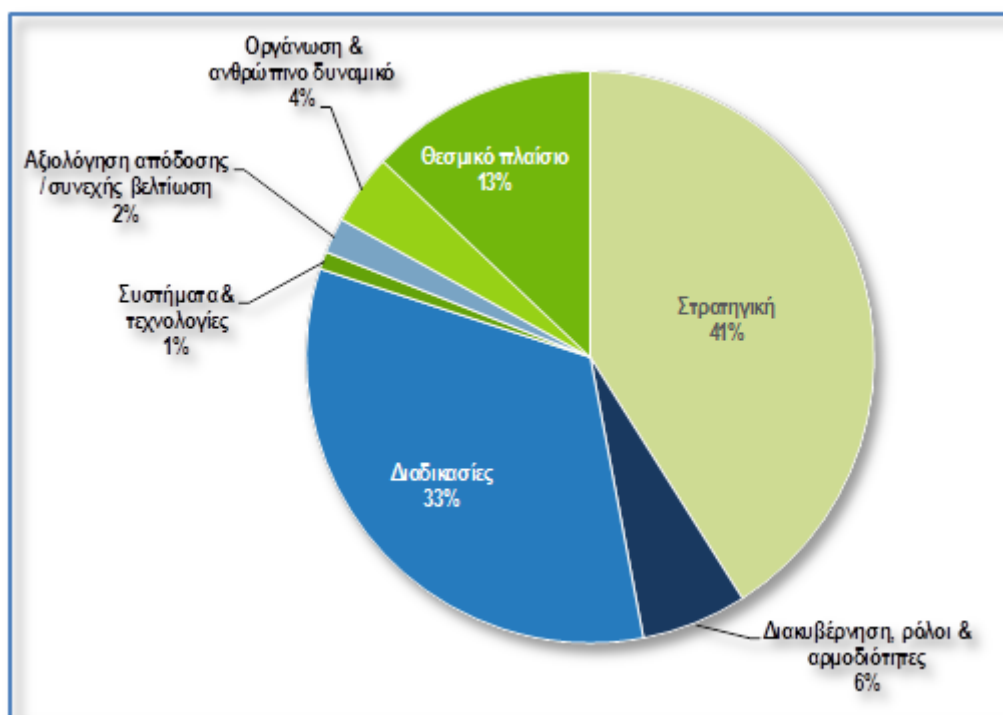

Εικόνα 2.6 : Ιεράρχηση εμποδίων στην επιχειρηματικότητα ανά θεματική περιοχή (Taxheaven, 2014)

Ο καλός επιχειρηματίας είναι σημαντικό να συντηρεί ψήγματα νεωτερισμού και καινοτομίας για όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες του. Είναι σημαντικό, επίσης, στην εκάστοτε πιθανή καινούρια ιδέα να προσφέρει την κατάλληλη ενέργεια με στόχο να την υλοποιήσει. Μέσα σε κάθε λειτουργία της εταιρίας, ο εκάστοτε

υπάλληλος είναι σημαντικό να λογίζεται σαν κύρια πηγή ποιότητας και παραγωγικότητας (Κώτσιος, 2012).

Μπορούμε, επομένως, να συμπεράνουμε ότι με στόχο να διατηρηθεί μια οικονομική μονάδα στη σημερινή εποχή ζωντανή και κατάλληλα ενημερωμένη, ανταγωνιστική και αποδοτική, είναι σημαντικό να γίνεται συστηματικός σχεδιασμός, να υπάρξουν οι κατάλληλες πολιτικές, στρατηγικές και σχέδια. Ως επί το πλείστον, απαιτείται η ανάπτυξη ενός ιδιαίτερου κλίματος, όπου η αξία συναντά την πράξη και όπου η κρίση συναντά την ορθολογική σκέψη. Νικητής θα είναι ο επιχειρηματίας, ο οποίος θα δουλέψει όπως πρέπει με στόχο να κρατήσει τα πράγματα απλά σε έναν σύνθετο επιχειρηματικό χώρο (Κακούρης, 2010).

Εικόνα 2.7 : Αιτίες εμποδίων επιχειρηματικότητας (Taxheaven, 2014)

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

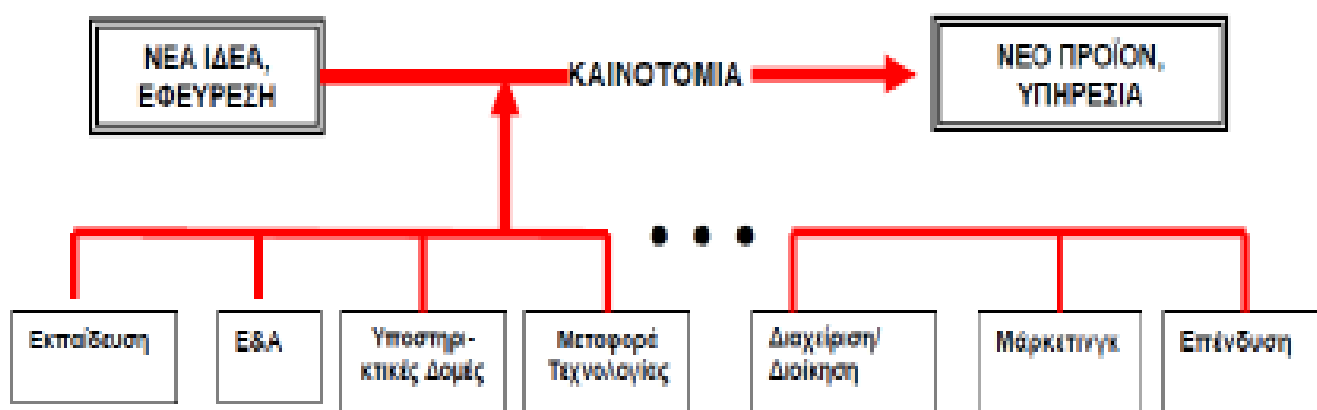
3.1 Βασικές έννοιες

Η καινοτομία αποτελεί μια σύγχρονη δράση μετατροπής μιας ιδέας σε αγαθό είτε μια υπηρεσία, η οποία θα αφορά την αγορά είτε την ανάπτυξη καινούριων είτε βελτιωμένων δράσεων. Με λίγα λόγια, αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την εκάστοτε εταιρία ή οργανισμό αφού βοηθάει σημαντικά στην ανοδική τάση της βιωσιμότητας της. Παράλληλα έχει τη δυνατότητα να ελαττώνει αισθητά τον επιχειρηματικό κίνδυνο. Με τη συγκεκριμένη ορολογία υποδηλώνεται ένα καινούριο είτε βελτιωμένο αγαθό, εξοπλισμός είτε υπηρεσία η οποία διαχέεται επιτυχώς στην αγορά, εστιάζοντας, όμως, στη διαδικασία (Σαλαβού, 2013).

Γενικότερα, με την εν λόγω έννοια καλούμε την καινούρια και πρωτοποριακή ιδέα για την υλοποίηση ενός πράγματος είτε μια καινούρια δράση για την υλοποίηση της ιδέας αλλά και την εφαρμογή καινούριων εφευρέσεων είτε ανακαλύψεων με στόχο την υλοποίηση ενός αποτελέσματος. Εξίσου σημαντικός και διαδεδομένος ορισμός της εν λόγω έννοιας είναι πως ο όρος αυτός υφίσταται στην περίπτωση στην οποία μια εταιρία ή ένας οργανισμός αναπτύσσει ένα αγαθό είτε μια υπηρεσία είτε κάνει χρήση μιας καινούριας τακτικής είτε εισροής, η οποία αποτελεί κάτι νέο για την ίδια. Στη συγκεκριμένη περίπτωση υφίσταται μια τεχνολογική αλλαγή. Η πρώτη επιχείρηση η οποία υλοποιεί μια δεδομένη τεχνική αλλαγή αυτής

της μορφής καλείται καινοτόμα επιχείρηση, ενώ η πρακτική αυτή ονομάζεται καινοτομία (Sofouli and Vorontas, 2006).

Η συγκεκριμένη έννοια αφορά τη μετατροπή μιας ιδέας σε εμπορεύσιμο αγαθό είτε υπηρεσία, λειτουργική τακτική είτε διανομής, καινούρια είτε βελτιωμένη είτε ακόμα και μια καινούρια τακτική παροχής κοινωνικής υπηρεσίας. Στην Ευρώπη, ο κυριότερος σκοπός για την επίτευξη της καινοτομίας είναι εφικτός διαμέσου προγραμμάτων της ΕΕ από τους εκάστοτε εταίρους των οργανισμών (White and Bruton, 2010).

Εικόνα 3.1 : Η διαδικασία της καινοτομίας ¹

Η μέθοδος μέτρησης της καινοτομίας στην Ευρώπη είναι το Innovation Scorecard που ξεκίνησε την περίοδο του 2006. Στην ουσία αφορά δείκτες που διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτής της μορφής είναι η εμπειρία, η μάθηση αλλά και η ανάπτυξη. Είναι καθοριστικό να υπάρξει διαχωρισμός ανάμεσα στην τεχνολογική καινοτομία αγαθών και δράσεων και της μη τεχνολογικής καινοτομίας (δηλαδή της οργάνωσης και της εμπορίας) (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

¹ [http://www.innosupport.net/uploads/media/GR_1_01.pdf]

Η εν λόγω έννοια και οι ραγδαίοι ρυθμοί ανάπτυξης της τεχνολογίας έχουν πεδίο εφαρμογής την εξέλιξη αλλά και τη βελτίωση υπαρχόντων αγαθών αλλά και την εισχώρηση καινούριων αγαθών, υλικών, τακτικών παραγωγής, πηγών προμηθειών, υπηρεσιών, τεχνικών δράσεων καθώς επίσης και οργανωτικών μορφών. Η έννοια αυτή προσφέρει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στους επιτυχείς καινοτόμους και παράλληλα έχει την ευχέρεια να ενισχύσει σε μεγάλο βαθμό την ευρύτερη κοινωνική ευημερία (Χατζηκωνσταντίνου και Γωνιάδης, 2009). Αυτό συμβαίνει για τους εξής λόγους :

- Σε επιχειρηματικό επίπεδο : Η έννοια αυτή είναι εφικτό να παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχημένη ανάπτυξη μιας εταιρίας διαμέσου των κερδοφόρων εισροών
- Σε βιομηχανικό επίπεδο : Η έννοια αυτή είναι δυνατόν να αναπτύσσει επιτυχώς την παραγωγή, την καλή ποιότητα των αγαθών, τις απασχολήσεις των υπαλλήλων, το εμπόριο, τις αμοιβές των υπαλλήλων αλλά και τα κέρδη της εταιρίας
- Σε γενικό επίπεδο : Οι τεχνολογικές μεταβολές επιφέρουν σημαντικές επιρροές και επιδράσεις στην αποδοτικότητα των πηγών παραγωγής, στον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας αλλά και το επίπεδο διαβίωσης προς το καλύτερο (Deakins and Freel, 2007)

Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί πως αρκετές έρευνες που έχουν υλοποιηθεί όλα αυτά τα χρόνια έχουν δείξει πως η έλλειψη καινοτομίας ισούται με θάνατο. Γενικότερα, η εν λόγω έννοια οποιασδήποτε κλίμακας αλλά και εύρους επιφέρει θετικές επιρροές και επιδράσεις στην ανοδική τάση της αποδοτικότητας μιας σύγχρονης εταιρίας ή οργανισμού και ταυτόχρονα έχει την δυνατότητα να παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των οικονομιών (Χριστόπουλος, 2008).

3.2 Αναγκαιότητα καινοτομίας

Τις περισσότερες φορές, οι άνθρωποι επιλέγουν να διαφοροποιηθούν και να καινοτομήσουν. Το γεγονός αυτό, συμβαίνει ως επί το πλείστον στην περίπτωση στην οποία δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν μια συγκεκριμένη κατάσταση και δέχονται καταγισμό από απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος. Έρευνες έχουν δείξει πως η συγκεκριμένη ορολογία απαιτεί από κάποιον άνθρωπο να κοιτάζει τα πράγματα και να αντιλαμβάνεται τους ανθρώπους με ένα καινούριο, δροσερό τρόπο ενώ παράλληλα να έχει τη θέληση να πάρει περισσότερα ρίσκα και να δουλέψει πιο σκληρά (Morris et al., 2010).

Μια ιδέα δεν μετατρέπεται σε καινοτομία μέχρις ότου υιοθετηθεί και ενταχθεί στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Οι πιο πολλοί άνθρωποι αντιστέκονται στις αλλαγές της καθημερινότητας τους. Συνεπώς, ένας βασικός πυλώνας της συγκεκριμένης ορολογίας είναι να καταφέρει κάποιος να πείσει τους υπόλοιπους ανθρώπους πως η ιδέα την οποία έχει είναι καλή (Marchand and Siegel, 2015).

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, οι εξωτερικές απειλές έχουν άρρηκτη σχέση με την παγκοσμιοποίηση των σημερινών αγορών, τη σύναψη πολιτικών συμμαχιών και την παρουσία καινούριων ανταγωνιστικών χώρων σε τεχνολογικό κυρίως επίπεδο. Εκτός από τα παραπάνω, όμως, οι συγκεκριμένες απειλές έχουν άμεση σχέση και με την ανοδική τάση της διεθνοποίησης των εταιριών και των οργανισμών καθώς επίσης και των δράσεων έρευνας και τεχνολογίας, την ανοδική τάση των ερευνητικών εξόδων και τέλος την ανάδειξη καθοριστικών κοινωνικών ζητημάτων (όπως είναι για παράδειγμα η σημαντική ανοδική τάση των ποσοστών ανεργίας κυρίως κατά την περίοδο μιας οικονομικής κρίσης) (Drucker, 2014).

Το συνεχόμενο παιχνίδι επιβίωσης ανάμεσα στις σύγχρονες εταιρίες και τους οργανισμούς, εφαρμόζεται εστιάζοντας κατά κύριο λόγο στον παράγοντα της ανταγωνιστικότητας, που κυρίως κατορθώνεται μέσα από την ένταξη μιας καινοτομίας. Η συγκεκριμένη ορολογία, όμως, δεν έχει σχέση μονάχα με τα μέσα τα οποία κάνουν μια σύγχρονη εταιρεία να παίζει καλύτερα το εν λόγω παιχνίδι. Έχει

άμεση σχέση ως επί το πλείστον, με τη δυνατότητα της εκάστοτε εταιρίας να αναπτύξει και να παίξει ένα εντελώς καινούριο παιχνίδι, λειτουργώντας διαφορετικά, με κυριότερο στόχο να λάβει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Marchand and Siegel, 2015).

Σύμφωνα με αρκετές έρευνες που έχουν γίνει τα προηγούμενα χρόνια, μια σύγχρονη εταιρία ή οργανισμός είναι σημαντικό να ακολουθήσει καθορισμένους κανόνες, έτσι ώστε να παίξει ανταγωνιστικά το παιχνίδι επιβίωσης, κυρίως σε μια τέτοια εποχή. Το πρώτο βήμα έχει να κάνει με τον επαναπροσδιορισμό του αντικειμένου της δράσης της, είτε αυτό έχει σχέση με το αγαθό είτε την υπηρεσία (τι αγαθά και υπηρεσίες δηλαδή παρέχει στους καταναλωτές της η επιχείρηση), αλλά και να προσδιορίσει ξανά ποιούς πελάτες θέλει να προσελκύσει, ερευνώντας συνεχώς καινούρια αγορά στόχο (Klapper and Love, 2011).

Επιπλέον, είναι σημαντικό να εστιάζει συνεχώς στο ότι οι περισσότερες ανάγκες των πελατών, μεταβάλλονται ριζικά από ημέρα σε ημέρα. Συνεπώς, είναι ζωτικής σημασίας να προβαίνει σε συνεχόμενο επαναπροσδιορισμό. Αφού παρέχει στους καταναλωτές τα αγαθά και τις υπηρεσίες, οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες και τις απαιτήσεις τους, είναι σημαντικό τα εν λόγω αγαθά και οι υπηρεσίες, να βελτιώνονται συνεχώς, να παρουσιάζουν ανοδική τάση της χρηστικότητας τους, διασφαλίζοντας σε σημαντικό βαθμό την πιστότητα των καταναλωτών μιας σύγχρονης εταιρίας ή οργανισμού (Seung-Hyun et al., 2011).

Γιατί, όμως, η καινοτομία έχει άρρηκτη σχέση με την ανοδική τάση της ανταγωνιστικότητας; Η επιρροή της έννοιας αυτής στον τομέα της ανταγωνιστικότητας είναι σύνθετη και αρκετά πολύπλοκη καθώς είναι πολύπλευρη. Η έννοια αυτή, σε ότι έχει να κάνει με τις τακτικές και τις δράσεις επιτρέπει την ανοδική τάση της παραγωγικότητας, βοηθώντας σημαντικά στην αύξηση της παραγωγής και ελαττώνοντας με αυτόν τον τρόπο το κόστος της επιχείρησης. Παράλληλα, επιτρέπει την κατάλληλη προσαρμογή των τιμών και την ανοδική τάση της ποιότητας είτε ακόμα και της αξιοπιστίας των αγαθών της (Marchand and Siegel, 2015).

Γενικότερα, ο ανταγωνισμός, κάνει συνεχόμενη την παραπάνω ανάγκη της επιδίωξης της αύξησης της παραγωγικότητας καθώς οι συνεχόμενες βελτιώσεις αποτελούν τη μεγαλύτερη και την καλύτερη εγγύηση πως η εταιρία θα παραμείνει αξιόμαχη. Η αλλαγή του εξοπλισμού των εταιριών, συνδυάζεται τις περισσότερες φορές από ανανέωση και σημαντικές βελτιώσεις των τακτικών και της γενικότερης οργάνωσης. Η καινοτομία στα αγαθά και στις υπηρεσίες, των σύγχρονων εταιριών και οργανισμών τα διαφοροποιεί σε σχέση με τα ανταγωνιστικά αγαθά, παρέχοντας τους, με αυτόν τον τρόπο, ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και κατά συνέπεια ενισχύοντας την ανταγωνιστική τους θέση (Drucker, 2014).

Η συγκεκριμένη έννοια αποτελεί βασικό παράγοντα εξέλιξης, τόσο σε επιχειρηματικό επίπεδο όσο και σε παγκόσμιο χρηματοοικονομικό επίπεδο. Ειδικότερα, μέσα από το σύνολο των καινοτόμων δράσεων, οι σύγχρονες εταιρίες όχι μονάχα συντηρούν τα μερίδια τους, αλλά ταυτόχρονα τις πιο πολλές φορές γίνονται εξαιρετικά πιο ανταγωνιστικές. Το γεγονός αυτό έχει σαν βασικότερη συνέπεια να παρουσιάζουν ανοδική τάση των μερισμάτων τους στην αγορά στην οποία δρουν (Klapper and Love, 2011).

Αποτελεί διεθνή φαινόμενο, η κατάσταση της συρρίκνωσης του κύκλου ζωής των αγαθών, κάτι το οποίο παίζει σημαντικό ρόλο στην ανοδική τάση της ανάγκης για καινοτόμες πρακτικές. Η ύπαρξη της πληροφορικής (και κυρίως της ψηφιακής) τεχνολογίας αναπτύσσει ακόμα περισσότερο την ανάγκη των εταιριών και των οργανισμών για συνεχόμενη καινοτόμα πρακτική. Αυτό έχει σαν επίπτωση να αποτελεί βιώσιμη ανάγκη η ανανέωση τους. Αυτό οφείλεται στο ότι η διαφοροποίηση των αγαθών και των υπηρεσιών αποτελεί τον βασικότερο πυλώνα ενίσχυσης του τομέα της ανταγωνιστικότητας των σημερινών εταιριών, στην προσπάθεια τους για μεγαλύτερο κέρδος (Morris et al., 2010).

Το πολυτάραχο αλλά και το εύκολα μεταβαλλόμενο εξωτερικό περιβάλλον, οι συνεχόμενες μεταβολές στα κοινωνικά είτε ακόμα και στα χρηματοοικονομικά, αλλά και οι μεταβολές, οι οποίες είναι εφικτό να αναπτυχθούν στο θεσμικό πλαίσιο είτε στα νομοθετικά πλαίσια, εξαίρουν σε μεγάλο βαθμό την αναγκαιότητα των σύγχρονων εταιριών να καινοτομήσουν. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος που

αρκετές έρευνες τονίζουν πως μονάχα οι επιχειρήσεις που έχουν την ευχέρεια να δημιουργήσουν από την αρχή τη δράση τους και τη βιομηχανία, γενικότερα, σε βάθος χρόνου θα υφίστανται μετά από 10 χρόνια (Lirzin, 2013). Η σημασία, συνεπώς, της καινοτομίας σε επιχειρηματικό και εθνικό επίπεδο, έγκειται ως επί το πλείστον στους εξής λόγους :

- λήψη του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος
 - επιβίωση της εταιρίας
- ανοδική τάση του μεριδίου της αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται
 - ανθρώπινη φύση και εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας
 - επιχειρηματική πολιτική για καινοτομία
- συνεχόμενη ανοδική τάση των απαιτήσεων της αγοράς (Seung-Hyun et al., 2011).

3.3 Μορφές καινοτομίας

Η έννοια αυτή παρουσιάζεται με διαφοροποιημένα είδη σύμφωνα με το πεδίο στο οποίο δραστηριοποιείται. Οι δυο κυριότερες κατηγορίες όπου διακρίνεται η ορολογία αυτή είναι η τεχνολογική αλλά και η μη τεχνολογική καινοτομία. Στην πρώτη εξ αυτών περιέχονται όλες οι επιστημονικές, τεχνολογικές, χρηματοοικονομικές, οργανωτικές αλλά και εμπορικές δράσεις, οι οποίες υλοποιούνται σε μια σύγχρονη εταιρία ή οργανισμό, που έχουν σαν βασικότερο στόχο την ανοδική τάση της αποδοτικότητας των υπαλλήλων της εταιρίας, με στόχο τη συντήρηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Ακόμα, με στόχο να θεωρηθεί μια καινοτομία τεχνολογική είναι σημαντικό να πραγματοποιείται για πρώτη φορά από την εταιρία, δίχως αυτό να έχει σαν συνέπεια ότι η συγκεκριμένη καινοτομία θα

είναι καινούρια για τις υπόλοιπες εταιρίες του εν λόγω τομέα (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η τεχνολογική καινοτομία διακρίνεται σε δυο κατηγορίες. Η πρώτη είναι η καινοτομία αγαθών είτε υπηρεσιών και η δεύτερη αφορά την καινοτομία διαδικασίας είτε τη διαχειριστική καινοτομία. Η καινοτομία αγαθών είτε υπηρεσιών έχει σαν βασικότερο αντικείμενο την ανάπτυξη καινούριων αγαθών και υπηρεσιών είτε τη βελτίωση των κυριότερων γνωρισμάτων των υπαρχόντων αγαθών και υπηρεσιών (Drucker, 2014).

Στη δεύτερη κατηγορία που είναι η καινοτομία διαδικασίας, είτε όπως καλείται διαφορετικά η διαχειριστική καινοτομία, αφορά είτε την καινοτομία, η οποία έχει άμεση σχέση με την εισχώρηση καινούριων δράσεων, είτε τη βελτίωση των ήδη υπαρχόντων δράσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα δράσεων αυτής της μορφής αποτελούν η μεταβολή του εξοπλισμού, οι αλλαγές στο ανθρώπινο δυναμικό, η οργάνωση παραγωγής κλπ (Κώτσιος, 2012).

Εκτός από τις παραπάνω μορφές, όμως, υφίστανται και άλλες εξίσου σημαντικές κατηγορίες καινοτομιών. Οι κατηγορίες αυτές έχουν άρρηκτη σχέση ως επί το πλείστον με την έκταση της καινοτομίας. Οι εν λόγω κατηγορίες είναι η οριακή και η ριζική καινοτομία. Η πρώτη εξ αυτών αφορά την καινοτομία εκείνη η οποία έχει σαν βασικότερο αντικείμενο τη βελτίωση τεχνικών αλλά και λειτουργικών χαρακτηριστικών αγαθών, υπηρεσιών και δράσεων. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών των καινοτομιών που έχει υλοποιηθεί στον τομέα της κινητής τηλεφωνίας όπου τα καινούρια κινητά έχουν την ευχέρεια λήψης καινούριου λογισμικού και νέων εφαρμογών (Πολυχρονόπουλος και Κορρές, 2005).

Από την άλλη πλευρά, η ριζική καινοτομία (η οποία σε μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας καλείται και ριζοσπαστική) αφορά την εισχώρηση καινούριων ιδεών και τεχνολογικών δράσεων που διαθέτουν διαφοροποιημένα τεχνικά είτε λειτουργικά γνωρίσματα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της μορφής καινοτομιών είναι η ανάπτυξη του πρώτου εκτυπωτή λείζερ από τη Xerox. Ο συγκεκριμένος εκτυπωτής είχε την ευχέρεια να εκτυπώσει 60 αντίγραφα ανά λεπτό με 600 κουκίδες για κάθε ίντσα (White and Bruton, 2010).

Άλλα είδη καινοτομιών που θα ήταν δυνατόν να αναφέρουμε και που έχουν άμεση σχέση με την περιοχή αναφοράς και τον προσανατολισμό χωρίζονται σε στρατηγική και πολύτιμη καινοτομία. Η πρώτη κατηγορία αυτού του τύπου, έχει τη δυνατότητα να οριοθετεί και να διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό καινούριες μεταβολές, σε ότι έχει να κάνει με τις πολιτικές και τις στρατηγικές που ακολουθεί και εφαρμόζει μια σύγχρονη εταιρία ή ένας οργανισμός. Το συγκεκριμένο γεγονός έχει σαν επίπτωση να υπάρχει σημαντικό αντίκτυπο στις σχέσεις ανάμεσα στη δράση της εταιρίας και του ανταγωνισμού. Στην δεύτερη κατηγορία υφίσταται εστίαση στις ανάγκες των καταναλωτών αλλά και στον εντοπισμό των βέλτιστων επιλογών και λύσεων, με στόχο την ικανοποίηση των συγκεκριμένων αναγκών (Κακούρης, 2010).

Τέλος, σε ότι έχει να κάνει με τη μη τεχνολογική καινοτομία, είναι σημαντικό να τονιστεί πως περιέχει τις περισσότερες δράσεις που δεν είναι δυνατόν να τις χαρακτηρίσουμε σαν τεχνολογικές. Κατ' επέκταση η εν λόγω κατηγορία δεν περιέχει καινούρια τεχνολογικά αγαθά είτε βελτιωμένες δράσεις αυτής της μορφής. Στη συγκεκριμένη κατηγορία εντάσσονται καινοτομίες οι οποίες έχουν αντικείμενο που είναι κυρίως οργανωτικό είτε διοικητικό. Συνεπώς, η συγκεκριμένη κατηγορία διακρίνεται σε 2 υποκατηγορίες που είναι η οργανωτική καινοτομία και η καινοτομία εμπορίας (Collins and Pontikakis, 2006).

Η πρώτη εξ αυτών έχει άμεση σχέση με την εφαρμογή καινούριων τακτικών και την αλλαγή των υπαρχόντων τακτικών στη δομή είτε στη διοίκηση μιας εταιρίας ή ενός οργανισμού. Όλα αυτά έχουν σαν βασικότερο στόχο την αποδοτικότητα των ροών εργασίας, την αποδοτική χρησιμοποίηση των γνώσεων που έχει στην κατοχή της μιας σύγχρονη εταιρία και τέλος την ενίσχυση της ποιότητας των αγαθών είτε των υπηρεσιών που αναπτύσσονται από τη συγκεκριμένη επιχείρηση (White and Bruton, 2010).

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως στην περίπτωση στην οποία οι συγκεκριμένες αλλαγές επιφέρουν μετρήσιμα αποτελέσματα στον τομέα της αποδοτικότητας είτε στην παραγωγικότητα της εταιρίας είτε στην ανοδική τάση των πωλήσεων, τότε οι συγκεκριμένες μεταβολές λογίζονται σαν τεχνολογικές καινοτομίες. Από την άλλη μεριά, η καινοτομία εμπορίας, που αναφέρθηκε

παραπάνω, έχει σαν βασικότερο στόχο την εφαρμογή καινούριων είτε βελτιωμένων σχεδίων είτε τακτικών πώλησης, που σκοπό έχουν την ανοδική τάση της ελκυστικότητας των αναπτυσσόμενων προϊόντων και υπηρεσιών αλλά και την τακτική διεύθυνση της εταιρίας σε καινούριες αγορές (Χατζηκωνσταντίνου και Γωνιάδης, 2009).

Πριν κλείσουμε τη συγκεκριμένη ενότητα, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως στη σύγχρονη εποχή καθοριστικό ρόλο παίζουν τα 4p της καινοτομίας. Αυτά είναι τα εξής :

- **Product innovation** (προϊοντική καινοτομία) : αφορά ως επί το πλείστον τις μεταβολές οι οποίες υφίστανται σε μια σύγχρονη εταιρία σε ότι έχει να κάνει με τις επιλογές που παρέχονται στην αγορά
- **Process innovation** (καινοτομία διαδικασιών) : αφορά κατά κύριο λόγο τις μεταβολές στη μέθοδο παραγωγής και προώθησης αγαθών και υπηρεσιών (Stoyan, 2012)
- **Position innovation** (καινοτομία τοποθέτησης) : αφορά τις μεταβολές στη μέθοδο εισχώρησης των αγαθών στην εκάστοτε αγορά (Wilson and Gurling, 2009)
- **Paradigm innovation** (καινοτομίες παραδειγμάτων) : αφορά τις μεταβολές οι οποίες έχουν άρρηκτη σχέση με υποκειμενικά νοητικά μοντέλα τα οποία οριοθετούν σε μεγάλο βαθμό τη μέθοδο δράσης της εταιρίας (Χριστόπουλος, 2008)

3.4 Οφέλη καινοτομίας και παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία μιας καινοτομίας

Τα οφέλη μιας επιχείρησης από την καινοτόμα δράση διακρίνονται σε οικονομικά και σε ότι έχει να κάνει με τη δομή της επιχείρησης. Σε ό,τι αφορά το πρώτο σκέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η σημερινή κατάσταση έχει σαν βασικό της γνώρισμα τον αδυσώπητο ανταγωνισμό, ο οποίος δεν δίνει σε κανέναν χρηματοοικονομικό παράγοντα, την ευχέρεια του εφησυχασμού. Σε περίπτωση στην οποία ο δημιουργός μιας καινοτομικής δράσης επαναπαυτεί σε αυτήν και δεν κάνει μεγαλύτερη προσπάθεια, τότε σε μικρό χρονικό διάστημα θα χάσει κάθε όφελος, το οποίο του είχε δοθεί μετά την ανακάλυψη που είχε πραγματοποιήσει. Το επίπεδο του ανταγωνισμού σε μια σύγχρονη αγορά αποτελεί σημαντικό κριτήριο της συγκεκριμένης διαδικασίας (Morris et al., 2010).

Ο σύγχρονος ανταγωνισμός και τα ίδια οφέλη, είναι 2 σημαντικές μεταβλητές και κριτήρια, τα οποία κατά κύριο λόγο οριοθετούν σε μεγάλο βαθμό την καινοτομική δράση. Από τη μια μεριά εκφράζουν την ιδιοποίηση των κερδών και από την άλλη εκφράζουν τον ανταγωνισμό για την εκάστοτε εταιρία ή οργανισμό. Τα κέρδη σε πολλές περιπτώσεις έχουν τη δυνατότητα να δελεάσουν ενώ ο ανταγωνισμός τις περισσότερες φορές οδηγεί στην καινοτομική δράση. Όσο πιο μεγάλο είναι το επίπεδο αυτής της μορφής των κερδών από μια τέτοια δράση και ο ανταγωνισμός της εκάστοτε αγοράς, τόσο πιο μεγάλο θα είναι και το επίπεδο επικέντρωσης σε τέτοιες δράσεις και το ανάποδο (Klapper and Love, 2011).

Καθοριστικό δεδομένο οργανωτικής δράσης της παραγωγικότητας αποτελεί η ιδιοποίηση της τεχνολογίας και όχι η ελεύθερη και ανέξοδη διακίνηση και διάθεσή της. Βάσει αρκετών ερευνών, η ανταγωνιστική οικονομία ως επί το πλείστον δρα υπό συνθήκες συνεχόμενης έλλειψης ισορροπίας. Η συγκεκριμένη κατάσταση κυρίως προέρχεται από τις ενέργειες των σύγχρονων εταιριών και οργανισμών να κατορθώσουν να αποσπάσουν σημαντικά κέρδη, μέσα από την καινοτόμα πρακτική, κέρδη τα οποία δεν θα ήταν εφικτά σε μια εντελώς ανταγωνιστική αγορά (Seung-Hyun et al., 2011).

Ο επιτυχημένος επιχειρηματίας, ο οποίος ενεργεί με στόχο την καινοτομία, λαμβάνει πιο πολλές φορές τεράστια περιθώρια κέρδους για μικρή είτε σε ορισμένες περιπτώσεις για μεγάλη χρονική περίοδο, κυρίως στην περίπτωση που το αγαθό παρουσιάζει τεράστια ζήτηση. Στην προσπάθεια την οποία καταβάλλουν οι περισσότερες εταιρίες για συνεχόμενη ανάπτυξη και διαφορετικότητα, δυο είναι οι κυριότεροι δρόμοι, οι οποίοι είναι εφικτό να ακολουθηθούν (Lirzin, 2013).

Αρχικά είναι η ελάττωση του κόστους και συνεπώς της τιμής του αγαθού το οποίο αναπτύσσεται, μέσα από καινοτομικές πρακτικές και δράσεις, οι οποίες θα καταστήσουν εφικτή την ανάπτυξη και την παραγωγικότητα με πιο χαμηλό κόστος. Επίσης, ένας εξίσου σημαντικός δρόμος αφορά την παραγωγή ενός σημαντικά διαφοροποιημένου είτε εντελώς νέου αγαθού είτε υπηρεσίας στην αγορά (Davila et al., 2009).

Η παραπάνω πρακτική, προσφέρει στις εταιρίες και τους οργανισμούς τα κατάλληλα μέσα, με κυριότερο στόχο να καταφέρουν να εξασφαλίσουν την ποιότητα των αναπτυσσόμενων αγαθών και τη δυνατότητα να ανεβάσουν το επίπεδο της παραγωγικότητας τους. Με τον τρόπο αυτόν, παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανοδική τάση του μεριδίου της αγοράς, στην οποία δραστηριοποιούνται, διαμέσου της ελάττωσης των τιμών (από την ελάττωση του κόστους παραγωγής). Αυτό θα αποβεί εξαιρετικά σημαντικό σε εποχές και σε αγορές με τεράστιο ανταγωνισμό, όπου θα απαιτείται να συμπίεστούν οι τιμές με βασικότερο σκοπό να κερδηθεί ο πόλεμος για την κατάληψη όσο το δυνατόν πιο μεγάλου μερίσματος της αγοράς, συγκριτικά με τους ανταγωνιστές (Klapper and Love, 2011).

Εξαιρετικά καθοριστικές για την ανταγωνιστικότητα της εταιρίας, είναι οι μικρές και συχνές βελτιώσεις στα αγαθά και τις τακτικές, τις οποίες ακολουθεί στην παραγωγική δράση. Οι συγκεκριμένες βελτιώσεις δεν επιφέρουν σημαντικές επιρροές μονάχα στο κόστος εργασίας για την εκάστοτε μονάδα παραγωγής αλλά μια ακολουθία από διαφοροποιημένες δράσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ελάττωση των απαιτούμενων βασικών υλών, η εξοικονόμηση ισχύς, η βελτίωση της ποιότητας των αναπτυσσόμενων αγαθών και υπηρεσιών, η όσο το δυνατόν καλύτερη

κάλυψη των περισσότερων αναγκών και απαιτήσεων των καταναλωτών κλπ (Morris et al., 2010).

Είναι δυνατόν, συνεπώς, να αποδειχθούν εξίσου σημαντικές για τις εταιρίες και τους επενδυτές τους. Το κέρδος δεν μεταφράζεται, όμως, μονάχα σε χρηματικά μεγέθη, αλλά είναι εφικτό να έχει και άλλες εξίσου σημαντικές μορφές. Παρόμοιας μορφής είναι η επικράτηση στην αγορά στην οποία δραστηριοποιείται, η ανάπτυξη μονοπωλιακής ισχύος, η ανοδική τάση του μεριδίου της εταιρίας, η εξαγορά περισσότερων επιχειρήσεων, η συνεργασία με τεράστιες πολυεθνικές οι οποίες δρουν σε παρόμοιο τομέα καθώς επίσης και η ανάπτυξη περισσότερων και καλύτερων μονάδων παραγωγής (Marchand and Siegel, 2015).

Στην περίπτωση στην οποία μια σύγχρονη εταιρία ή οργανισμός κατορθώνει να ανακαλύψει μια βέλτιστη τακτική παραγωγής είτε ένα καινούριο πιο επιτυχημένο αγαθό, αυτό πιθανόν να της διασφαλίσει τεράστια οφέλη, είτε χρηματοοικονομικά είτε συγκριτικά με το μερίδιο της αγοράς το οποίο έχει στην κατοχή της. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, όσο και αν μέσα από την τιμολογιακή τακτική της δεν αφήνει είτε καθυστερεί σε μεγάλο βαθμό την εισχώρηση στον τομέα των επίδοξων ανταγωνιστών, δεν έχει τη δυνατότητα να αποτρέψει τη μελέτη από τις υπόλοιπες εταιρίες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως βλέποντας τα κέρδη των δράσεων της συγκεκριμένης επιχείρησης, ενεργούν με στόχο να κινηθούν προς την ίδια πορεία, έχοντας σαν κυριότερο σκοπό να καρπωθούν με τη σειρά τους τα οφέλη τα οποία θα τους παρέχει μια τέτοια κίνηση (Seung-Hyun et al., 2011).

Σε περίπτωση που εν τέλει το κατορθώσουν, υφίσταται η δυνατότητα να εκτοπίσουν την εν λόγω εταιρία και να την φέρουν στην παλαιότερη θέση της σε σχέση με τον ανταγωνισμό. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος που είναι αναγκασμένη να συνεχίσει και η ίδια την προσπάθεια για καινούριες πρακτικές, υπό το φόβο του ανταγωνισμού ο οποίος δεν εξαφανίζεται ποτέ (Marchand and Siegel, 2015).

Εκτός, όμως, από τα άμεσα και καθοριστικά κέρδη τα οποία είναι σε θέση να απολαμβάνει μια καινοτομική εταιρία, όπως είναι για παράδειγμα τα κέρδη, το μερίδιο αγοράς κλπ, υφίστανται και άλλου τύπου οφέλη τα οποία λαμβάνει από τη

συγκεκριμένη δράση. Οι πιο πολλές εταιρίες και οργανισμοί καινοτομούν περιστασιακά και όχι σύμφωνα με ένα καθορισμένο πλάνο και οργάνωση. Με δεδομένη τη σπανιότητα της παρουσίας της δράσης αυτής της μορφής, γίνεται εύκολα κατανοητό πως η παραγωγή μιας καθοριστικής καινοτόμας δράσης, είναι εφικτό να περιλαμβάνει μικρή αλλά καθοριστική μορφή μετασχηματισμού των δυνατοτήτων της εταιρίας (Lirzin, 2013)

Οι εταιρίες οι οποίες έχουν την ευχέρεια, επιτυχώς, να αναπτύξουν και να εκμεταλλευτούν εμπορικά τέτοιες πρακτικές, παρουσιάζονται να είναι πιο κερδοφόρες σε σχέση με τις μη καινοτομικές εταιρίες. Εξελίσσονται αμεσότερα και έχουν τεράστιο μέγεθος συγκριτικά με τις συμβατικές εταιρίες και οργανισμούς, απολαμβάνοντας πιο μεγάλο ποσοστό της αγοράς. Η συνέπεια όλων των παραπάνω, είναι να εμφανίζουν τεράστιους ρυθμούς μεγέθυνσης της παραγωγικότητας και εν τέλει και της κερδοφορίας. Οι εταιρίες που καινοτομούν επενδύουν και εξάγουν περισσότερο και εξελίσσονται αμεσότερα σε σχέση με τις εταιρίες που δεν ρισκάρουν (Drucker, 2014).

Εκτός, όμως, από την κερδοφορία και τη μεγέθυνση, υφίσταται και ένα επιπλέον αλλά λιγότερο εμφανές σημείο που είναι, όμως, εξαιρετικά καθοριστικό. Η δράση αυτής της μορφής είναι δυνατόν να παίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία μετασχηματισμού των βασικότερων γνωρισμάτων και δυνατοτήτων μιας εταιρίας, επιφέροντας σημαντικές επιρροές και επιδράσεις στις γενικότερες ανταγωνιστικές δυνατότητές της. Παράλληλα, ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα αντίληψης των κινδύνων και των ευκαιριών οι οποίες παρουσιάζονται τριγύρω της, αλλά και την ταχύτητα και την ευελιξία της. Η παραπάνω δράση, είναι ζωτικής σημασίας, από την ώρα που θα είναι εφικτό να αλλάξει σημαντικά και αρκετά από τα κυριότερα γνωρίσματα μιας εταιρίας, αλλά και τη δράση διαμέσου της οποίας λειτουργεί, εξελίσσεται και εμφανίζει κέρδη (Davila et al., 2009).

Οι εταιρίες και οι οργανισμοί οι οποίοι καινοτομούν, υλοποιούν οφέλη από τη διάχυση της τεχνολογίας και είναι λιγότερο ευάλωτες σε περιπτώσεις πιέσεων του οικονομικού κύκλου. Το γεγονός αυτό δείχνει πως η συγκεκριμένη δράση μετασχηματίζει σημαντικά τα γνωρίσματα της εταιρίας, κάνοντας την πιο ευέλικτη

και ευκολότερα προσαρμόσιμη σε πιθανές δυσκολίες (είτε χρηματικές, είτε αλλαγές ζήτησης κλπ), σε αντίθεση με τις μη καινοτομικές, οι οποίες παρουσιάζουν τεράστια διακύμανση. Επομένως, παρουσιάζουν και πιο μικρή σταθεροποίηση στην κερδοφορία τους σε εποχές χρηματοοικονομικής ύφεσης (Morris et al., 2010). Παρακάτω παρουσιάζονται μερικοί από τους κυριότερους παράγοντες και διαστάσεις των επιτυχημένων καινούριων αγαθών μιας εταιρίας. Οι συγκεκριμένες διαστάσεις είναι οι εξής :

- εμφάνιση ενός μοναδικού αλλά ανώτερου αγαθού
- γνώση της εκάστοτε αγοράς και τη δυνατότητα στο μάρκετινγκ
- συνεργατικότητα και επιτήδευση στην τεχνολογία και στην παραγωγική δράση
- αποφυγή δυναμικών αγορών όπου εμφανίζονται αρκετά καινούρια αγαθά
- παρουσία σε αγορές τεράστιου μεγέθους με υψηλές ανάγκες (Seung-Hyun et al., 2011).

3.5 Καινοτομία και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα

Έρευνες έχουν δείξει ότι η παγκοσμιοποίηση είναι όρος που έχει άμεση σχέση με την εξέλιξη του ανταγωνισμού. Η διεθνοποίηση του ανταγωνισμού επιφέρει ανοδική τάση των κινδύνων αλλά και των απειλών για το μεγαλύτερο ποσοστό των σύγχρονων επιχειρήσεων και οργανισμών. Λόγω του συγκεκριμένου γεγονότος, οι εταιρίες με στόχο να κατορθώσουν να συντηρήσουν και να ενισχύσουν σημαντικά την ανταγωνιστικότητα τους στη διεθνή αγορά, εστιάζουν ολοένα και περισσότερο στην ενσωμάτωση περισσότερων καινοτομιών (Gaddam, 2007).

Βάσει με τον Porter, η καινοτομία είναι η μέθοδος με την οποία μια εταιρία καταφέρνει να κερδίσει είτε ακόμα και σε πολλές περιπτώσεις να συντηρήσει το

ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Αναλυτικότερα, μια σύγχρονη εταιρία είναι εφικτό να αποκτήσει και να συντηρήσει το συγκεκριμένο πλεονέκτημα στην περίπτωση στην οποία εισάγει καινούρια είτε βελτιωμένα αγαθά και υπηρεσίες στην αγορά στην οποία δραστηριοποιείται.

Είναι σημαντικό, όμως, ταυτόχρονα, να προβεί στην ανακάλυψη καινούριων είτε βελτιωμένων μεθόδων ανταγωνισμού σε έναν τομέα, με κυριότερο στόχο τη μεταφορά τους στην αγορά, το οποίο αποτελεί μια νέα πρακτική. Έρευνες έχουν δείξει, πως μια καινοτόμα πρακτική είναι σημαντικό να αποτελεί τον κυριότερο στρατηγικό στόχο της δράσης και του ανταγωνιστικού πλαισίου μιας σύγχρονης επιχείρησης ή ενός οργανισμού (Σαλαβού, 2013).

Η καινοτομία είναι δυνατόν να παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανταγωνιστικότητα μιας σύγχρονης εταιρίας, καθώς θα καταστήσει τα αγαθά και τις υπηρεσίες της βιώσιμα ακόμα και στη διεθνή αγορά. Οι καινοτόμες ευκαιρίες, τις πιο πολλές φορές, προκύπτουν από ασυνέχεια είτε από μη προβλεπόμενη μεταβολή κυρίως στη δομή ενός καθορισμένου τομέα. Το συγκεκριμένο πλεονέκτημα θα επέλθει, σε περίπτωση στην οποία η εταιρία καταφέρει να ανιχνεύσει, να αντιληφθεί άμεσα αλλά και να κατορθώσει να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία την καταλληλότερη χρονική περίοδο (White and Bruton, 2010).

Στη συνέχεια, αναφέρονται οι αντιπροσωπευτικές αιτίες των καινοτομιών, οι οποίες είναι εφικτό να μετατοπίσουν σε μεγάλο βαθμό το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Αυτές οι αιτίες είναι οι καινούριες τεχνολογίες, οι καινούριες είτε μετατοπιζόμενες ανάγκες αγοραστών, η εμφάνιση ενός καινούριου κλάδου βιομηχανίας, η μετατόπιση προστιθέμενων δαπανών είτε διαθεσιμότητας καθώς επίσης και οι μεταβολές στους κυβερνητικούς κανονισμούς (Valdez and Richardson, 2013).

Τις περισσότερες φορές, η εισχώρηση καινούριων τεχνολογιών παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ευκαιριών για ανάπτυξη καινοτόμων ιδεών, που θα εφαρμοστούν στην ανάπτυξη καινούριων αγαθών, στην ύπαρξη καινούριων δυνατοτήτων για τον επανασχεδιασμό υπαρχόντων αγαθών, σε καινούριες τακτικές

μάρκετινγκ ακόμα και σε καινούριες βιομηχανίες όπως ήδη έχει αναφερθεί και παραπάνω (Πολυχρονόπουλος και Κορρές, 2005).

Σε ότι έχει να κάνει με τις καινούριες είτε τις μετατοπιζόμενες ανάγκες αγοραστών, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η ανάπτυξη και η διαφοροποίηση των αναγκών, σε συνδυασμό, με την αλλαγή προτεραιοτήτων των πελατών, αποτελούν επιχειρηματικές ευκαιρίες όπου μια καινοτόμος ιδέα, θα ήταν εφικτό να ικανοποιήσει τις καινούριες ανάγκες (Wong et al., 2005). Κατ' επέκταση, θα ήταν δυνατόν να οδηγήσει την εταιρία ή τον οργανισμό στην απόκτηση του συγκεκριμένου πλεονεκτήματος, σε σχέση με τον ανταγωνισμό, σε περίπτωση που ήταν εφικτό να εφαρμοστεί αλλά και να ανταποκριθεί επιτυχώς στα καινούρια αυτά δεδομένα (Wilson and Gurling, 2009).

Στην εμφάνιση ενός καινούριου κλάδου βιομηχανίας, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως αποτελεί ακόμη μια ευκαιρία για απόκτηση του εν λόγω πλεονεκτήματος. Το συγκεκριμένο γεγονός, θα μπορούσε να παίζει καθοριστικό ρόλο στην προσέλκυση καινούριων καταναλωτών, στη χρησιμοποίηση καινούριων μεθόδων μάρκετινγκ καθώς επίσης και στη προσέγγιση μιας εξειδικευμένης αγοράς στόχου αλλά και σε καινούριες μεθόδους παραγωγής εξειδικευμένης κατηγορίας αγαθών (Sofouli and Vorontas, 2006).

Σε ό,τι έχει να κάνει με τη μετατόπιση προστιθέμενων δαπανών είτε διαθεσιμότητας, θα πρέπει να σημειωθεί πως το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι εφικτό να προκύψει σαν επίπτωση σημαντικών μεταβολών στις προστιθέμενες δαπάνες. Παρόμοιας μορφής αλλαγές, είναι δυνατόν, να μετατοπίσουν το συγκεκριμένο πλεονέκτημα στις σύγχρονες εταιρίες και οργανισμούς που τις εφαρμόζουν με μεγάλη επιτυχία (Χριστόπουλος, 2008).

Τέλος, σε ό,τι αφορά τις μεταβολές στους κυβερνητικούς κανονισμούς, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως οι καινοτομικές ευκαιρίες είναι εφικτό να οδηγήσουν στην απόκτηση του συγκεκριμένου πλεονεκτήματος. Παρόμοιας μορφής μεταβολές έχουν άρρηκτη σχέση με πρότυπα αγαθών, προστασία περιβάλλοντος, περιορισμούς εμπορίου, εμπόδια εισόδου κλπ (Stoyan, 2012).

Οι εταιρίες που έχουν την ευχέρεια να επιτύχουν άμεση προσαρμογή, στις παραπάνω μεταβολές, έχουν τη δυνατότητα να κερδίσουν τεράστιο πλεονέκτημα συγκριτικά με εκείνες οι οποίες έχουν δομήσει τις δράσεις τους, βάσει με καθορισμένα καθεστάτα κυβερνητικών κανονισμών. Η ικανότητα μιας εταιρίας να εντάξει καινοτομικές δράσεις στη λειτουργία της, αποτελεί μια από τις κυριότερες παραμέτρους, οι οποίες οριοθετούν σε μεγάλο βαθμό τη διεθνή ανταγωνιστικότητα (Gaddam, 2007)

3.6 Επιχειρηματικότητα και καινοτομία

Δεν αποτελεί, βέβαια, πρωτοτυπία η άποψη πως η καινοτόμα πρακτική έχει την ευχέρεια να παίζει σημαντικό ρόλο σε όλων των ειδών τις επιχειρήσεις, είτε υφιστάμενη είτε startup, προκειμένου να είναι εφικτό να ανταποκριθεί στις σημερινές δυσκολίες και περίεργες συνθήκες ανταγωνισμού. Η πρόκληση, όμως, είναι το πως η συγκεκριμένη άποψη είναι δυνατόν να μετουσιωθεί σε ουσιαστική πρακτική αλλά και πως η εν λόγω τακτική θα έχει θετικές συνέπειες και επιπτώσεις για όσες εταιρίες το προσπαθήσουν (Kapsali and Butler, 2011).

Βασικό παράδειγμα της καινοτόμας πρακτικής αποτελεί η εισχώρηση της τεχνολογίας 3D εκτύπωσης σε διαφοροποιημένες παραγωγικές δράσεις, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με τον τομέα των κατασκευών, της μηχανολογίας, του βιομηχανικού προγραμματισμού, της ιατρικής καθώς επίσης και της τέχνης. Ενώ αυτοί καθαυτοί οι εκτυπωτές αυτού του τύπου αποτελούν ένα βασικό παράδειγμα για το τι καλούμε καινοτόμο αγαθό μιας εταιρίας (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Σε ό,τι έχει να κάνει με την εμφάνιση καινοτόμων αγαθών και υπηρεσιών, είναι ζωτικής σημασίας να επισημανθεί πως καθοριστική θέση έχει η Apple. Τόσο στο 1ο επίπεδο της εξέλιξης της με την εστίαση του γραφικού περιβάλλοντος εργασίας όσο και στο 2ο επίπεδο της δυναμικής επιστροφής της με την παρουσίαση των συσκευών iPod, iPhone και πρόσφατα την εμφάνιση του iWatch (Markatou, 2014).

Καινοτομία πωλήσεων αποτέλεσε τα προηγούμενα χρόνια η χρησιμοποίηση του ηλεκτρονικού εμπορίου, σαν μια μορφή υποκατάστατου των συμβατικών έως τότε πωλήσεων. Ενέργειες όπως για παράδειγμα το Amazon κλπ, προσέφεραν μια διαφοροποιημένη προσέγγιση στη μέθοδο με την οποία θα γίνονται οι σύγχρονες συναλλαγές για τα επόμενα έτη. Καινοτομία, όμως, στις πωλήσεις είναι δυνατόν να υφίσταται και σε άλλους επιμέρους τομείς. Για παράδειγμα, υπάρχει τα τελευταία χρόνια ένα εγχείρημα από επιχειρήσεις αναψυκτικών για δράση στον χώρο παραγωγής και διάθεσης καψουλών για ανάπτυξη αναψυκτικών ποτών στα σπίτια (Nelson et al., 2015).

Μια εξαιρετική μελέτη περίπτωσης για τον τρόπο που μια καινοτόμα πρακτική είναι δυνατόν να μετατρέψει μια μικρομεσαία τοπική βιοτεχνία ρούχων σε διεθνή πρωταγωνιστή του χώρου ένδυσης αποτελεί η εταιρία Inditex. Το μυστικό της συγκεκριμένης επιτυχίας κρύβεται στην μετατόπιση του βάρους από την παραγωγή στα logistics καθώς επίσης και στη διαφοροποίηση του σχεδιασμού διαφορετικών συλλογών. Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, του παραπάνω μετασχηματισμού αφορά την άμεση διακίνηση των εμπορευμάτων καθώς επίσης και τη μείωση των αποθεμάτων (Fine, 2011).

Κοινό γνώρισμα όλων των παραπάνω πετυχημένων επιχειρήσεων αποτελεί η επιλογή καινοτόμων πρακτικών, σε μερικές από τις σημαντικές πτυχές της δράσης τους. Η πραγματικότητα της χώρας μας και η μέθοδος, όμως, με την οποία είναι δομημένες, κυρίως οι εταιρίες της χώρας μας, (μικρού μεγέθους και οι περισσότερες εμφανίζουν οικογενειακά γνωρίσματα) δυσκολεύουν σημαντικά την ένταξη των καινοτόμων πρακτικών στη νοοτροπία μας (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Η πληροφόρηση και η κατάλληλη κατάρτιση από διάφορους φορείς αποτελούν χρήσιμα εργαλεία, τα οποία είναι εφικτό να παίξουν σημαντικό ρόλο προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. Ένα άλλο εξίσου σημαντικό δεδομένο, το οποίο είναι σημαντικό να προωθήσει την καινοτομία στις εταιρίες και τους οργανισμούς της χώρας μας είναι και η ενίσχυση τους, διαμέσου κοινοτικών προγραμμάτων ή διαμέσου του ιδιωτικού τραπεζικού συστήματος, προκειμένου να ελαττωθεί αισθητά

το ρίσκο το οποίο πάντοτε υφίσταται σε μια σημαντική αλλαγή πορείας της εκάστοτε εταιρίας (Drakopolou and Anderson, 2013).

3.6.1 Καινοτόμος επιχειρηματικότητα ως βασικός παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης

Στη σύγχρονη εποχή, η καινοτομία λογίζεται σαν ένας βασικός πυλώνας με στόχο τη βιωσιμότητα, την εξέλιξη αλλά και την ανταγωνιστικότητα των σύγχρονων εταιριών και οργανισμών σε διεθνές επίπεδο. Παίζει καθοριστικό ρόλο σε μικρομεσαίες κυρίως επιχειρήσεις, αφού διαμέσου της συγκεκριμένης τακτικής έχουν την ευχέρεια να αποκτήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους (Lirzin, 2013).

Με τον τρόπο αυτόν, οι σύγχρονες επιχειρήσεις με στόχο να ενισχύσουν ακόμα περισσότερο την ανταγωνιστικότητά τους, είναι σημαντικό να καταφέρνουν να αξιοποιούν κατάλληλα καινούριες ευκαιρίες, μέσω καινοτομικών επιχειρηματικών δράσεων. Η έρευνα και η ανάπτυξη παίζουν καθοριστικό ρόλο στα περισσότερα αποτελέσματα της καινοτόμας επιχειρηματικότητας. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος που οι επενδυτικές κινήσεις για έρευνα και ανάπτυξη αποτελούν εξαιρετικά σημαντικούς και ισχυρούς μηχανισμούς για την οριοθέτηση του επιπέδου της καινοτομικής δράσης σε έναν σύγχρονο τομέα παραγωγής και ανάπτυξης ενός ολόκληρου κράτους (Βλαδός, 2016).

Κατά τα τελευταία δέκα χρόνια, η χώρα μας εμφανίζει χαμηλά επίπεδα εξόδων για έρευνα και ανάπτυξη σαν ποσοστό επί του εθνικού ΑΕΠ, ως επί το πλείστον εξαιτίας των εξαιρετικά χαμηλών εξόδων για έρευνα και ανάπτυξη στον ιδιωτικό κλάδο. Η έλλειψη θέλησης και προτυποποίησης των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, με στόχο τη χρηματοδότηση καινοτόμων πρακτικών και ριψοκίνδυνων επενδυτικών κινήσεων, είναι κάποιοι εκ των κυριότερων και πιο σημαντικών παραμέτρων που εμποδίζουν την αξιοποίηση των δράσεων αυτής της μορφής (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια και κατά κύριο λόγο ύστερα από την έξαρση της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης, η ανάγκη για την ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικής δράσης και την ενίσχυση του τομέα της ανταγωνιστικότητας αποτελεί ζήτημα αυξανόμενης βαρύτητας. Στη βελτίωση του οικονομικού κλίματος και την ανάπτυξη αξίας από τις σύγχρονες εταιρίες, η κατεύθυνση στην έρευνα και την ανάπτυξη είναι εφικτό να παίζει ζωτικό ρόλο. Αυτό φαίνεται από αρκετές έρευνες οι οποίες έχουν δείξει πως οι δράσεις αυτής της μορφής αποτελούν κινητήριο δύναμη της χρηματοοικονομικής ανάπτυξης κάθε κράτους (Βλαδός, 2017).

Βάσει ερευνών που έχουν υλοποιηθεί τα προηγούμενα χρόνια, σε ό,τι έχει να κάνει με τις κυριότερες παραμέτρους και τα βασικότερα κριτήρια, τα οποία ενισχύουν την πιθανότητα καινοτομικής δράσης χρησίμευσε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα εξαγωγικών εταιριών του κατασκευαστικού τομέα. Ο συγκεκριμένος κλάδος αποτελεί έναν από τους κυριότερους κλάδους της οικονομίας της χώρας μας, εξαιτίας της καθοριστικής συμμετοχής της στο εθνικό ΑΕΠ και του ρόλου που έχει στην εθνική οικονομική μας ανάπτυξη (Κορρές, 2015).

Σε αντίθεση με ότι αναμενόταν, τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας έδειξαν πως οι μικρές και οι μεσαίες εταιρίες αυτού του τομέα με τις πιο υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις εμφανίζουν πιο μικρή ικανότητα να καινοτομήσουν. Καινοτόμες εξαγωγικές εταιρίες αυτής της μορφής δεν βελτιώνουν πάντα την εξαγωγική δράση, τις επιδόσεις τους και κατ' επέκταση το ποσοστό αγοράς τους στις διεθνείς αγορές. Παρά το γεγονός αυτό, η θετική σχέση μεταξύ της καινοτομίας και των επενδυτικών κινήσεων για τις παραπάνω δράσεις δείχνει πως οι εταιρίες με ανοδική τάση των επενδυτικών κινήσεων σε πρακτικές όπως η έρευνα και η ανάπτυξη, εμφανίζουν πιο μεγάλη δυνατότητα να αποκτήσουν καινοτόμες πρακτικές (Βλαδός, 2016).

Επίσης, εντοπίστηκε πως μια επιχείρηση παραγωγής της χώρας μας με πιο μικρό μέγεθος εμφανίζει πιο μεγάλη πιθανότητα να καινοτομήσει, σε σχέση με μια μεγάλη σε έναν κλάδο αγαθών είτε τον προσανατολισμό της δράσης παραγωγής. Γενικότερα, η χώρα μας απαιτεί μια πιο ολοκληρωμένη και κατάλληλα

κατευθυνόμενη τακτική από καινοτόμες ενέργειες και πρακτικές, έτσι ώστε να εξελίξει ακόμα περισσότερο της ικανότητες που έχει (Βλαδός, 2017).

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις με στόχο να είναι ανταγωνιστικές τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο είναι σημαντικό να χρησιμοποιούν καινοτόμες πρακτικές. Εξαιτίας της έλλειψης κεφαλαίων για επενδυτικές κινήσεις σε έρευνα και ανάπτυξη, εσωτερικά των εταιριών, οι εν λόγω επιχειρήσεις είναι σημαντικό να συνεργάζονται με τα πανεπιστήμια και με διάφορους ερευνητικούς οργανισμούς. Το γεγονός αυτό έχει σαν βασικότερο στόχο την έρευνα και την ανάπτυξη σε καινοτόμα αγαθά είτε καινοτόμες τακτικές παραγωγής, κάνοντας πολλές φορές χρήση καινοτόμων επιχειρηματικών τακτικών, με στόχο την προώθηση των αγαθών και των υπηρεσιών τους, τη συσκευασία κλπ (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

3.7 Η καινοτομία στην Ελλάδα

Το σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον το οποίο υπάρχει εν μέσω της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης έχει σαν βασικό του γνώρισμα την υψηλή αβεβαιότητα, με συνέπεια το μάνατζμεντ να παρουσιάζει σημαντικές δυσμένειες στο να κάνει προβλέψεις αλλά και να καταφέρει να οριοθετεί τους στόχους (Nelson et al., 2015). Τις περισσότερες φορές σε παρόμοιας μορφής περιόδους, ο πελάτης είναι εκείνος ο οποίος μπορεί να κάνει τη διαφορά καθώς προτιμάει τις περισσότερες φορές αγαθά τα οποία παρουσιάζουν καλύτερη ποιότητα, δίνουν πιο οικονομικές επιλογές αλλά σε χαμηλότερο κόστος. Δηλαδή, αγαθά τα οποία είναι «value for money». Αυτό ενισχύει σημαντικά τις ευκαιρίες για ανάδειξη καινούριων brands (Κορρές, 2015).

Μέσα στις χρηματοοικονομικές υφέσεις και τα δύσκολα και αβέβαια περιβάλλοντα, πάντοτε, υφίστανται σημαντικές ευκαιρίες, φτάνει όμως, οι σύγχρονες εταιρίες και οργανισμοί να έχουν την αναγκαία οργανωσιακή ετοιμότητα, με στόχο την ανίχνευση αυτών των ευκαιριών, την ορθή και κατάλληλη δημιουργικότητα αλλά κυρίως την επιθυμία και τη θέληση για καινοτομία, προκειμένου να καταφέρουν να

αξιοποιήσουν την εκάστοτε ευκαιρία η οποία θα εμφανιστεί (Ιωαννίδης και Γιωτόπουλος, 2014).

Μαζί με αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω και το οικονομικό περιβάλλον είναι σημαντικό να είναι εξαιρετικά φιλικό. Όπως είναι, όμως, κατανοητό και όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό στη χώρα μας, η ευχέρεια των εταιριών δυσχεραίνεται καθώς υφίσταται σημαντική έλλειψη ρευστότητας από το τραπεζικό σύστημα. Αυτό είναι κάτι το οποίο τις περισσότερες φορές είναι εφικτό να αποτρέψει σε μεγάλο βαθμό την αντοχή, την ανάπτυξη αλλά και τη στρατηγική προσαρμογή των συγκεκριμένων εταιριών και οργανισμών (Βλαδός, 2017).

Το σημαντικότερο ερώτημα είναι το κατά πόσον οι εταιρίες της χώρας μας έχουν υψηλή ετοιμότητα και θα καταφέρουν να αντέξουν στην ύφεση. Παρόλο που η ικανότητα του σύγχρονου μανάτζμεντ στον ιδιωτικό κλάδο της χώρας μας είναι πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ, τις περισσότερες φορές οι εταιρίες μας δεν έχουν δυνατή ανταγωνιστική θέση στις διεθνείς κλαδικές αλυσίδες αξίας, ενώ έχουν ιδιαίτερα απλοϊκά επιχειρηματικά μοντέλα.

Ταυτόχρονα, καλούνται να αντιμετωπίσουν ένα μη θετικό ρυθμιστικό αλλά και θεσμικό περιβάλλον δράσης (πιθανόν το πιο αρνητικό στην ΕΕ), που έχει αναπτύξει κλαδικές διαστρεβλώσεις, απροθυμία των καινούριων επενδυτών καθώς επίσης και συνήθεια στη χαμηλότερη παραγωγικότητα αλλά και στη συντήρηση του status quo (Samitas and Polyzos, 2015).

Η καινοτομία είναι δυνατόν να αποτελέσει τη βάση για σταδιακή οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας. Αυτό προκύπτει σαν συμπέρασμα σε αρκετές έρευνες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια για χώρες όπως η δική μας, η Ιρλανδία αλλά και η Πορτογαλία, με ζήτημα τις μεθόδους επίτευξης οικονομικής ανάπτυξης στα εν λόγω κράτη (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

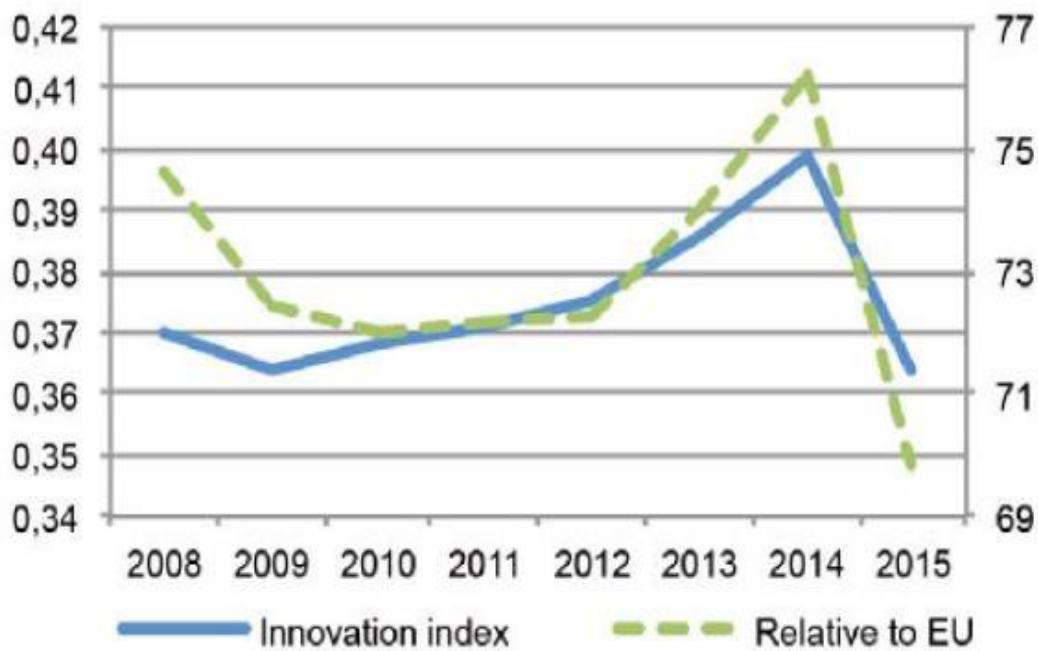
Όπως τονίζεται στις παραπάνω έρευνες, εκτός από τις δομικές αλλαγές, τις ιδιωτικοποιήσεις, την απλοποίηση δράσεων καθώς επίσης και την ελάττωση της γραφειοκρατίας, και δεδομένου πως τα συγκεκριμένα κράτη δεν έχουν την ευχέρεια να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα τους διαμέσου της εξωτερικής υποτίμησης,

έχει προταθεί η εστίαση στις επενδύσεις στην καινοτομία και στην τεχνολογία αλλά και στην προσφορά περισσότερων κινήτρων, με στόχο την ανάπτυξη περισσότερων επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας (Σαλαβού, 2013).

Γενικότερα, αρκετές έρευνες έχουν δείξει πως τα μηνύματα για την Ελλάδα δεν είναι καλά σε ό,τι έχει να κάνει με τις εθνικές επιδόσεις σε ζητήματα καινοτομίας. Βάσει με το δείκτη καινοτομίας της ΕΕ, η χώρα μας χαρακτηρίζεται σαν μέτρια καινοτόμος, σε σχέση με τα κράτη της ΕΕ. Ο συγκεκριμένος δείκτης αποτελεί σύνθεση 25 κριτηρίων σε 3 κύριες κατηγορίες, οι οποίες αποτυπώνουν δεδομένα όπως για παράδειγμα το ποσοστό καινούριων διδακτορικών, οι διεθνείς δημοσιεύσεις των επιστημόνων ενός κράτους, οι δημόσιες αλλά και οι ιδιωτικές επενδυτικές κινήσεις στην έρευνα και την ανάπτυξη, το σύνολο των θέσεων απασχόλησης οι οποίες έχουν άμεση σχέση με τη γνώση κλπ (Nelson et al., 2015).

Παρατηρώντας τους επιμέρους δείκτες, η χώρα μας φαίνεται να υστερεί σημαντικά σε θέματα κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών καθώς επίσης και στα πνευματικά περιουσιακά στοιχεία (όπως για παράδειγμα οι αιτήσεις για ευρεσιτεχνίες, εισροές από αυτές, εμπορικά σήματα κλπ). Η χώρα μας κατατάσσεται στην κατηγορία των μέτριων καινοτόμων κρατών της ΕΕ, έχοντας την 21^η θέση ανάμεσα σε 28 χώρες, βάσει με την αξιολόγηση του Innovation Union Scoreboard 2015 που δημοσιοποίησε η ΕΕ (European Innovation Scoreboard, 2016).

Την πρώτη θέση στο συγκεκριμένο τομέα κατέχει η Σουηδία, ενώ έπονται η Δανία, η Φιλανδία και η Γερμανία. Η χώρα μας ακολουθείται από τις Μάλτα, Σλοβακία και Πολωνία, ενώ στο τέλος της συγκεκριμένης λίστας εντοπίζονται χώρες όπως για παράδειγμα η Ρουμανία, η Λιθουανία, η Βουλγαρία καθώς επίσης και η Λετονία. Ο συνολικός δείκτης της καινοτομίας στη χώρα μας ελαττώθηκε και είναι βασικό γνώρισμα πως όλοι οι επιμέρους δείκτες, εκτός από έναν, βρίσκονται κάτω από το γενικότερο μέσο κοινοτικό όρο (Nelson et al., 2015).

Εικόνα 3.2 : Δείκτης καινοτομίας της ΕΕ (European Innovation Scoreboard, 2016)

Βάσει με τα δεδομένα, το 2014 συνολικά 15 χώρες μέλη της ΕΕ κατάφεραν να παρουσιάσουν σημαντική βελτίωση στις επιδόσεις τους σε ζητήματα καινοτομίας, ενώ 13 κράτη επιβράδυναν τους ρυθμούς τους, με τη χώρα μας να έχει μια από τις χειρότερες επιδόσεις ανάμεσα σε 13 κράτη. Σε αυτά περιέχονται η Ρουμανία, η Κύπρος, η Εσθονία και η Ισπανία, ενώ αντίθετα τη μεγαλύτερη βελτίωση εμφάνισαν η Μάλτα, η Λετονία αλλά και η Βουλγαρία (Κορρές, 2015).

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, δεν είναι όλα τα δεδομένα της χώρας μας απογοητευτικά, καθώς όπως φαίνεται από το IUS, η χώρα μας κατατάσσεται υψηλότερα από τον κοινοτικό μέσο όρο, σε κάποιους κλάδους όπως είναι για παράδειγμα η εισχώρηση καινοτομίας σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στη διασύνδεση καινοτομικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων μεταξύ τους, σε πωλήσεις καινοτομίας σε εταιρίες και στην αγορά καθώς επίσης και σε δείκτες οι οποίοι δείχνουν την ποιότητα του επιστημονικού δυναμικού του κράτους (όπως για παράδειγμα οι διεθνείς δημοσιεύσεις κλπ) (Βλαδός, 2016).

Επιπλέον, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως η χώρα μας από την αρχή της οικονομικής ύφεσης παρουσιάζει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης της βαθμολογίας της στους πιο πολλούς από τους κλάδους, οι οποίοι συνθέτουν το συγκεκριμένο δείκτη. Αυτό συμβαίνει παρόλο που υπήρξε μια ελάττωση την περίοδο του 2015 ύστερα από τις σημαντικές αναταραχές που υπήρξαν στο γενικότερο κλίμα (Samitas and Polyzos, 2015).

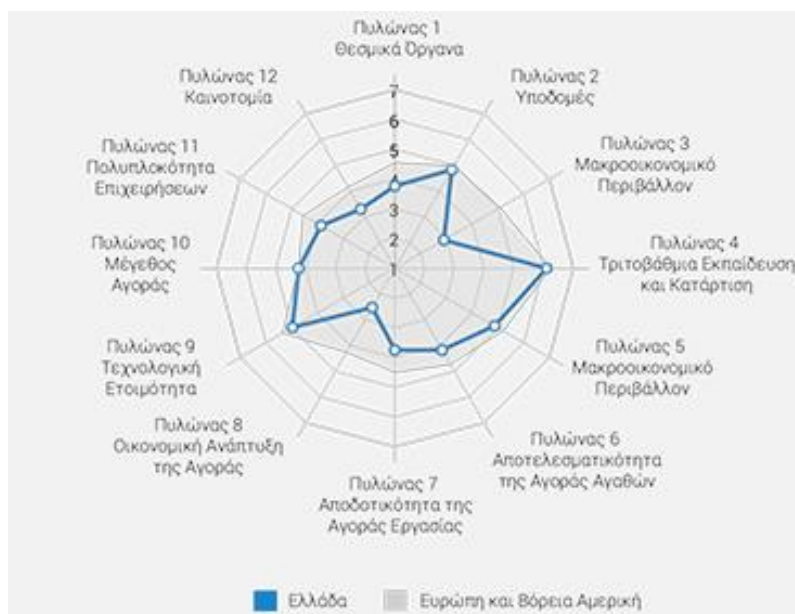
Το συγκεκριμένο γεγονός, όμως, δεν σημαίνει πως τα πράγματα είναι εύκολα καθώς είναι σημαντικό να υπάρξουν μεταβολές, παράλληλα, σε αρκετούς κλάδους και επίπεδα με στόχο να ανέλθουν οι εν λόγω επιδόσεις. Αισθητή είναι, ακόμα, η υστέρηση σε ποιότητα εκπαιδευτικού συστήματος, σύνδεση πανεπιστημίου και βιομηχανίας, ευκολία ανάπτυξης εταιριών και υποδομών τεχνολογίας (Nelson et al., 2015).

Εξαιρετικά ανησυχητικό είναι το γεγονός πως δεν φαίνεται να υφίσταται η απαιτούμενη δυναμική σύγκλιση προς το μέσο κοινοτικό επίπεδο όταν, αντίθετα, από τη χώρα μας, άλλα μικρότερα κράτη έχουν κάνει καθοριστικά βήματα βελτίωσης της θέσης τους τα τελευταία έτη (Βλαδός, 2017). Μερικά σημαντικά γεγονότα που έχουν άμεση σχέση με την ανάπτυξη καινούριων τομέων είναι τα παρακάτω :

- ❖ Ανάπτυξη καινούριων τεχνολογικών τομέων με καθοριστική διεθνή παρουσία. Βασικό παράδειγμα αποτελεί ο νεοσύστατος τομέας των εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας με 50 εταιρίες στη χώρα μας (5 χιλιάδες επιστήμονες και στελέχη και πωλήσεις 0,5 δισεκατομμύρια ευρώ οι οποίες ως επί το πλείστον αφορούν εξαγωγές)
- ❖ Τομείς μεταποίησης με καινοτόμα και διεθνώς αναγνωρισμένα βιομηχανικά αγαθά όπως συμβαίνει για παράδειγμα με την περίπτωση της βιομηχανίας αλουμινίου στη χώρα μας που σε μέγεθος κατέχει την 5 θέση στην Ευρώπη (Markatou, 2014)
- ❖ Ποιοτικά τρόφιμα σε συνδυασμό με χρήση τεχνολογίας, καινοτομίας και διεθνών branding. Με εξαγωγές οι οποίες ξεπερνούν αρκετά τα 2

δισεκατομμύρια ευρώ και πιο πολλούς από 100 χιλιάδες υπαλλήλων αναδεικνύεται ο κορυφαίος τομέας μεταποίησης με καθοριστικές προοπτικές (Samitas and Polyzos, 2015)

- ❖ Οργανωμένο λιανεμπόριο τροφίμων με υψηλή συμβολή στο ΑΕΠ (Ιωαννίδης και Γιωτόπουλος, 2014)

Εικόνα 3.3 : Βασικοί πυλώνες του δείκτη παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας (SEPE, 2016)

Από όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω φαίνεται πως δυο καθοριστικοί παράμετροι αντιμετώπισης της ύφεσης, είναι η επιχειρηματική καινοτομία καθώς επίσης και το εθνικό περιβάλλον δράσης της ιδιωτικής οικονομίας. Παρόλο, που η χώρα μας υστερεί σημαντικά σε δαπάνες στην έρευνα και την ανάπτυξη, φαίνεται πως στην επιχειρηματική πρακτική υφίστανται αρκετά παραδείγματα επιτυχούς απορρόφησης, προσαρμογής αλλά και διάχυσης της τεχνολογίας και της καινοτομίας (Markatou, 2014).

Το μάνατζμεντ της χώρας μας έχει αποδείξει, τα προηγούμενα έτη, πως είναι ανοικτό και μπορεί να αφομοιώσει, να προσαρμόζει αλλά και να αναπτύσσει αρκετές

και σημαντικές καινοτόμες δράσεις, αγαθά και επιχειρηματικά μοντέλα. Οι περιορισμένες, όμως, αυτές βέλτιστες κλαδικές πρακτικές είναι σημαντικό να γνωστοποιηθούν ευρέως και να κατορθώσουν να εδραιωθούν άμεσα, με κυριότερο στόχο να γίνει πιο συλλογική η εφαρμογή καθώς επίσης και η αξιοποίηση τους (Ιωαννίδης και Γιωτόπουλος, 2014).

Το σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον εξαιτίας έλλειψης χρηματοοικονομικών πόρων θα είναι πιο δύσκολο στο μέλλον. Επομένως, είναι ζωτικής σημασίας να υπάρξει η απαιτούμενη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου δημιουργίας, λειτουργίας αλλά και ανάπτυξης των εταιριών. Όχι, όμως, αόριστα και οριζόντια αλλά ειδικευμένα σε καθορισμένους καινοτόμους, εξωστρεφείς αλλά και καθοριστικούς τομείς με στόχο την εθνική οικονομία (Μανασάκης, 2013).

Βάσει με όσα αναφερόταν την περίοδο του 2014 από την Παγκόσμια Τράπεζα, η χώρα μας κατείχε την 72^η θέση σε 189 κράτη. Παρόλο που υπήρξε μια μικρή βελτίωση, η χώρα μας παραμένει σε εξαιρετικά ρυθμισμένο νομικό πλαίσιο το οποίο βάζει καθοριστικές επιβαρύνσεις για όλους τους επιχειρηματίες. Υφίστανται απαιτήσεις για άδειες ενώ η υποβολή εκθέσεων παραμένει υπερβολική (Nelson et al., 2015).

Κύρια ζητήματα της ημερήσιας διάταξης, όπως για παράδειγμα η προστασία των επενδυτών, η εκτέλεση των συμβάσεων αλλά και ένα αποδοτικό καθεστώς αφερεγγυότητας παραμένουν ημιτελή (Markatou, 2014). Στη σημερινή εποχή, η χώρα μας στην καινοτομία κατέχει ξανά την 72^η θέση (σε σχέση με την περίοδο 2015-16 που είχε την 77^η) (SEPE, 2016).

Σε έκθεση του ΟΟΣΑ, που έγινε πριν μερικά χρόνια για τη χώρα μας, ανιχνεύτηκαν 555 κανονιστικοί περιορισμοί, οι οποίοι σε περίπτωση που αρθούν, είναι εφικτό να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη περισσότερων κινήτρων για την οικονομία της χώρας μας. Όπως τονίζεται, επομένως, σε αρκετά άρθρα, η γραφειοκρατία αποτελεί τον βασικότερο εχθρό της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, εξαναγκάζοντας αρκετές καινοτόμες δράσεις να βγαίνουν στο εξωτερικό με κυριότερο στόχο να γλιτώσουν το βαρύ αυτό φορτίο (Nelson et al., 2015).

Πίνακας 3.1 : Πυλώνας καινοτομίας του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ
Ικανότητα για καινοτομία	96	3,8
Ποιότητα των ερευνητικών ιδρυμάτων	67	3,9
Δαπάνες των επιχειρήσεων για E&A	90	3,1
Συνεργασία πανεπιστημίων και βιομηχανίας E&A	124	2,7
Κυβερνητικές προμήθειες προηγμένης τεχνολογίας και προϊόντων	121	2,6
Διαθεσιμότητα επιστημόνων και μηχανικών	10	5,2
Διπλώματα ευρεσιτεχνίας, εφαρμογών/χιλ. κατ	38	10,5

Πηγή : SEPE, 2016

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

4.1 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης στην καινοτομία

Έρευνες έχουν δείξει πως η δράση της δημιουργικής καταστροφής, ενώ είναι επώδυνη, έχει την ευχέρεια να ενισχύσει σημαντικά την καινοτομία αλλά και την ανάπτυξη, απορρίπτοντας σε πολλές περιπτώσεις τα παλιά και γνωστά για τα νέα και καλύτερα. Από τη συγκεκριμένη οπτική, η ύφεση είναι δυνατόν να αποτελέσει μια μορφή πηγής ευκαιριών για τους καινοτόμους και τα συστήματα καινοτομίας (Βλαδός, 2017).

Οι διεθνείς οικονομίες και οι υφέσεις δημόσιου χρέους που συνέβησαν σε διεθνές επίπεδο είχαν 4 είδη συνεπειών στον ιδιωτικό κυρίως κλάδο. Οι επιπτώσεις αυτές ήταν η ελάττωση της ζήτησης για τα αγαθά, η ελάττωση σε ρευστοποιήσιμα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, η αυξημένη αβεβαιότητα σε ό,τι έχει να κάνει με τις μελλοντικές αλλαγές καθώς επίσης και συνέπειες οι οποίες έχουν άρρηκτη σχέση με

μεταβολές στην πολιτική, με στόχο την καινοτομία. Αυτά είναι δυνατόν να επιφέρουν καθοριστικές επιρροές αλλά και επιδράσεις στην απόδοση της καινοτομίας και τις επενδύσεις διαμέσου διαφοροποιημένων συστημάτων (Χαραλαμπίδης, 2013).

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική ύφεση και ακόμα περισσότερο η ύφεση του δημόσιου χρέους επέφεραν καθοριστικές επιρροές σε αρκετά κράτη. Η ύφεση αυτή κατάφερε να πλήξει σημαντικά τα περισσότερα κράτη της ΕΕ, όπως είναι για παράδειγμα η Ισλανδία, η Ιρλανδία και η Ιταλία καθώς επίσης και άλλα κράτη όπως είναι για παράδειγμα το Μεξικό. Όλα τα κράτη δεν είχαν αρνητικά επίπεδα στο ρυθμό ανάπτυξης της περιόδου του 2009 (Μανασάκης, 2013).

Αυτό φαίνεται και από το γεγονός πως κράτη, όπως για παράδειγμα, η Βραζιλία, η Ρωσία, η Ινδία, η Κίνα, η Αργεντινή, η Κολομβία αλλά και η Κορέα συνέχισαν να αυξάνονται. Τα συστήματα καινοτομίας τους, όμως, ήταν λιγότερο εκτεθειμένα συγκριτικά με άλλα κράτη. Οι δημόσιες προκλήσεις χρέους ήταν ιδιαίτερα σημαντικές για κράτη της νότιας Ευρώπης. Στα πιο πολλά κράτη η ανάκαμψη υπήρξε υποτονική με επιστροφή σε μέτριους ρυθμούς ανάπτυξης, που αποτέλεσε ένα από τα κυριότερα γνωρίσματα της συγκεκριμένης περιόδου (Samitas and Polyzos, 2015).

Μια από τις πιο άμεσες και σημαντικές συνέπειες της ύφεσης σε ότι έχει να κάνει με τον τομέα της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας ήταν η ελαττωμένη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες. Η συγκεκριμένη επίπτωση είχε και άλλες παράπλευρες επιπτώσεις όπως για παράδειγμα σημαντικές συνέπειες στη ζήτηση, στον ανταγωνισμό καθώς επίσης και στα αποτελέσματα των ταμειακών ροών (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Σε ό,τι έχει να κάνει με τις συνέπειες στη ζήτηση, είναι σημαντικό να τονιστεί πως υφίσταται ασαφής συνέπεια, καθώς η κρίση πιθανόν να ελαττώνει τη ζήτηση για καινοτόμα αγαθά, που τις περισσότερες φορές είναι πιο ακριβά και αγαθά των οποίων η αγορά είναι δυνατόν πιο εύκολα να αναβληθεί. Η κρίση είναι εφικτό, ακόμα, να βοηθήσει σημαντικά στην αισθητή ανοδική τάση της ζήτησης για καινοτόμα αγαθά, τα οποία παρέχονται σε πιο χαμηλές τιμές είτε και να

ανταποκριθούν καλύτερα στη μεταβαλλόμενη ζήτηση κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης (Markatou, 2014).

Γενικότερα, υφίστανται συνέπειες οι οποίες είναι αρνητικές για συγκεκριμένα καινοτόμα αγαθά. Παράλληλα, όμως, υπάρχει και θετική επιρροή σε διάφορες καινοτόμες δράσεις αλλά και προϊόντικές καινοτομίες, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να ελαττώσουν το κόστος αλλά και τις τιμές (όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τις αεροπορικές εταιρίες χαμηλού κόστους οι οποίες παρουσίασαν σημαντική ανοδική τάση τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της εν λόγω οικονομικής κατάστασης) (Nelson et al., 2015).

Σε ό,τι έχει να κάνει με την επιχειρηματικότητα και τη σταθερή δυναμική, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως υφίστανται λιγότερες ευκαιρίες στην αγορά για καινούριες καινοτόμες εταιρίες εκτός από αυτές με το επιχειρηματικό μοντέλο, που κυριότερο σκοπό έχουν την ανταπόκριση στη ζήτηση για εμπορεύματα τα οποία προσφέρονται σε χαμηλότερες τιμές (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Οι επιχειρηματίες υψηλών ικανοτήτων αντιδρούν κυρίως στην εμφάνιση καλών επιχειρηματικών ευκαιριών από τους οριακούς επιχειρηματίες, που είναι πιο πιθανό να ανταποκριθούν στις συνθήκες στην αγορά εργασίας. Αυτό θα επιφέρει σημαντικές επιρροές και επιδράσεις στις περισσότερες επιδόσεις της καινοτομίας (Samitas and Polyzos, 2015).

Από την άλλη μεριά, σε ό,τι αφορά τις επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, θα πρέπει να τονιστεί πως ο ανταγωνισμός έχει τη δυνατότητα να παρουσιάσει αισθητή ανοδική τάση καθώς το να κερδίσει μια επιχείρηση μερίδιο αγοράς άλλων εταιριών είναι η μοναδική επιλογή με στόχο να διατηρήσει τα επίπεδα πωλήσεων που εμφάνιζε και παλαιότερα. Παρόλα αυτά, το σοκ είναι δυνατόν να εξαναγκάζει την έξοδο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αυτό έχει σαν επίπτωση την ελάττωση του ανταγωνισμού, τον οποίο καλούνται να αντιμετωπίσουν οι περισσότερες μεγάλες εταιρίες και οργανισμοί (Βλαδός, 2016).

Σε αυτήν την περίπτωση ο αντίκτυπος στην καινοτομία έχει άμεση επιρροή από τη σχέση ανάμεσα στον ανταγωνισμό της αγοράς του αγαθού και την καινοτομία.

Επίσης, σε ό,τι αφορά την επιχειρηματικότητα και τη σταθερή δυναμική, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως ο ανταγωνισμός, σε αυτές τις περιπτώσεις, οδηγεί σε δράσεις δημιουργικής καταστροφής και την αποτυχία των λιγότερο καινοτόμων φορέων (Samitas and Polyzos, 2015).

Είναι εφικτό, παράλληλα, να παίξει καθοριστικό ρόλο στη διευκόλυνση των ευκαιριών για επιχειρηματικότητα, με κυριότερο στόχο τη βελτίωση των συνολικών επιδόσεων στην καινοτομία μεγάλων οργανισμών, οι οποίοι δημιουργήθηκαν είτε αναπτύχθηκαν σημαντικά κατά την περίοδο της κρίσης. Καινούριες εταιρίες με καθοριστικές δυνατότητες είναι δυνατόν να εξαναγκαστούν να εξέλθουν από τον τομέα, κατά την περίοδο αυτή, πριν να έχουν αναπτύξει πλήρως το δυναμικό τους με την απώλεια οποιουδήποτε αρχικού κόστους, το οποίο ξοδεύεται στην ανάπτυξη συστημάτων καινοτομίας των συγκεκριμένων εταιριών (Ιωαννίδης και Γιωτόπουλος, 2014).

Τέλος, σε ό,τι έχει να κάνει με τις συνέπειες στα αποτελέσματα των ταμειακών ροών, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως οι συγκεκριμένες ροές στις εταιρίες είναι δυνατόν να εμφανίσουν καθοριστική ελάττωση, με τη διάθεση λιγότερων εσωτερικών πόρων με βασικότερο στόχο την κάλυψη των εκροών δράσης. Σε αυτήν την περίπτωση υφίσταται μη θετική επιρροή στην καινοτομία, εάν η εξωτερική χρηματοδότηση δεν είναι διαθέσιμη (Μανασάκης, 2013).

Οι καινούριες μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν την ευχέρεια να ελαττώσουν τις επενδύσεις τους αφού αντιμετωπίζουν πιο μεγάλο κίνδυνο να εξαναγκαστούν να εξέλθουν από την εν λόγω αγορά μέσω ισχυρότερων περιορισμών χρηματοδότησης. Στον παράγοντα της επιχειρηματικότητας και της σταθερής δυναμικής, θα πρέπει να σημειωθεί πως είναι δυνατόν να υπάρξει έξοδος καινοτόμων επιχειρήσεων μονάχα στην περίπτωση που υφίστανται περιορισμοί εξωτερικής χρηματοδότησης (Mavrroudeas and Paitaridis, 2013).

Παρόλα αυτά, απολύσεις και χαμηλότεροι μισθοί είτε και αναγκαστική σταθερή έξοδος από τον τομέα, είναι εφικτό να ελαττώσουν σημαντικά το κόστος ευκαιρίας της επιχειρηματικότητας, να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην ανοδική τάση της προθυμίας των ανθρώπων, να αναλάβουν μεγαλύτερους κινδύνους και να

βοηθούν στην ανοδική τάση της διαθεσιμότητας ειδικού εργατικού ανθρώπινου δυναμικού κατά την περίοδο της κρίσης (Βλαδός, 2017).

Σε ό,τι έχει να κάνει με την ελαττωμένη ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως η ελάττωση των δανείων, εξαιτίας της απομόχλευσης, επιφέρει σημαντικές επιρροές και επιδράσεις σε όλα τα είδη των επενδύσεων, κυρίως σε εκείνες των ΜΜΕ (που εστιάζουν περισσότερο σε ότι έχει να κάνει με τη χρηματοδότηση από τους δανεισμούς από τους τεράστιους οργανισμούς). Η αποτυχία της αγοράς στις πιστωτικές αγορές, είναι δυνατόν να επιδεινωθεί σημαντικά αφού οι λιγότερες ταμειακές ροές σημαίνουν πως οι εταιρίες έχουν λιγότερες εξασφαλίσεις. Οι επενδυτές, σε αυτές τις περιπτώσεις, έχουν λιγότερους πόρους να προσφέρουν στα παραπάνω επενδυτικά πλάνα τους (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Σε ό,τι αφορά στις επιπτώσεις που επιφέρει στην καινοτομία το παραπάνω γεγονός, θα πρέπει να αναφερθεί πως η έλλειψη χρηματοδότησης επιφέρει μη θετικές επιρροές και επιδράσεις στον τομέα της καινοτομίας κατά την περίοδο μιας οικονομικής κρίσης. Ο όγκος και το μέγεθος των χρηματοδοτήσεων των επιχειρηματιών διαφέρει σημαντικά σύμφωνα με τον επιχειρηματικό κύκλο (Fine, 2011).

Αντίθετα, η ελαττωμένη εισχώρηση καινούριων καινοτόμων πρακτικών και εταιριών, επιφέρει σημαντικές επιρροές στην επιχειρηματικότητα αλλά και στη σταθεροποιημένη δυναμική της αγοράς. Μη θετική σταθεροποιημένη δυναμική προέρχεται ως επί το πλείστον από μη επαρκή εισχώρηση καινούριων εταιριών και οργανισμών. Ελαττωμένο χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο έχει τη δυνατότητα να ελαττώσει αισθητά τις επενδυτικές κινήσεις σε πιο ριψοκίνδυνες και δυνητικά πιο υψηλές καινοτομίες.

Καθοριστικό ρόλο, επίσης, παίζει η αβεβαιότητα, η οποία κυριαρχεί και επιφέρει σημαντικές συνέπειες στον τομέα της ζήτησης αλλά και της χρηματοδότησης. Οι αρμόδιοι χάραξης στρατηγικής δεν αντιμετωπίζουν προκλήσεις οι οποίες τίθενται από την καινοτομία, δεδομένων άλλων προτεραιοτήτων είτε και λιγότερων δημοσίων πόρων, είτε σε άλλες περιπτώσεις εστιάζουν περισσότερο στον

παράγοντα της καινοτομίας. Στο επίπεδο που η επιχειρηματική καινοτομία έχει άμεση θετική σχέση με τη δημόσια επιχειρηματικότητα και ανάπτυξη, θα κινούνται προς παρόμοια πορεία (Kapsali and Butler, 2011).

4.2 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης στην επιχειρηματικότητα

Η χρηματοοικονομική ύφεση όπως συνηθίζεται να ονομάζεται έχει αναπτύξει αρκετά ζητήματα σε όλες τις αγορές. Γενικότερα, η επιχειρηματικότητα ως ορολογία περιέχει μέσα της αρκετά εμπόδια που ο επιχειρηματίας θα πρέπει να ξεπεράσει και σε αρκετές περιπτώσεις καταλήγει να βρίσκεται εγκλωβισμένος μέσα στην ίδια του την προσπάθεια και εν τέλει να καταλήγει σε χρεοκοπία (Μαραβέγιας, 2012).

Τα τελευταία έτη, κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης, τα παραπάνω εμπόδια συγκεντρώνονται περισσότερο στο κεφάλαιο, στα χρηματικά διαθέσιμα και στον κλάδο των πωλήσεων. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως το μεγαλύτερο ποσοστό του αγοραστικού κοινού αντιμετωπίζει σημαντικά οικονομικά προβλήματα και ελαττώνει αισθητά τα ποσοστά κατανάλωσης στην αγορά, περιορίζοντας σε μεγάλο βαθμό τις συνολικές αγορές του με βασικότερο στόχο την κάλυψη των κυριότερων αναγκών (European Innovation Scoreboard, 2016).

Οι 3 πιο μεγάλοι φόβοι που θα πρέπει να αντιμετωπίσει ο επιχειρηματικός κόσμος, κατά την περίοδο αυτήν, είναι το πάγωμα των επενδύσεων, αφού η αγορά έχει σαν βασικό γνώρισμα της τη στασιμότητα και τις περισσότερες δυσμένειες στις συναλλαγές με τους ξένους (συνέπεια της κακής χρηματοοικονομικής κατάστασης αλλά και του μη σταθεροποιημένου τραπεζικού και πολιτικού περιβάλλοντος).

Αυτό κατά κύριο λόγο οφείλεται στο γεγονός πως οι ξένοι προμηθευτές ασκούν μεγάλη πίεση στην αγορά της χώρας μας, απαιτώντας την καταβολή μεγαλύτερου μεριδίου προκαταβολής είτε αποπληρωμή σε μετρητά, αφού δεν

δέχονται πλέον επιταγές καθώς επίσης και τη γενικότερη παράλυση των υπηρεσιών του δημόσιου κλάδου, που αποτελούσε πάντοτε σημαντικό ζήτημα,. Παρόλα αυτά, όμως, σε περίοδο ύφεσης έχει μεγεθυνθεί αναπτύσσοντας ακόμα πιο μεγάλα ζητήματα (όπως για παράδειγμα γραφειοκρατίας και αποπληρωμής του δημοσίου κλπ) (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Έρευνες έχουν δείξει πως τα τελευταία χρόνια ένα ποσοστό της τάξης του 67% των πολιτών της χώρας μας επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν ενεργά στον τομέα των επιχειρήσεων, όμως, τους φοβίζει η οικονομική αλλά και η πολιτική αστάθεια που επικρατεί. Ο πιο μεγάλος φόβος αυτών είναι η έλλειψη χρηματοδότησης. Παρά το γεγονός αυτό, οι πολίτες της χώρας μας συντηρούν θετική στάση σε ό,τι έχει να κάνει με την επιχειρηματικότητα κάθε μορφής, ακόμα και στη συγκεκριμένη περίοδο, έχοντας μερικά κίνητρα τα οποία τους οδηγούν στη συγκεκριμένη απόφαση. Τα συγκεκριμένα κίνητρα είναι η ανεξαρτησία τους από τους εργοδότες, η αυτό-εκπλήρωση αλλά και η επιχειρηματικότητα ανάγκης (εναλλακτική επιλογή από την ανεργία) (Drakopolou and Anderson, 2013).

Οι επιχειρήσεις οι οποίες καινοτομούν κατά την περίοδο της ύφεσης επιφέρουν σημαντικές επιρροές και οριοθετούν σε μεγάλο βαθμό το καινούριο υπόδειγμα στον τομέα στον οποίο ανήκουν. Η ανάληψη καινοτόμων πρωτοβουλιών από μια σύγχρονη επιχείρηση σε μια τέτοια περίοδο έχει καθοριστικό αντίκτυπο στην πελατεία, καθώς αναπτύσσει τις αναγκαίες στιγμές αλήθειας, τις αφορμές δηλαδή δοκιμασίας αλλά και αξιολόγησης, οι οποίες αναδεικνύουν σημαντικά τα θετικά και τα κυριότερα γνωρίσματα τα οποία έχουν στη διάθεση τους αυτές οι επιχειρήσεις (Samitas and Polyzos, 2015).

Παρά το γεγονός πως αρκετοί είναι εκείνοι που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με τον επιχειρηματικό κλάδο, έρευνες έχουν δείξει πως στη χώρα μας υφίσταται και ένα ποσοστό (3%) εγκατάλειψης της επιχειρηματικής δράσης. Ο πιο καθοριστικός λόγος για τη διακοπή και τη στάση αυτής της δράσης είναι η απουσία κερδοφορίας αφού 7 στους 10 επιχειρηματίες στη σημερινή εποχή δηλώνουν πως αυτός ήταν ο βασικότερος λόγος για τον οποίο εγκατέλειψαν το συγκεκριμένο χώρο. Τέλος, από τα δεδομένα αυτών των ερευνών, σημαντικό ενδιαφέρον προκαλεί το

γεγονός πως παρόλο που η χώρα μαστιίζεται από πρωτόγνωρη έλλειψη ρευστότητας, λιγότεροι από 1/10 πιστεύει πως αυτός είναι ο βασικότερος λόγος που οδηγήθηκε στη διακοπή της δράσης αυτής της μορφής (Drakopolou and Anderson, 2013).

Από την άλλη μεριά, αρκετές έρευνες έχουν δείξει πως υφίστανται σημαντικά οφέλη από την επιχειρηματική δράση κατά την περίοδο μιας οικονομικής ύφεσης. Η επιχειρηματικότητα σε μια τέτοια εποχή είναι δυνατόν να χαρακτηρίζεται από αρκετές δυσμένειες και να αντιμετωπίζεται σε μεγάλο ποσοστό με φόβο, ωστόσο έχει αρκετά οφέλη τόσο σε γενικό όσο και σε επιχειρηματικό επίπεδο. Η ύφεση αυτής της μορφής αποτελεί πρόκληση για τους πιο επίδοξους επιχειρηματίες, κυρίως σε ότι έχει να κάνει με τις σύγχρονες μεθόδους χρηματοδότησης (Global Entrepreneurship Monitor, 2013).

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, οι νέοι έχουν στην ευχέρεια τους γνώρισμα που σε συνδυασμό με την καινοτομία είναι ικανά να ωφελήσουν τόσο τους ίδιους όσο και το σύνολο της χώρας στην οποία διαμένουν. Πιο συγκεκριμένα, η βέλτιστη τακτική να ξεπεραστεί με επιτυχία μια τέτοια περίοδος είναι οι καινούριες επιχειρηματικές δράσεις.

Τα τελευταία έτη, στη χώρα μας, ο τομέας αυτός έχει μάθει ποια σφάλματα έχει κάνει σε παλαιότερες εποχές και πως αυτά τα σφάλματα έχουν οδηγήσει στη σημερινή κατάσταση. Οι σημερινοί νέοι έχουν τη διάθεση, την επιθυμία αλλά και τις ικανότητες να τα αντιμετωπίσουν παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο έναν θετικότερο ρυθμό ανάπτυξης τόσο στους ίδιους όσο και στο κράτος (Markatou, 2014).

Τα οφέλη, επομένως, τα οποία εμφανίζονται μέσα σε μια τέτοια εποχή είναι θέμα όλης της κοινωνίας αφού δεν φτάνει μονάχα η επιθυμία των νέων επιχειρηματιών. Είναι υποχρέωση όλης της κοινωνίας και των κυβερνήσεων της χώρας μας να δείξουν εμπιστοσύνη και υποστήριξη στα καινούρια βήματα του τομέα αυτού. Η κοινωνία έχει την υποχρέωση να δεχτεί όλες αυτές τις προσπάθειες (Amoros and Bosma, 2013).

Από την άλλη μεριά, το κράτος είναι σημαντικό διαμέσου των κατάλληλων συστημάτων να υποστηρίξει τις καινούριες επιχειρήσεις. Υφίστανται αρκετές

τακτικές, όπως για παράδειγμα η προσφορά συμβουλευτικών υπηρεσιών, η προσφορά επιδοτήσεων στους επιχειρηματίες, η οριοθέτηση του φορολογικού συστήματος έτσι ώστε να μην αποτελεί τρομακτικό εμπόδιο και παράλληλα η εξάλειψη της γραφειοκρατίας, η οποία τις περισσότερες φορές αναπτύσσει σημαντικά προβλήματα σε όλους τους επιχειρηματίες.

Οι δείκτες του τομέα αυτού, οι οποίοι αναπτύχθηκαν από διάφορα προγράμματα είτε πρωτοβουλίες αντανakλούν τη σημερινή κατάσταση της επιχειρηματικότητας στη χώρα μας, τις κοινωνικές στάσεις, τα κίνητρα αλλά και τις επιθυμίες. Οι περισσότερες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στη σημερινή εποχή, εξακολουθούν να αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό της απασχόλησης και της οικονομικής προστιθέμενης αξίας. Η χώρα μας, κατέχει την 1^η θέση ανάμεσα στις οικονομίες με γνώμονα την καινοτομία συγκριτικά με την καθιερωμένη επιχειρηματικότητα (12,6%) (European Commission, 2014).

Η επιχειρηματικότητα της χώρας μας, εξελίσσεται ως επί το πλείστον από τις οικογενειακές επιχειρήσεις και τις μικρότερες επιχειρήσεις, που από τη φύση τους δεν είναι ούτε δυναμικές ούτε προσανατολισμένες προς την ανάπτυξη, είτε τη δημιουργία καινούριων θέσεων απασχόλησης. Τα πρόωρα επίπεδα επιχειρηματικής δράσης εμφανίζουν καθοριστική μεταβλητότητα, παρά το γεγονός πως εμφάνισαν σημαντικές ελαττώσεις κατά τις περιόδους 2012 και 2013. Η ιδρυθείσα επιχειρηματικότητα υπερσχύει της επιχειρηματικότητας των πρώτων επιπέδων και η επιχειρηματική μόχλευση είναι χαμηλότερη (Global Entrepreneurship Monitor, 2013).

Το ποσοστό της επιχειρηματικότητας, σύμφωνα με τις ευκαιρίες (εκμεταλλεζόμενοι μια επιχειρηματική ευκαιρία) ελαττώθηκε σημαντικά από 47% που ήταν την περίοδο του 2009 σε 30,5 που ίσχυε σύμφωνα με έρευνες την περίοδο του 2014. Το συγκεκριμένο γεγονός είναι σε αντίθεση με την επιχειρηματικότητα σύμφωνα με τις ανάγκες (που δεν έχουν καλύτερες επιλογές για την απασχόληση), που παρουσιάζει σημαντική ανοδική τάση ύστερα από την περίοδο της ύφεσης (Williams and Vorley, 2015).

Οι πιο πολλές καινούριες επιχειρήσεις είναι στον κλάδο των τροφίμων (όπως για παράδειγμα καφετέριες, μπαρ, εστιατόρια, παράδοση, κέτερινγκ κλπ). Παρά το

γεγονός αυτό, όμως, από τα παραπάνω είδη των εταιριών, 8 στις 10 επιχειρήσεις έχουν σταματήσει τη δράση τους κατά το 1^ο κιάλας χρόνο λειτουργίας τους, τις περισσότερες φορές καθιστώντας το συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης μη βιώσιμο (Markatou, 2014).

Σχεδόν το 1/2 των πολιτών της χώρας μας, πιστεύει το ξεκίνημα μιας επιχειρηματικής δράσης σαν μια επιθυμητή ευκαιρία νέας εξέλιξης και σταδιοδρομίας, ενώ το 65% θεωρούν πως η οικογένεια είτε οι φίλοι τους δεν θα έχουν τη δυνατότητα ποτέ να τους αποτρέψουν από το ξεκίνημα μιας τέτοιας δράσης (σταθερότητα έναντι κοινωνικής πίεσης). Επίσης, ποσοστό της τάξης του 51% θεωρούν πως έχουν στη διάθεση τους σημαντικές δυνατότητες και πόρους με στόχο να αρχίσουν μια επιχείρηση (σκοπιμότητα) (Nelson et al., 2015).

Το 52%, ακόμα, πιστεύει πως η κοινωνία της χώρας μας (πολιτική, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι άνθρωποι) είναι ιδιαίτερα φιλική προς τον εν λόγω τομέα. Παρόλα αυτά, όμως, οι φοβίες της αποτυχίας να αρχίσουν μια τέτοια δράση εξακολουθούν να είναι υψηλότερες, σε σχέση με όλες τις άλλες οικονομίες, οι οποίες εστιάζουν σε μεγαλύτερο βαθμό στον τομέα της επιχειρηματικότητας και κυρίως της καινοτομίας (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Σύμφωνα με έρευνες, η χώρα μας έχει ένα από τα πιο υψηλά ποσοστά των καθιερωμένων ιδιόκτητων επιχειρήσεων από τα 7 κράτη τα οποία διερευνήθηκαν. Τα ποσοστά των συγκεκριμένων εταιριών έχουν παρουσιάσει σημαντική άνοδο καθώς από σχεδόν 6,5% του πληθυσμού την περίοδο του 2004 έχει φτάσει μια δεκαετία αργότερα στο ποσοστό του 16%. Η χώρα μας έχει την υψηλότερη μέση τιμή καθιερωμένων επιχειρήσεων για την περίοδο των τελευταίων 13 χρόνων (Samitas and Polyzos, 2015).

Ακόμα, τα συνολικά πρώιμα στάδια επιχειρηματικής δράσης (το ποσοστό των ανθρώπων ηλικιακής ομάδας 18 έως 64 χρόνων, που είναι ένας εκκολαπτόμενος επιχειρηματίας είτε ιδιοκτήτης μιας καινούριας εταιρίας) στη χώρα μας ανέρχεται από 6,8% την περίοδο του 2003, σε 10% στην αρχή της κρίσης την περίοδο του 2008 και μειώθηκε ξανά τα επόμενα δυο χρόνια λόγω της ύφεσης.

Παρόλα αυτά, όμως, τα επόμενα χρόνια υπήρξε μια τεράστια ανοδική τάση της ανάγκης εστιάζοντας στην επιχειρηματική δράση από 10% που ήταν την περίοδο του 2007 στο 25% που ήταν στις αρχές του 2012. Σύμφωνα με τις συγκεκριμένες έρευνες, οι φοβίες του ποσοστού αποτυχίας ήταν ιδιαίτερα υψηλές σε όλα τα κράτη του δείγματος, που κυμαινόταν από 22% μέχρι και 54%, ενώ την πιο υψηλή μέση τιμή την είχε η χώρα μας για τη δεκαετία 2001 έως 2011 που ήταν σχεδόν 48%, ενώ τα πιο χαμηλά ποσοστά εντοπίστηκαν για την ίδια περίοδο στις χώρες της Σουηδίας αλλά και της Πορτογαλίας με ποσοστό που ανερχόταν στο 30,5% (Kritikos and Herrmann, 2014).

4.3 Υπαρκτά προβλήματα επιχειρηματικότητας και καινοτομίας

Λόγω της τεράστιας αβεβαιότητας που κυριαρχεί σε διεθνές επίπεδο εδώ και αρκετά χρόνια, εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, αρκετά είναι τα προβλήματα τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επιχειρηματίες στη χώρα μας αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Στη σημερινή εποχή, οι επιχειρηματίες οι οποίοι έχουν σαν βασικότερο στόχο να συστήσουν μια εταιρία ή έναν οργανισμό, αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα και αρκετούς κινδύνους, οι οποίοι είναι δυνατόν να τους οδηγήσουν στην αποτυχία (Noel and David, 2012). Τις περισσότερες φορές οι αποτυχίες των καινούριων προσπαθειών οφείλονται κατά κύριο λόγο στις παρακάτω αιτίες :

- μη εξοικείωση με εκείνο το οποίο επιθυμεί η εκάστοτε αγορά και άγνοια των χρηματοοικονομικών ευχερειών αλλά και προτιμήσεων εκείνων οι οποίοι είναι εφικτό να γίνουν μελλοντικά πελάτες της εταιρίας
- απουσία βασικού επιχειρηματικού πλάνου

- μη ορθή και κατάλληλη εκτίμηση των κεφαλαίων τα οποία απαιτούνται με βασικότερο στόχο να αναπτυχθεί ένα αγαθό είτε μια υπηρεσία
- μη επαρκή κατάρτιση και γνώση σε ότι έχει να κάνει με τις τεχνολογικές και λοιπές ανάγκες οι οποίες απαιτούνται με στόχο την ανάπτυξη ενός αγαθού είτε μιας υπηρεσίας
- απουσία δυνατότητας για σύγχρονες τακτικές προώθησης και μάρκετινγκ (Seung-Hyun et al., 2011).
- απουσία αξιόπιστου δικτύου διανομής
- απουσία δυνατότητας σύλληψης των μηνυμάτων της αγοράς και αντίστοιχης προσαρμογής της επιχειρηματικής συμπεριφοράς
- υπερδανεισμός
- μη κατάλληλη τοποθεσία (η οποία μπορεί να μην είναι εύκολα προσβάσιμη, να υφίσταται απουσία χώρων στάθμευσης κλπ)
- απουσία οργανωτικής δυνατότητας από τον εκάστοτε αρμόδιο
- απουσία αντικειμενικότητας με την έννοια πως δεν υπάρχουν τα κατάλληλα κριτήρια για να αναλογιστεί και να λάβει την κατάλληλη απόφαση ο εκάστοτε επιχειρηματίας αντικειμενικά και δίχως συναισθηματισμούς για την εξέλιξη της εταιρίας (συλλογή μετά από έρευνα για τις απαιτήσεις και τα δεδομένα, πείρα κλπ) (Noel and David, 2012)

4.4 Εξέλιξη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

4.4.1 Δείκτες και κίνητρα επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

Δίχως καμία απολύτως αμφιβολία, η ανάπτυξη αλλά και η μεγέθυνση των κοινωνιών αποτελεί σημαντικό κομμάτι του επιπέδου εξέλιξης της σύγχρονης

επιχειρηματικής αλλά και καινοτομικής δράσης. Η διεθνής οικονομία βρίσκεται αντιμέτωπη με μια σειρά μεσοπρόθεσμων αλλά και μακροπρόθεσμων προκλήσεων και τεράστιας αβεβαιότητας, η οποία ως επί το πλείστον προέρχεται από τη δίνη της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης που έχει χτυπήσει τη χώρα μας (Ιωαννίδης και Γιωτόπουλος, 2014).

Τα ανεπτυγμένα κράτη, είναι σημαντικό να παρουσιάσουν ανοδική τάση στον τομέα της παραγωγικότητας τους προκειμένου να συντηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο σε υψηλά επίπεδα, ενώ τα αναπτυσσόμενα κράτη είναι ζωτικής σημασίας να βρουν σταδιακά το δρόμο μιας περισσότερο βιώσιμης εξέλιξης. Για να γίνει κάτι τέτοιο, όμως, θα πρέπει να εστιάσουν ακόμα περισσότερο στις επιχειρηματικές αλλά κυρίως στις καινοτομικές δράσεις (Βλαδός, 2017).

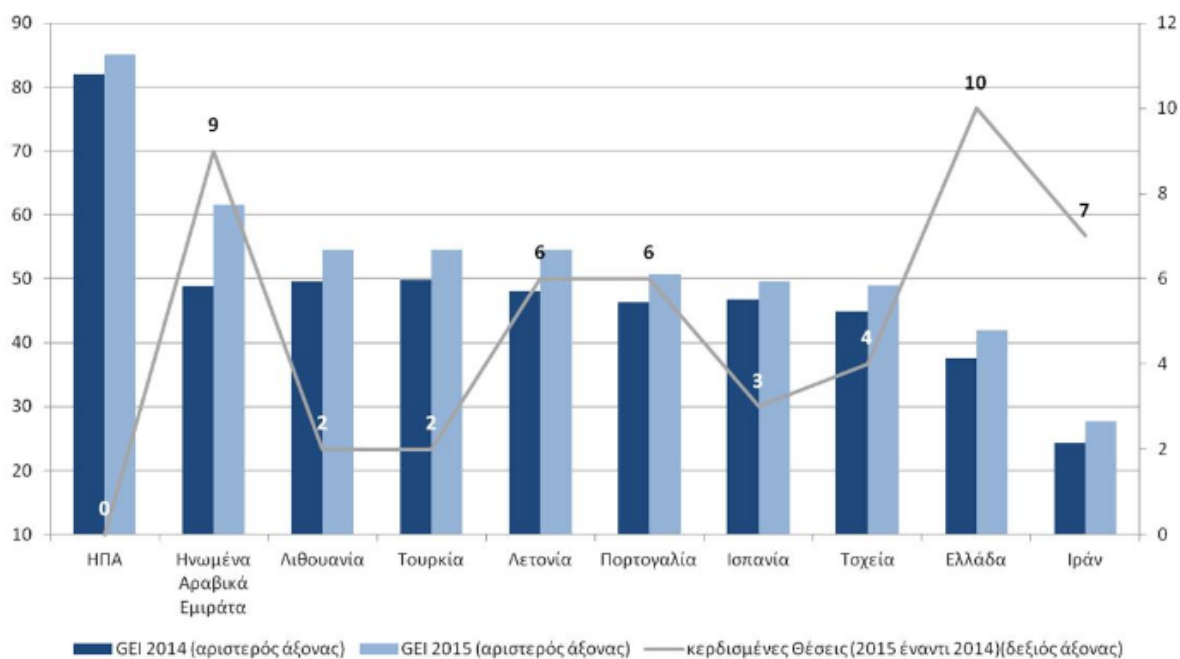
Σε ένα συνεχώς και άκρως μεταβαλλόμενο περιβάλλον στο οποίο η διεθνοποίηση, η γήρανση του πληθυσμού, οι κλιματικές μεταβολές, οι καινούριες τεχνολογίες και εφαρμογές, οι χαμηλότερες αποδόσεις, ο τεράστιος ανταγωνισμός καθώς επίσης και η απελευθέρωση των αγορών αποτελούν τις αναπόφευκτες τάσεις του μέλλοντος, η ορολογία της επιχειρηματικότητας αποτελεί περισσότερο από ποτέ ζωτικής σημασίας (Βλαδός, 2016).

Στο συγκεκριμένο πλαίσιο είναι σημαντικό να αναφερθούν μερικοί σημαντικοί δείκτες για την επιχειρηματικότητα στη χώρα μας. Τα τελευταία έτη, η θέση της χώρα μας σε ό,τι έχει να κάνει με τον τομέα της επιχειρηματικότητας έχει παρουσιάσει μια μικρή ανοδική τάση. Η χώρα μας την περίοδο του 2015 κατάφερε να βελτιώσει την κατάταξή της κατά 10 θέσεις συγκριτικά με την περίοδο του 2014 (Κορρές, 2015). Στη συνέχεια ακολουθούν μερικά διαγράμματα και κάποιοι πίνακες όπου φαίνονται καλύτερα οι διακυμάνσεις των δεικτών των τελευταίων ετών στη χώρα μας.

Πίνακας 4.1 : Εξέλιξη δεικτών επιχειρηματικότητας (ποσοστά % πληθυσμού κατά την περίοδο 2006-2010)

Έτος	Επίδοξοι επιχειρηματίες	Νέοι ενεργοί επιχειρηματίες	Επιχειρ/τητα αρχικών σταδίων	Καθιερωμένη επιχειρ/τητα	Συνολική επιχειρ/τητα	Πρόθεση επιχειρ/τητας
2006	5,6	2,3	7,9	8,2	16,2	14,1
2007	4,6	1,1	5,7	13,3	18,7	13,7
2008	5,3	4,6	9,9	12,6	22,0	16,6
2009	4,5	4,7	8,8	15,1	23,6	17,2
2010	2,0	3,5	5,3	14,2	18,8	14,4

Πηγή : IOBE

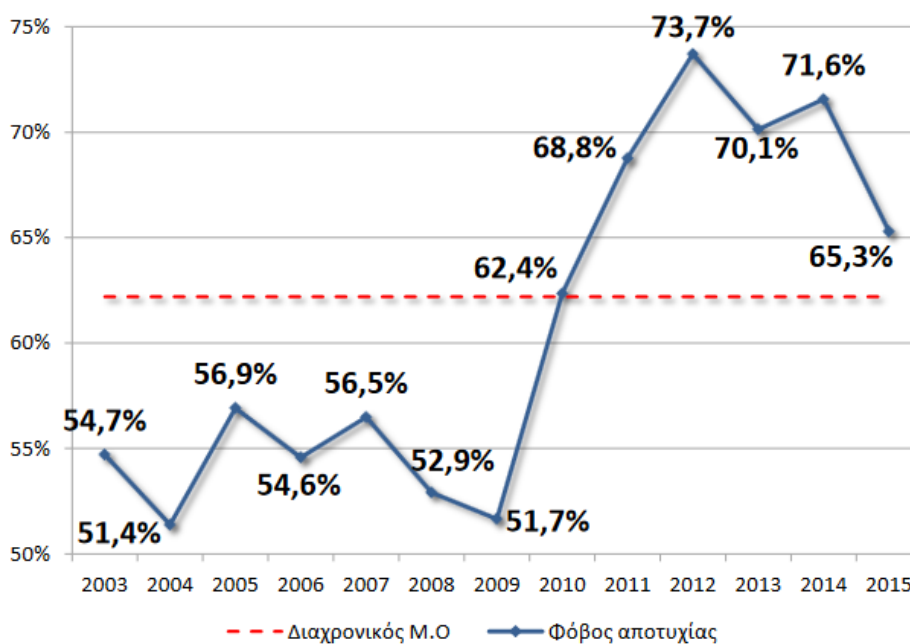

Εικόνα 4.1 : Οι δέκα χώρες με την πιο μεγάλη ανοδική τάση στο δείκτη GEI (2014-2015) (GEDI-Global Entrepreneurship Index 2015)

Πίνακας 4.2 : Διακοπή λειτουργίας επιχειρήσεων (2008-2010)

Έτος	Ποσοστό % του πληθυσμού 18-64 ετών		Λόγοι διακοπής ή αναστολής λειτουργίας των επιχειρήσεων σε ποσοστό %							
	Διακοπή λειτουργίας	Αναστολή λειτουργίας	Ευκαιρία πώλησης	Έλλειψη κερδοφορίας	Έλλιπες χρηματοδότηση	Άλλη απασχόληση	Κανονική αποχώρηση	Συνταξιοδότηση	Προσωπικοί λόγοι	Άλλοι λόγοι
2008	2,3	1,1	3,7	45,2	17,1	7,5	1,5	9,0	13,5	2,5
2009	2,6	0,8	5,8	45,7	5,6	18,4	4,9	4,9	12,4	2,3
2010	3,3	0,8	0,0	71,9	5,2	2,5	0,0	5,1	15,3	0,0

Πηγή : IOBE

Εικόνα 4.2 : Φόβος επιχειρηματικής αποτυχίας (Tsakanikas et al., 2016)

Πίνακας 4.3 : Συστάσεις και διαγραφές επιχειρήσεων (2014-2016)

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ			
	2014	2015	2016
Α.Ε.	633	536	546
ΕΠΕ	674	415	315
Ο.Ε.	3.122	2.424	2.576
ΙΚΕ	3.743	3.777	4.582
Ε.Ε.	1.355	1.105	1.202
ΑΤΟΜΙΚΕΣ	23.313	20.032	18.106
ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ			
	2014	2015	2016
Α.Ε.	722	1.033	833
ΕΠΕ	1.347	1.899	1.678
Ο.Ε.	7.173	5.304	4.829
ΙΚΕ	275	435	561
Ε.Ε.	2.477	1.880	1.734
ΑΤΟΜΙΚΕΣ	24.717	17.104	21.638

Πηγή : Ζησίμος, 2017

Από την άλλη πλευρά, σε ό,τι έχει να κάνει με τα κίνητρα επιχειρηματικότητας της χώρας μας, είναι σημαντικό να τονιστεί πως βάσει ερευνών, η άσκηση της συγκεκριμένης δράσης στη σύγχρονη εποχή, έχει σαν βασικό της γνώρισμα εταιρίες που είναι οικογενειοκρατικές, αλλά και ο τύπος επιχειρηματικότητας που κυριαρχεί, είναι εκείνος της ανάγκης με κίνητρο τους κυρίως βιοποριστικούς λόγους.

Οι ευκαιρίες που εμφανίζονται είναι τις περισσότερες φορές ελάχιστες, έχοντας σαν επίπτωση το μικρό ποσοστό της άσκησης της επιχειρηματικής δράσης και ευκαιρίας. Κάποιες άλλες έρευνες, αναφέρουν ότι τα ποσοστά ανεργίας στη χώρα μας, ωθούν αρκετούς κατοίκους της στο να ψάξουν περισσότερες ευκαιρίες στην αγορά, αφού το κίνητρο τους είναι η εργασιακή τους ανεξαρτησία. Το όριο ανάμεσα στην ανάγκη και την ευκαιρία έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια και παρόλο που η

ύπαρξη ανάγκης για εργασία στη χώρα μας είναι τεράστια, η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας, ασκήθηκε περισσότερο σε σχέση με την επιχειρηματικότητα ανάγκης.

Πιο συγκεκριμένα, η αυτονομία αποτελεί ένα από τα κυριότερα κίνητρα της συγκεκριμένης δράσης στη χώρα μας, αφού οι άνθρωποι ψάχνουν τη διαφυγή από τις δυσκολίες και την αβεβαιότητα που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια στην αγορά σε παγκόσμιο επίπεδο εξαιτίας της χρηματοοικονομικής ύφεσης. Πριν από την ύφεση η εξασφαλισμένη εργασία, έκανε τους ανθρώπους να μην βιάζονται να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες οι οποίες τους παρουσιαζόταν, κάτι το οποίο δεν γίνεται στη σημερινή εποχή εξαιτίας των τεράστιων ποσοστών ανεργίας.

Ακόμα, μια άλλη έρευνα αναφέρει ότι η επιθυμία των πολιτών της χώρας μας για άσκηση επιχειρηματικών και καινοτόμων δράσεων, προέρχεται ως επί το πλείστον από την προσωπική ανεξαρτησία και την αυτοπραγμάτωση η οποία έπεται από την αυτό-απασχόληση. Στη συνέχεια εντοπίζονται στη συγκεκριμένη έρευνα οι προοπτικές εισοδημάτων καθώς επίσης και η ελευθερία της επιλογής του χρόνου και του τόπου απασχόλησης, σαν εξίσου σημαντικά κίνητρα για την ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής δράσης.

4.4.2 Χαρακτηριστικά επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά την κρίση

Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικιακής ομάδας 18 έως 64 χρόνων οι οποίοι βρισκόταν την περίοδο του 2015 σε αρχικά στάδια επιχειρηματικής ενεργοποίησης υποχώρησε στο 6,7% (σχεδόν δηλαδή 450 χιλιάδες άνθρωποι) σε σχέση με το 7,8% (σχεδόν 520 χιλιάδες άνθρωποι) την περίοδο του 2014. Η συγκεκριμένη επίδοση κινείται στα επίπεδα του μακροχρόνιου μέσου όρου του δείκτη στη χώρα μας είναι, όμως, πιο χαμηλή συγκριτικά με το μέσο όρο των καινοτομικών κρατών σε διεθνές επίπεδο (8,5%), δηλαδή των αναπτυγμένων κρατών τα οποία έχουν ενεργό ρόλο στο GEM (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

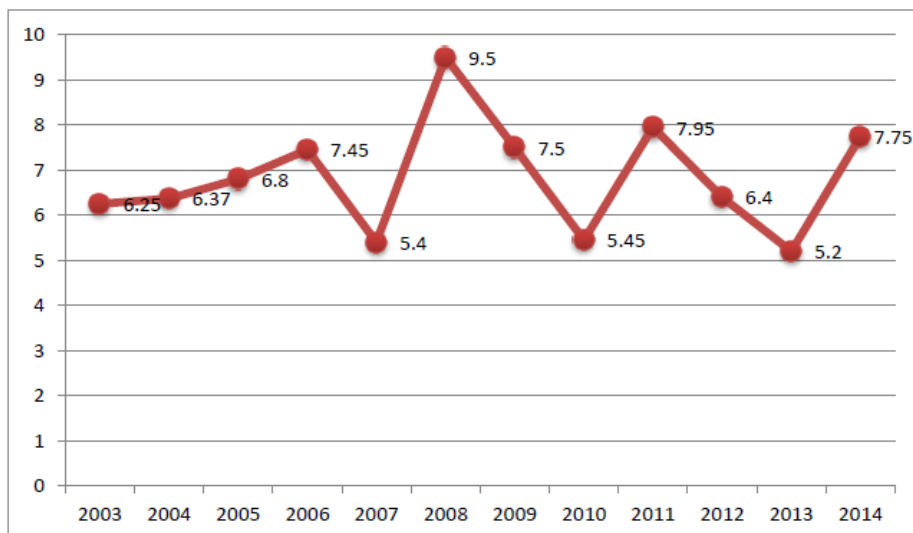
Υπολογίζοντας παράλληλα το εξαιρετικά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού το οποίο αφορά επιχειρηματίες, δηλαδή δρουν ήδη ένα καθορισμένο εγχείρημα για περισσότερο από 3 έτη, και που την περίοδο του 2015 ξεπέρασε το 13% (παρουσίασε μια μικρή ανοδική τάση καθώς την προηγούμενη χρονιά ήταν στο 12,8%), τότε προκύπτει πως σχεδόν το 20% του πληθυσμού, δηλαδή σχεδόν 1,33 εκατομμύρια άνθρωποι, έχει μια σχέση με την επιχειρηματική δράση. Αναφερόμαστε, με λίγα λόγια, στην πιο υψηλή επίδοση στην ΕΕ και έχει άρρηκτη σχέση, φυσικά, με το υψηλό επίπεδο αυτό-απασχόλησης το οποίο εξακολουθεί να κυριαρχεί στη δομή της επιχειρηματικής δράσης της χώρας μας (Tsakanikas et al., 2016).

Το 22,3% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (σχεδόν 124 χιλιάδες άνθρωποι) δήλωναν επιχειρηματίες ανάγκης ενώ το 34,4% (σχεδόν δηλαδή 155 χιλιάδες άνθρωποι) επιχειρηματίες ευκαιρίας. Η επιχειρηματικότητα της δεύτερης μορφής κινείται ως επί το πλείστον σε πιο χαμηλά επίπεδα σε σχέση πάντα με το μέσο όρο των κρατών καινοτομίας (52,2%), ενώ αντίστοιχα η επιχειρηματικότητα της πρώτης μορφής κινείται σε πιο υψηλά επίπεδα (καθώς ανέρχεται σχεδόν στο 19%) (Samitas and Polyzos, 2015).

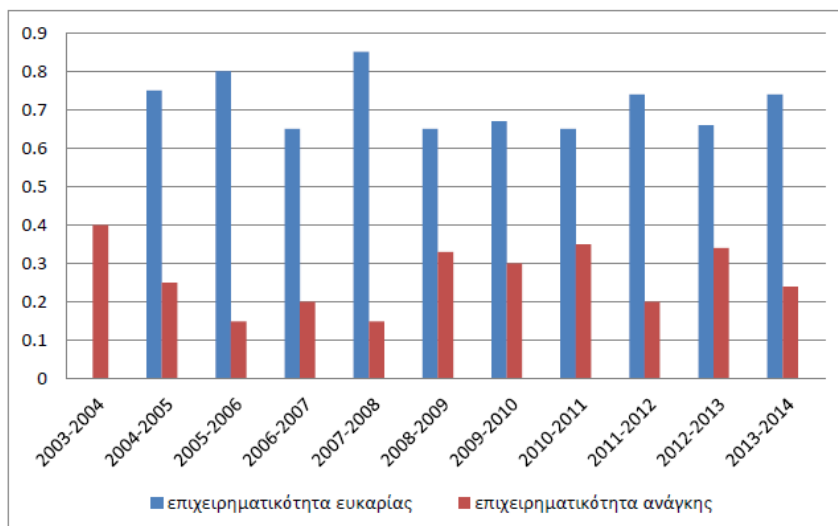
Από συγκεκριμένες έρευνες αποδεικνύεται, πάντως, πως γενικά σε κράτη με υφεσιακά γνωρίσματα και υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων, η καλύτερη διέξοδος προς την επιχειρηματική δράση συνιστά μια κατάλληλη βιοποριστική επιλογή και όχι μια επιλογή αξιοποίησης πραγματικών επιχειρηματικών ευκαιριών. Θετική εξέλιξη αποτελεί, πάντως, το γεγονός πως κατά την περίοδο του 2015 παρουσιάστηκε το πιο χαμηλό ποσοστό επιχειρηματιών ανάγκης κάτι το οποίο είχε να συμβεί από την αρχή της οικονομικής ύφεσης (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Ηλικιακά, τα 2/3 των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων είναι μεγαλύτερα από 35 ετών, ενώ το 29,4% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 45 έως 54 χρόνων, περίπου δηλαδή το 10% του ανάλογου πληθυσμού (8,4% στα κράτη καινοτομίας). Περίπου τα 2/5 των επιχειρηματιών (σχεδόν 39,6%) έχουν τουλάχιστον ένα πτυχία τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με το 9% μάλιστα να έχει κάποιου τύπου μεταπτυχιακή κατάρτιση. Περίπου το 37%, όμως, είναι απλώς απόφοιτοι Λυκείου, ποσοστό,

μάλιστα, το οποίο έχει αυξηθεί συγκριτικά με την περίοδο του 2014 (Samitas and Polyzos, 2015).

Εικόνα 4.3 : Εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων σαν ποσοστό πληθυσμού 2003-2014 (IOBE, 2015)

Εικόνα 4.4 : Εξέλιξη κατανομής σε επιχειρηματικότητα ανάγκης και ευκαιρίας 2003-2014 (IOBE, 2015)

4.5 Ο ρόλος της επιχειρηματικότητας στην

οικονομική ανάπτυξη και συνθήκες ανάπτυξης

Η ανάπτυξη συνθηκών που δεν θα δρουν αποτρεπτικά στην ανάληψη οποιασδήποτε επιχειρηματικής πρωτοβουλίας είναι μεγάλης σημασίας κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με τις μεταβολές του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, το οποίο κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Εστιάζοντας στο μεγάλο σύνολο μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων στην Ελλάδα, η σχεδιαζόμενη αναπτυξιακή τακτική δεν θα πρέπει να επικεντρωθεί μονάχα στις τεράστιες επενδυτικές κινήσεις. Αντίθετα, είναι σημαντικό να εστιάσει και στη βοήθεια των υφιστάμενων μικρών αλλά και μεσαίων επιχειρήσεων, μέσω της εξάλειψης της γραφειοκρατίας καθώς επίσης και την άρση αρκετών εμποδίων που αντιμετωπίζουν σε καθημερινή βάση (European Innovation Scoreboard, 2016).

Η μικρομεσαία μεταποιητική επιχείρηση της χώρας μας είναι σημαντικό να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική, να αποκτήσει ακόμα πιο μεγάλο εξαγωγικό χαρακτήρα επεκτεινόμενη σε καινούριες αγορές, συντηρώντας, όμως, ταυτόχρονα την παραγωγική της δράση και τη δημιουργούμενη προστιθέμενη αξία, εντός της χώρας και όχι μεταφέροντας τις δράσεις της σε άλλες χώρες. Η διαδικασία επανεκκίνησης της οικονομίας χρειάζεται σημαντικές επενδυτικές κινήσεις, οι οποίες μπορεί να είναι μεγάλες είτε μικρές ταυτόχρονα (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα χρειάζεται να στηριχτούν ακόμα περισσότερο, προκειμένου με την ανάπτυξη ποιοτικότερων αγαθών, ικανών να ανταγωνιστούν τα παραγόμενα σε άλλα κράτη, να επιβιώσουν στην αρχή και μετέπειτα να εξελιχτούν σε ένα ισχυρά ανταγωνιστικό περιβάλλον σε διεθνές επίπεδο. Στο πλαίσιο, επομένως, της ανάπτυξης των καταλληλότερων συνθηκών με κυριότερο στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας χρειάζονται σημαντικές αλλαγές στο γενικότερο θεσμικό πλαίσιο που θα έχουν την ευχέρεια να διασφαλίσουν ένα ακόμα πιο ελκυστικό οικονομικό περιβάλλον με βασικότερο σκοπό την ανάπτυξη του τομέα της επιχειρηματικότητας στη χώρα μας (Βλαδός, 2016).

Σε καθημερινή βάση βλέπουμε αρκετά παραδείγματα κυρίως νέων ατόμων με καινοτόμες ιδέες και διάθεση για ανάπτυξη και όχι μονάχα δυσκολεύονται να βρουν κάποια βοήθεια από τους υπεύθυνους κρατικούς φορείς, αλλά αντίθετα βρίσκουν συνεχόμενα εμπόδια στη συγκεκριμένη προσπάθεια τους. Η απουσία σημαντικών και ουσιαστικών κινήτρων για τη δημιουργία αλλά και την ανάπτυξη επιχειρήσεων και η γραφειοκρατία που αναπτύσσει πολλά ζητήματα κατά το ξεκίνημα μιας καινούριας επιχείρησης, είναι τα βασικότερα ζητήματα στα οποία είναι σημαντικό να βρεθεί άμεση λύση (Tagkalakis, 2014).

Έως και τη σημερινή εποχή, στην Ελλάδα δεν υφίσταται ένα ουσιαστικό μέσο είτε μακροπρόθεσμο εθνικό πολιτικό σχέδια με στόχο την ανάπτυξη. Η οικονομία έχει άμεση ανάγκη από επενδυτικές κινήσεις. Συνεπώς χρειάζεται μέσα από εξειδικευμένα προγράμματα υποστήριξης της επιχειρηματικότητας, να αξιοποιηθεί κατάλληλα το αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό της Ελλάδος, που έχοντας συμβιβαστεί με την ιδέα πως τίποτα εν τέλει δεν μεταβάλλεται ριζικά, σπεύδει να αναζητήσει περισσότερες και καλύτερες ευκαιρίες σε άλλα κράτη. Με αυτόν τον τρόπο στερούν από την Ελλάδα μια από τις κυριότερες και τις πιο πολύτιμες υπηρεσίες της, που είναι η εστίαση προς τους νέους (Βλαδός, 2017).

Πιο συγκεκριμένα, παρόμοιας μορφής προγράμματα θα ήταν εφικτό να κατευθύνουν τους επιχειρηματίες σε καινούριες δράσεις, είτε ακόμα και σε καινούριες αγορές όπου θα υφίσταται σημαντική ζήτηση για τα αγαθά είτε τις υπηρεσίες τους, προσφέροντας προσβασιμότητα σε κατάλληλα δίκτυα διανομής και προσφέροντας επενδύσεις και χορηγίες σε καινούριες καινοτόμες τακτικές παραγωγής. Το θέμα είναι η ανάπτυξη και η ανάπτυξη χρειάζεται τη δημιουργία ενός ακόμα πιο ελκυστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

4.6 Νέα καινοτομική επιχειρηματικότητα

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορά ένα πρόγραμμα του ΕΣΠΑ, συνολικού προϋπολογισμού 30 εκατομμυρίων ευρώ. Το εν λόγω πρόγραμμα αποτέλεσε ένα εξαιρετικά ευέλικτο και ιδιαίτερα χρήσιμο επιχειρηματικό εργαλείο που είχε άμεση σχέση με σύγχρονη επιχειρηματικά πλάνα φυσικών προσώπων (δίχως να υπάρξει εξάρτηση από το φύλο είτε από την ηλικιακή ομάδα στην οποία εντάσσονται) είτε εταιριών, που έχουν κλείσει μέχρι και 5 πλήρεις διαχειριστικές χρήσεις και προσπαθούσαν να έχουν εμπορική αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών με μια είτε πιο πολλές μορφές από αυτές που παρουσιάζονται παρακάτω (Ιωαννίδης και Γιωτόπουλος, 2014). Οι συγκεκριμένες μορφές είναι οι εξής :

- την εμπορική διάθεση καινούριων αγαθών είτε υπηρεσιών
- την επεκτασιμότητα αλλά και τη διαφοροποίηση των αγαθών είτε των υπηρεσιών που προσφέρουν
- την ενίσχυση της παραγωγικής δράσης είτε της δράσης προσφοράς υπηρεσιών που χρησιμοποιούν

Μεταξύ των πιο καθοριστικών διαφοροποιήσεων του συγκεκριμένου προγράμματος συγκριτικά με προηγούμενες δράσεις αυτής της μορφής περιέχεται το τεράστιο εύρος των οικονομικών δράσεων που ήταν εφικτό να ενισχυθούν, το γεγονός πως το συγκεκριμένο πρόγραμμα προσέφερε ένα ευρύτατο πλαίσιο επιλέξιμων ενεργειών, πρακτικών αλλά και δαπανών καθώς επίσης και το γεγονός πως δεν υπήρχε εστίαση στο τι κάνει η εταιρία αλλά στο τι επιθυμεί να κάνει (Βλαδός, 2016).

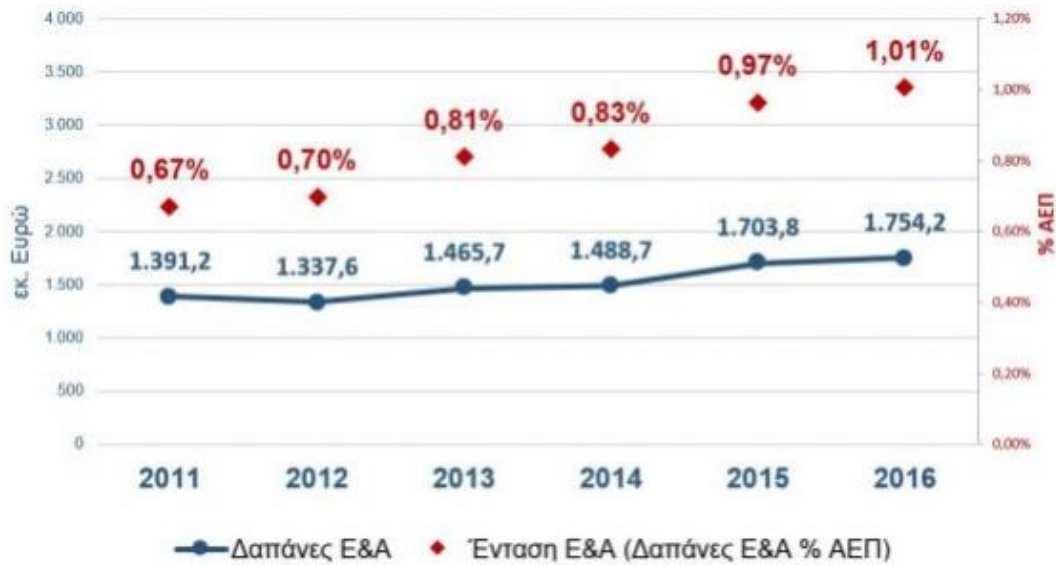
Εξίσου σημαντικές διαφοροποιήσεις ήταν η ενίσχυση καινούριων επιχειρηματιών και εταιριών (προώθηση startups), ο μόνιμος χαρακτήρας, η τεχνολογική τεκμηρίωση, η εισχώρηση καινούριων συστημάτων αξιολόγησης της

καινοτομικής δράσης, η εισχώρηση ελέγχων ύστερα από την ολοκλήρωση των έργων, η επιβράβευση των έργων για την υλοποίηση των κυριότερων σκοπών καθώς επίσης και η ελάττωση της γραφειοκρατίας που έπαιξε καθοριστικό ρόλο με την απλοποίηση των επίσημων χαρτιών τα οποία απαιτούνταν, τουλάχιστον στη φάση πριν την οριστική ένταξη των ενδιαφερόμενων στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Τα βασικότερα κριτήρια για την ένταξη στο παραπάνω πρόγραμμα ήταν να είναι φυσικά πρόσωπα για την ίδρυση νεοσύστατων είτε μικρομεσαίων επιχειρήσεων (Μανασάκης, 2013).

4.7 Το Εθνικό Περιφερειακό Σύστημα Καινοτομίας και τα αποτελέσματα της κρίσης στην καινοτομία

Το επίπεδο των ερευνητικών αποτελεσμάτων τα οποία αναπτύσσονται στη χώρα μας, ο ενεργός ρόλος των μελετητών σε ανταγωνιστικά προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης της ΕΕ, ο ρόλος του ΕΣΠΑ στις εθνικές δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη της καινοτομίας καθώς επίσης και οι συνεργασίες ανάμεσα σε διαφοροποιημένους φορείς οι οποίοι αναπτύσσουν γνώση και φορέων οι οποίοι την υλοποιούν είτε την εντάσσουν ως επί το πλείστον σε αγαθά και υπηρεσίες, στις ισχύουσες συνθήκες της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης, είναι κάποια από τα κυριότερα ζητήματα τα οποία διερευνούνται και αναλύονται σε πολλές μελέτες που έχουν άμεση σχέση με την καινοτομία στην κρίση (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Τα τελευταία 10 έτη, το τρίγωνο της γνώσης αποτελεί ένα από τα κυριότερα και τα πιο χρήσιμα εργαλεία κατανόησης, με κυριότερο σκοπό την ενίσχυση της καινοτομικής ισχύος και της χρηματοοικονομικής ανάπτυξης των κρατών (είτε των περιφερειών) μέσα στην ΕΕ. Ο ΟΟΣΑ αξιοποιώντας κατάλληλα τα κυριότερα γνωρίσματα της συστημικής θεώρησης και εστιάζοντας ως επί το πλείστον στους δεσμούς ανάμεσα στους δρώντες του παραπάνω τριγώνου, παρουσιάζει και συγκρίνει τα συστήματα καινοτομίας των χωρών μελών (Drakopolou and Anderson, 2013).

Εικόνα 4.5 : Δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης και η ένταση τους κατά την περίοδο 2011-2016 (Ka-business, 2018)

Οι περισσότερες έρευνες αυτής της μορφής τα τελευταία χρόνια αναλύουν διαφορετικές οπτικές της δράσης του εν λόγω τριγώνου στη χώρα μας. Σημαντικό ρόλο στις συγκεκριμένες έρευνες έχει η επισκόπηση των διαστάσεων του τριγώνου αλλά και η περιπτωσιολογική έρευνα των αντίστοιχων δράσεων μερικών εκ των κυριότερων Πανεπιστημίων της χώρας μας. Μερικά από τα κυριότερα σημεία των αποτελεσμάτων που έχουν συλλεχθεί τα τελευταία χρόνια από αυτές τις έρευνες είναι τα εξής :

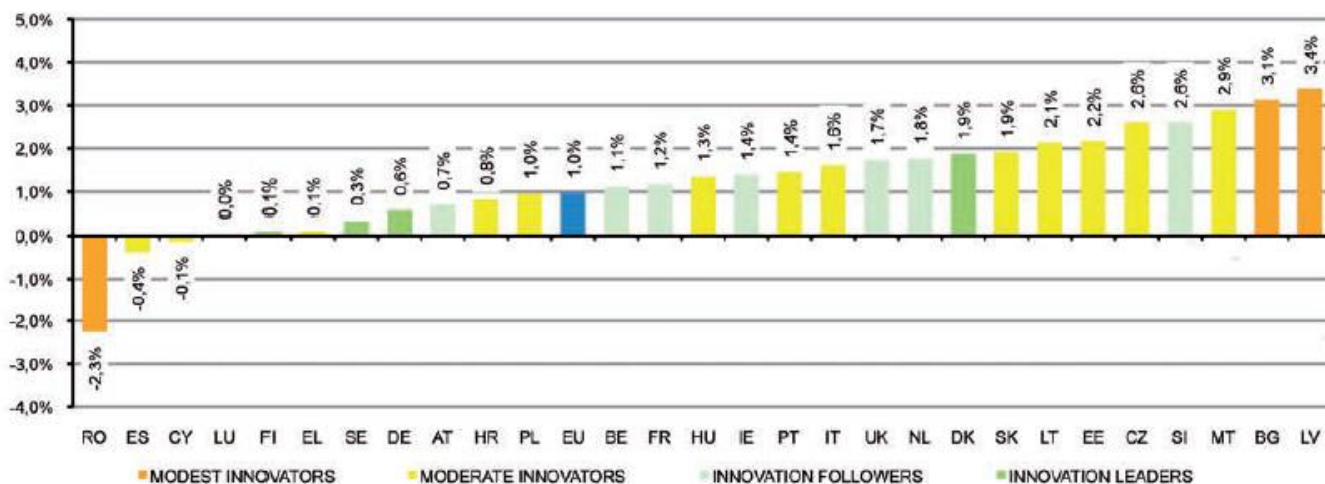
- παρά την ελάττωση αρκετών μακροοικονομικών δεικτών τα τελευταία χρόνια, τα εθνικά έξοδα για έρευνα και ανάπτυξη παρουσίασαν σημαντική ανοδική τάση, με την αξιοποίηση των κονδυλίων του ΕΣΠΑ, παρά το γεγονός πως η χώρα μας εξακολουθεί να κατατάσσεται αρκετά χαμηλά ανάμεσα στα υπόλοιπα κράτη μέλη

- σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στατιστικά δεδομένα, ο δείκτης της έντασης δαπανών σε έρευνα και ανάπτυξη (ποσοστό ως προς το ΑΕΠ της χώρας μας) διαμορφώνεται στο 0,96% του ΑΕΠ
- το σύνολο του ανθρώπινου παράγοντα το οποίο έχει ενεργό ρόλο στις συγκεκριμένες δράσεις ξεπερνά τις 82 χιλιάδες, με το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών να απασχολείται στον κλάδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- καθοριστική ερευνητική δράση έχουν τα πανεπιστήμια της χώρας μας, τα ερευνητικά κέντρα αλλά και τα ΤΕΙ, όπου διεξάγεται ως επί το πλείστον με δημόσια χρηματοδότηση, τακτική χρηματοδότηση αλλά και διάφορα κονδύλια μέσω ΕΣΠΑ, ενώ πρόσθετοι πόροι έχουν προέλευση από τα ανταγωνιστικά προγράμματα της μορφής αυτής που προέρχονται από την ΕΕ (Βλιάμος, 2011)
- τα ερευνητικά αποτελέσματα τα οποία αναπτύσσονται στη χώρα είναι εφικτό να έχουν σαν βασικό τους γνώρισμα το υψηλό επίπεδο, στην περίπτωση που αξιολογηθούν με ακαδημαϊκούς όρους
- ο ενεργός ρόλος των ερευνητών της χώρας μας σε ανταγωνιστικά προγράμματα είναι αρκετά σημαντικός καθώς η χώρα έχει λάβει κεφάλαια τα οποία είναι περισσότερα από 1 δισεκατομμύριο ευρώ και αναλογούν στο 2,2% της ολικής κοινοτικής χρηματοδότησης
- το 10,5% των εταιριών και των οργανισμών οι οποίοι υλοποιούν καινοτομικές δράσεις σε αγαθά, υπηρεσίες και λοιπές δράσεις έχουν συνάψει μια μορφή συνεργασίας με κάποιο πανεπιστήμιο είτε άλλης μορφής ερευνητικό οργανισμό (Drakopolou and Anderson, 2013)

Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα των δεσμών και συνεργασιών μεταξύ των φορέων, οι οποίοι αναπτύσσουν γνώση και εκείνων οι οποίοι την υλοποιούν είτε την εντάσσουν ως επί το πλείστον σε αγαθά και υπηρεσίες δεν είναι εμφανή στη συνολική οικονομία. Η συγκεκριμένη έλλειψη συνέχειας ανάμεσα σε ερευνητικά

αποτελέσματα υψηλού επιπέδου και της αδυναμίας εμπορικής εκμετάλλευσης τους είναι ένα διεθνές φαινόμενο. Το συγκεκριμένο φαινόμενο καλείται ευρωπαϊκό παράδοξο και στη χώρα μας φαίνεται να ισχύει σε ακόμα πιο μεγάλο επίπεδο. Οι ενέργειες με στόχο την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος αποτελούν χρήσιμο εργαλείο χρηματοοικονομικής ανασυγκρότησης σε εθνικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Οι περισσότερες έρευνες αυτής της μορφής, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα Πανεπιστήμια αποτελούν τον κυριότερο παραγωγό έρευνας. Τα Πανεπιστήμια έχουν τον πιο καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης και της κατάρτισης είτε ακόμα και της απόκτησης ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, όμως, ο ρόλος τους στην καινοτομία είναι προς το παρόν ιδιαίτερα περιορισμένος. Το σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης της χώρας μας εμφανίζει τεράστιο επίπεδο εξάρτησης από το Κράτος σε όρους χρηματοδότησης, ενώ έρευνες έχουν δείξει μια σημαντική τάση για εντοπισμό πόρων και από άλλες πηγές ή διαμέσου συνεργασιών στο πλαίσιο ερευνητικών πρακτικών είτε μέσω αξιοποίησης παρόμοιων πόρων (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Εικόνα 4.6 : Αναπτυξιακές επιδόσεις καινοτομίας των χωρών μελών της ΕΕ 2007-2014 (Eurostat, 2015)

4.8 Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την

επιχειρηματικότητα εν μέσω κρίσης

Μερικές εξαιρετικά σημαντικές πρωτοβουλίες της ΕΕ για την επιχειρηματικότητα έτσι ώστε να βοηθήσει σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη των χωρών μελών της είναι η πολιτική της ΕΕ για τις επιχειρήσεις, η πράσινη βίβλος για την επιχειρηματικότητα, η πολιτική της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία καθώς επίσης και η πράσινη βίβλος της χρηματοδότησης έρευνας και καινοτομίας στην ΕΕ (Drucker, 2014).

Σε ότι έχει να κάνει με την πρώτη πρωτοβουλία που αναφέρθηκε παραπάνω, είναι σημαντικό να τονιστεί πως στην ΕΕ, η μεταποιητική βιομηχανία, παρά την τεράστια ανάπτυξη την οποία παρουσίασε τα προηγούμενα χρόνια, ο κλάδος των υπηρεσιών εξακολουθεί να λογίζεται ως ο βασικότερος στυλοβάτης της οικονομίας της Ευρώπης, καθώς αφορά τα 3/4 των συνολικών εξαγωγών της (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Αυτός ήταν και ο κυριότερος λόγος που η πολιτική αυτή εστίασε στις ανάγκες της συγκεκριμένης βιομηχανίας. Η μελλοντική ανάπτυξη της ΕΕ βασιζόταν σε καινοτόμους και εστιασμένους στη γνώση κλάδους, οι οποίοι, όμως, είχαν σαν βασικότερο κριτήριο έναν υγιή βιομηχανικό ιστό αλλά και κατάλληλα μέσα με στόχο την αξιοποίηση των καινούριων τεχνολογιών. Το θέμα ήταν να γεφυρωθεί το κενό μεταξύ των πανεπιστημίων και των επιχειρήσεων, προκειμένου τα επιτεύγματα των εργαστηρίων να έχουν τη δυνατότητα να μετατρέπονται σε αγαθά διεθνής κυκλοφορίας (Nelson et al., 2015).

Το παραπάνω έργο έπρεπε να επιτελέσει το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας, αναπτύσσοντας διαφοροποιημένες κοινότητες γνώσης και καινοτομίας, υπό τη μορφή ολοκληρωμένων δικτύων δημοσίου αλλά και ιδιωτικού κλάδου, που περιέχονταν από πανεπιστήμια, ερευνητικούς φορείς καθώς επίσης και εταιρίες ή οργανισμούς. παρά το γεγονός αυτό, όμως, το πιο μεγάλο

ποσοστό των εταιριών στην ΕΕ (92%) είναι μικρές επιχειρήσεις οι οποίες κατά κύριο λόγο απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζομένους (Βλαδός, 2016).

Στις συγκεκριμένες επιχειρήσεις απευθύνονται τα βασικότερα προγράμματα χρηματοδοτήσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα-πλαίσιο, με στόχο την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία, ως επί το πλείστον για την ενεργειακή απόδοση, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας καθώς επίσης και τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών. Οι συγκεκριμένες τεχνολογίες αφορούν κυρίως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, με επενδύσεις της τάξης των 3,6 δις ευρώ για την περίοδο 2007-2013, αλλά και το 7^ο πρόγραμμα-πλαίσιο της ίδιας περιόδου για την επιστημονική μελέτη στα πανεπιστήμια και τη βιομηχανία, καθορισμένου προϋπολογισμού, ο οποίος ξεπερνούσε αρκετά τα 7 δις ευρώ σε ετήσια βάση (European Commission, 2014).

Σκοποί των εν λόγω προγραμμάτων ήταν η προώθηση της επιχειρηματικότητας και των ικανοτήτων, η βέλτιστη προσβασιμότητα των μικρών επιχειρήσεων στις αγορές και η ενίσχυση των ικανοτήτων τους για έρευνα και ανάπτυξη. Επιπλέον, στις εταιρίες αυτής της μορφής προσφέρονται συμβουλές από το Ευρωπαϊκό επιχειρηματικό δίκτυο. Με κυριότερο στόχο να καταστεί εφικτή η δράση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς με ελεύθερη διακίνηση προϊόντων και υπηρεσιών, μέσα σε περιβάλλον υγιούς ανταγωνισμού και προστασίας των πελατών, υπαλλήλων αλλά και του περιβάλλοντος, προβλέπεται να γίνουν περισσότερες και καταλληλότερες νομοθετικές προσαρμογές. Οι συγκεκριμένες προσαρμοστές θα βοηθήσουν σημαντικά την τεχνολογική εξέλιξη και την ολοκλήρωση στους κλάδους των μεταφορών και της ενέργειας ενώ παράλληλα θα υπάρξει ελάττωση της γραφειοκρατίας για τις επιχειρήσεις αυτές, μια δράση η οποία ξεκίνησε την περίοδο του 2012 (Ketikidis et al., 2013).

Μια εξίσου σημαντική δράση ήταν η πράσινη βίβλος για την επιχειρηματικότητα στην ΕΕ, μέσω της οποίας αξιοποιείται το περιβάλλον στις εσωτερικές αγορές κάτι που βοηθάει ολοένα και πιο συχνά την ανάπτυξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων και κυρίως τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών. Αυτές, βάσει ερευνών, αποτελούν καθοριστικό και εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο ανάπτυξης

της οικονομίας, ενίσχυσης της οικονομικής αλλά και κοινωνικής συνοχής, ανάπτυξης περισσότερων θέσεων εργασίας, ώθησης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, ικανοποίησης διαφοροποιημένων καταναλωτικών αναγκών αλλά και εφαρμογής οικονομικών είτε κοινωνικών τακτικών (Tagkalakis, 2014).

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, η ανάπτυξη τους αντιμετωπίζει εδώ και μερικά χρόνια σημαντικά προβλήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εκτεταμένη γραφειοκρατία, η δυσμένεια ανίχνευσης των αρχικών κεφαλαίων, η δυσμένεια κάλυψης της φορολογίας και των κοινωνικών είτε ασφαλιστικών επιβαρύνσεων για τους αυτό-απασχολούμενους, σημαντικές δυσμένειες αντιμετώπισης του ανταγωνισμού, αποκλεισμούς καθορισμένων κοινωνικών ομάδων, περιφερειακοί και χωρικοί αποκλεισμοί, ελλείψεις ειδικών γνώσεων κλπ (Kaplanoglou and Rapanos, 2013).

Επομένως, με στόχο την αντιμετώπιση τους χρειάζεται η ανάπτυξη μιας στρατηγικής για την επιχειρηματικότητα αλλά και η ανταλλαγή εμπειριών ανάμεσα στις χώρες μέλη. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος που προωθήθηκαν 3 πυλώνες δράσης που είναι η άρση των φραγμών για την ανάπτυξη πιο πολλών εταιριών και οργανισμών, η εξισορρόπηση κινδύνων και ανταμοιβών σε επίπεδο επιχειρηματικότητας καθώς επίσης και η ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος μέσα στην κοινωνία διαμέσου ενημερώσεων που στόχο έχουν την εξέλιξη επιχειρηματικών ικανοτήτων (Amoros and Bosma, 2013).

Σε ό,τι έχει να κάνει με την πολιτική της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως αποτελούν βασικές προτεραιότητες της ΕΕ, με στόχο την προώθηση της ανάπτυξης της οικονομίας αλλά και της απασχόλησης ενός κράτους. Οι χώρες μέλη ενθαρρύνονται σε μεγάλο βαθμό να επενδύουν το 3% του ΑΕΠ τους στην έρευνα και την ανάπτυξη, κάτι το οποίο θα πρέπει να γίνει μέχρι και το 2020 (1% σαν δημόσια χρηματοδότηση και 2% σαν επένδυση του ιδιωτικού κλάδου). Έτσι, εκτιμάται πως θα αναπτυχθούν σχεδόν 3,7 εκατομμύρια θέσεων απασχόλησης και θα υπάρξει σημαντική ανοδική τάση στο ετήσιο ΑΕΠ της ΕΕ κατά σχεδόν 800 δις ευρώ (Nelson et al., 2015).

Θεωρείται, ακόμα, πως ο ανταγωνισμός σε διεθνές επίπεδο για τη διεκδίκηση των εν λόγω κονδυλίων θα αναπτύξει τις κατάλληλες συνθήκες συνεργασίας. Αυτές οι συνθήκες συνεργασίας έχουν σαν βασικότερο στόχο την αντίχρεωση καινοτόμων επιλογών, στα τεράστια θέματα της σύγχρονης εποχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ενέργεια, η επισιτιστική ασφάλεια, η κλιματική αλλαγή καθώς επίσης και η γήρανση του πληθυσμού (Marchand and Siegel, 2015).

Με τον τρόπο αυτόν, η καινοτομία είναι στο κέντρο της πολιτικής της ΕΕ έως το 2020, έχοντας σαν βασικότερη αιχμή του δόρατος την πρωτοβουλία της Ένωσης της Καινοτομίας, διαμέσου της οποίας οι ενέργειες της ΕΕ θα επικεντρωθούν κυρίως στην κατάλληλη αντιμετώπιση των τεράστιων προκλήσεων οι οποίες αναφέρθηκαν παραπάνω (Samitas and Polyzos, 2015).

Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, το δημόσιο καλείται να παρεμβαίνει με στόχο να προσφέρει ολοένα και περισσότερα κίνητρα στον ιδιωτικό κλάδο. Παράλληλα, καλείται να αίρει φραγμούς, οι οποίοι παρεμποδίζουν την εμπορική πραγματοποίηση των καινοτόμων ιδεών στην αγορά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απουσία χρηματοδοτήσεων, ο κατακερματισμός των ερευνητικών προγραμμάτων και αγορών, η μη προσφυγή σε δημόσιους διαγωνισμούς που έχουν άμεση σχέση με τον τομέα της καινοτομίας καθώς επίσης και σημαντικές καθυστερήσεις στην ανάπτυξη κατάλληλων προτύπων. Ταυτόχρονα, η ΕΕ ανέπτυξε την περίοδο του 2014 έναν ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας διαμέσου του οποίου έχει την ευχέρεια να κατορθώσει ακόμα πιο στενή διασυννοριακή συνεργασία ανάμεσα στους ερευνητές. (European Commission, 2014).

Μια εξίσου σημαντική δράση αυτού του είδους ήταν το 7^ο πρόγραμμα-πλαίσιο της περιόδου 2007-2013. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είχε προϋπολογισμό που ανερχόταν στα 50,5 δις ευρώ, όπου προωθήθηκαν 4 πυλώνες που είναι η συνεργασία, οι ιδέες, οι ανθρώπινοι πόροι καθώς επίσης και οι ικανότητες για χρηματοδοτήσεις. Όλα τα παραπάνω είχαν σαν βασικότερο στόχο την αναβάθμιση των υποδομών έρευνας, την υποστήριξη των ερευνητικών και αναπτυξιακών δράσεων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την ανάπτυξη των συνεργατικών

σχηματισμών στο γνωστικό είτε ακόμα και στο επιστημονικό πλαίσιο καθώς επίσης και την προώθηση της επιστημονικής γνώσης. Εξίσου σημαντικές δράσεις ήταν το Κοινό Κέντρο Ερευνών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας καθώς επίσης και το Horizon 2020 (αφορά την χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας για τις περιόδους 2014 μέχρι και το 2020) (Tsakanikas et al., 2016).

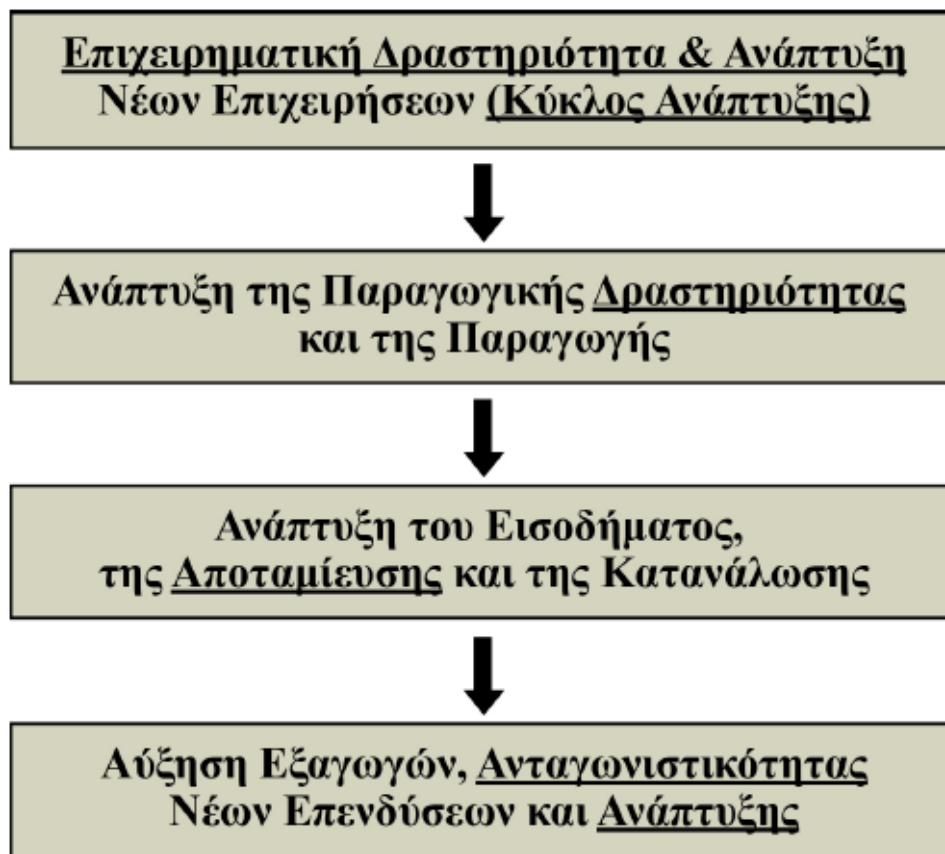
Τέλος, σε ό,τι έχει να κάνει με την πράσινη βίβλο χρηματοδότησης έρευνας και καινοτομίας στην ΕΕ, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως έχει αναπτυχθεί με στόχο ένα κοινό πλαίσιο τακτικής, για τη χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας. Η συγκεκριμένη δράση αναπτύχθηκε στις αρχές του 2011, με στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης. Στόχος του προγράμματος αυτού, επίσης, ήταν η πρόκληση δημόσιου διαλόγου με βασικότερο αντικείμενο τα κυριότερα ζητήματα στα οποία έπρεπε να δοθεί η δέουσα σημασία για τα μελλοντικά προγράμματα χρηματοδότησης της έρευνας και της καινοτομίας (Markatou, 2014).

Τα εν λόγω προγράμματα αποτελούν τμήμα των προτάσεων της ΕΕ για το επόμενο Πολυετές Χρηματοδοτικό Πλαίσιο, το οποίο ξεκίνησε τη δράση του στα τέλη του 2011 και αφορά την επίτευξη των παραπάνω στόχων μέχρι το 2020 διαμέσου της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Οι βελτιώσεις των προγραμμάτων που περιέχονται σε αυτό το πλαίσιο εστιάζουν κατά κύριο λόγο σε συγκεκριμένα μέτρα (Lirzin, 2013).

Τέτοια μέτρα είναι η αποσαφήνιση των σκοπών και της μεθόδου εφαρμογής τους, η ελάττωση της πολυπλοκότητας εφαρμογής των συγκεκριμένων προγραμμάτων και η ανοδική τάση της προστιθέμενης αξίας των αποτελεσμάτων. Εξίσου σημαντικά μέτρα αποτελούν η απλούστευση της συμμετοχής με την ελάττωση του διοικητικού φόρτου, η διερεύνηση της συμμετοχής στα προγράμματα της ΕΕ καθώς επίσης και η ανοδική τάση της ανταγωνιστικότητας και των κοινωνικών συνεπειών της υποστήριξης της ΕΕ (European Innovation Scoreboard, 2016).

Τέλος, στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί πως για την καθιέρωση ενός κοινού πλαισίου πολιτικής, με στόχο τη χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας, επιβάλλεται η βέλτιστη συνεργασία για την εφαρμογή της πολιτικής «Ευρώπη 2020», η αποδοτικότερη καταπολέμηση των προκλήσεων της σύγχρονης κοινωνίας, η επιπλέον ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας καθώς επίσης και η επιπλέον ενίσχυση της ευρωπαϊκής επιστημονικής βάσης του Ευρωπαϊκού Χώρου (Nelson et al., 2015).

Εκτός, όμως, από τις ευρωπαϊκές δράσεις και στρατηγικές, υπάρχουν διάφορα προγράμματα, με στόχο την αξιολόγηση της διεθνούς και της Ελληνικής επιχειρηματικότητας. Αυτά τα προγράμματα είναι το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας (GEM) (μελετά το ρόλο της επιχειρηματικότητας στην ανάπτυξη μιας εθνικής οικονομίας), το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) (στόχος του είναι η προώθηση των ερευνών για τα τρέχοντα ζητήματα και τις προοπτικές της οικονομίας της χώρας μας καθώς επίσης και η προσφορά αξιόπιστης ενημέρωσης, ανάλυσης και δράσης), η πρωτοβουλία Small Business Act (SBA) της ΕΕ που αναπτύχθηκε στην αρχή της κρίσης, η ευρωπαϊκή πρωτοβουλία PRO INNO Europe (εστιάζει στην εθνική και την περιφερειακή πολιτική καινοτομίας και των φορέων στήριξης της) καθώς επίσης και το Παγκόσμιο Οικονομικό Forum (WEF) που αφορά την ανταγωνιστικότητα (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Εικόνα 4.7 : Επιχειρηματικότητα και ανάπτυξη (Κορρές, 2015)

4.9 Ελληνικά προγράμματα προσαρμογής

Η χώρα μας στα μέσα του 2010, λόγω του αποκλεισμού της από τις αγορές ομολόγων και με στόχο να συνεχίσει την αναχρηματοδότηση του δημοσίου χρέους και των ελλειμμάτων της Γενικής Κυβέρνησης, ζήτησε άμεσα χρηματοδοτική βοήθεια από τη Ζώνη του Ευρώ και το ΔΝΤ. Με τον τρόπο αυτόν, συμφωνήθηκε η σύναψη ενός τριετούς προγράμματος χρηματοοικονομικής βοήθειας το οποίο ανερχόταν στα 110 δις ευρώ, έχοντας σαν βασικότερο κριτήριο την πιστή εφαρμογή του συμφωνηθέντος Μνημονίου μεταξύ της κυβέρνησης της χώρας μας και της Τρόικας (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Βασικότερος σκοπός του συγκεκριμένου προγράμματος ήταν η αποκατάσταση της αξιοπιστίας της χώρας μας στις διεθνείς αγορές, διαμέσου της διασφάλισης δημοσιονομικής σταθεροποίησης, της διαφύλαξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και της ενίσχυσης της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας. Αυτό είχε σαν συνέπεια, να υπάρξουν κάποια μέτρα τα οποία προτάθηκαν και είχαν άμεση σχέση με 3 διαφοροποιημένες αλλά αλληλοενισχυόμενες τακτικές (Drakopolou and Anderson, 2013).

Αρχικά, οι δημοσιονομικές τακτικές είχαν σαν βασικότερο σκοπό τη δημοσιονομική προσαρμογή της χώρας μας και τη σταδιακή ελάττωση του δημόσιου χρέους κάτω από το 120% του ΑΕΠ μέχρι την περίοδο του 2020, διαμέσου ως επί το πλείστον της ανοδικής τάσης της φορολογίας, της ελάττωσης των εξόδων στους ΟΤΣ, στα νοσοκομεία και στα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης και παράλληλα ενίσχυση της φορολογικής διοίκησης και των εισπρακτικών συστημάτων (Kritikos and Herrmann, 2014).

Επίσης, σε ό,τι είχε να κάνει με τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, οι πρακτικές της κυβέρνησης εστίασαν κυρίως στην ανάπτυξη μιας Ενιαίας Αρχής Πληρωμών, στον κλάδο της υγείας με την ηλεκτρονική στιγμιογράφηση, στους ΟΤΑ διαμέσου της εφαρμογής του Καλλικράτη, στις κρατικές επιχειρήσεις διαμέσου της αναδιάρθρωσης του ζημιόγону ΟΣΕ και ΟΑΣΑ, με ανοδική τάση της αποδοτικότητας των ελλειμματικών κρατικών εταιριών καθώς επίσης και με δημοσίευση των ισολογισμών τους (Karlanoglou and Rapanos, 2013).

Ο δεύτερος άξονας αφορούσε τις πολιτικές οι οποίες είχαν σαν βασικότερο σκοπό την υποστήριξη της ρευστότητας, την ανά-κεφαλαιοποίηση και την αναδιάρθρωση των τραπεζικών συστημάτων της χώρας μας, με κυριότερο στόχο να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη και η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του χρηματοπιστωτικού κλάδου, διαμέσου της χρησιμοποίησης του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, της πρόθησης νομοθετικών πλαισίων που κατέτασσε τους εργαζομένους των συστημάτων αυτών σε παρόμοιο καθεστώς με εκείνους του ιδιωτικού κλάδου και της ενίσχυσης του τραπεζικού ελέγχου (Nelson et al., 2015).

Ο τρίτος άξονας αφορούσε τις πολιτικές οι οποίες στόχευαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και στον καθορισμό ενός αναπτυξιακού μοντέλου που βασίζεται περισσότερο στις επενδύσεις και στις εξαγωγές. Αυτός ήταν και ο βασικότερος λόγος που προβλεπόταν η εφαρμογή αρκετών διαρθρωτικών αλλαγών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η βελτίωση του φορολογικού συστήματος, η εφαρμογή ενός σχεδίου αποκρατικοποιήσεων, ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης, η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας, η απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων, η ενίσχυση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος κλπ (Mavroudeas and Paitaridis, 2013).

Εκ των υστέρων αποδεικνύεται πως το κράτος μας, εστίασε περισσότερο σε εισπρακτικές τακτικές δίχως αυτές να συμπληρώνονται από αναπτυξιακές είτε μεταρρυθμιστικές ενέργειες και πρακτικές. Οι τελευταίες εστίασαν περισσότερο στον εξορθολογισμό των δημοσίων οικονομικών, ενώ αντιθέτως προβλέφθηκαν ελάχιστα για την ενίσχυση του ιδιωτικού κλάδου της χώρας μας. Οι συγκεκριμένες αλλαγές, όπως για παράδειγμα η απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων κλπ, περιορίστηκαν για τεράστιο διάστημα στα αρχικά στάδια της θέσης στόχων, της υλοποίησης ερευνών καθώς επίσης και της ανάπτυξης ομάδων απασχόλησης (Drakopolou and Anderson, 2013).

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

5.1 Ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας

Η ανταγωνιστικότητα αποτελεί βασικό πυλώνα για μια οικονομία ανάπτυξης και συνοχής ενός κράτους. Ο συγκεκριμένος τομέας αποτελεί μια σύνθετη ορολογία η οποία αφορά αρκετές και διαφορετικές πτυχές της οικονομικής είτε ακόμα και της κοινωνικής ζωής, όπως και καθοριστικούς τομείς της σύγχρονης διοίκησης και επιχειρηματικότητας. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που ο υπολογισμός της εστιάζει στη χρησιμοποίηση αρκετών και διαφοροποιημένων δεικτών και παραμέτρων. Είναι, μάλιστα, ιδιαίτερα καθοριστικό το γεγονός πως οι εν λόγω παράμετροι και οι δείκτες αυτής της μορφής εμπλουτίζονται με το πέρασμα των ετών (Marchand and Siegel, 2015).

Οι ενισχυμένες αναλύσεις, οι έρευνες και οι προτάσεις των διαφοροποιημένων υπολογισμών, δεικτών και εκθέσεων, οι οποίες χρησιμεύουν και δημοσιεύονται δείχνουν ότι τα ζητήματα της ανταγωνιστικότητας της χώρας μας δεν είναι εφικτό εύκολα να απομονωθούν σε επιμέρους κλάδους. Για αυτόν τον λόγο αφορούν ένα ευρύτατο φάσμα της χρηματοοικονομικής αλλά και κοινωνικής πραγματικότητας της χώρας. Συνεπώς, είναι περισσότερο από ποτέ σημαντική η προώθηση, μέσα από την πιο σύντομη λειτουργία ουσιαστικών μεταρρυθμίσεων και μεταβολών (Noel and David, 2012).

Για τον καλύτερο υπολογισμό της ανταγωνιστικότητας γίνεται η κατηγοριοποίηση των κρατών. Η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση γίνεται στα διαφοροποιημένα επίπεδα αξιολόγησης. Στα εν λόγω επίπεδα χρησιμεύουν δυο βασικές παράμετροι που είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του εκάστοτε κράτους καθώς επίσης και το ποσοστό των εξαγωγών ορυκτού πλούτου στο σύνολο των εξαγωγών. Το δεύτερο επίπεδο δρα σαν δείκτης του κατά πόσο το κράτος αυτό εστιάζει στους κυριότερους παραγωγικούς του συντελεστές. Υπάρχουν και 12 παράγοντες ανταγωνιστικότητας οι οποίοι λαμβάνονται σοβαρά υπόψη με στόχο τη διαδικασία αξιολόγησης των κρατών. Οι παράγοντες αυτοί έχουν διαφορετική σημασία αλλά και βαρύτητα σύμφωνα με το επίπεδο εξέλιξης του κάθε κράτους (Global Entrepreneurship Monitor, 2013).

Πίνακας 5.1: Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας 2011-2015

	2015	2014	2013	2012	2011
Συνολική Ανταγωνιστικότητα	50	57	54	58	56
Οικονομική Αποδοτικότητα	58	60	59	58	58
Κυβερνητική Αποτελεσματικότητα	57	57	56	58	56
Επιχειρηματική Αποτελεσματικότητα	43	54	47	56	53
Υποδομές	35	39	35	34	32

Πηγή : International Institute for Management Development, 2015

Με τον τρόπο αυτόν, στα κράτη των φθηνών παραγωγικών συντελεστών καθοριστικό ρόλο παίζουν οι δημόσιοι οργανισμοί, οι υποδομές, το μικροοικονομικό περιβάλλον αλλά και τα συστήματα υγείας και παιδείας. Τα κράτη τα οποία εστιάζουν περισσότερο στη βελτίωση της αποδοτικότητας δίνεται σημασία στην ανώτερη κατάρτιση, στην αποτελεσματικότητα των αγορών απασχόλησης και αγαθών, στην ανάπτυξη της χρηματιστηριακής αγοράς, στην τεχνολογική ετοιμότητα αλλά και στο μέγεθος της εκάστοτε αγοράς. Αντίθετα, στα κράτη τα οποία εστιάζουν περισσότερο στην καινοτομία, καθοριστικό ρόλο παίζουν η εκλέπτυνση των εταιριών και η καινοτομικότητα (Drakopolou and Anderson, 2013).

Πίνακας 5.2 : Κατάταξη της Ελλάδας σε κρίσιμους δείκτες της κατηγορίας "Επιχειρηματική Αποτελεσματικότητα"

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ 61 ΚΡΑΤΗ ΓΙΑ ΤΟ 2015
Διαθεσιμότητα εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού	2
Πνεύμα επιχειρηματικότητας	13
Εμπειρία στελεχών επιχειρήσεων	18
Ευελιξία και προσαρμοστικότητα επιχειρήσεων στις προκλήσεις του εξωτερικού περιβάλλοντος	24
Ευκολία λήψης χρηματοδότησης από τις επιχειρήσεις	61
Βαθμός κατά τον οποίο το χρηματοοικονομικό σύστημα της χώρας ενισχύει την επιχειρηματική δράση	59

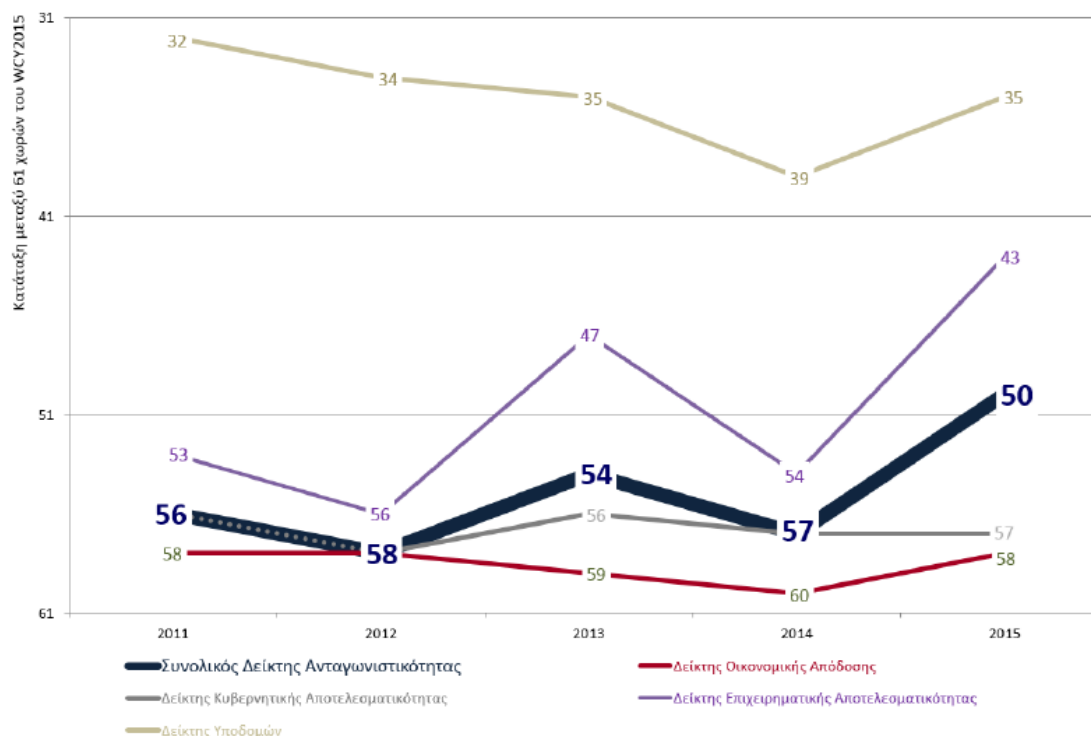
Επίπεδο επιρροής της αβεβαιότητας στην υλοποίηση επενδύσεων	58
Επίπεδο επιρροής της έλλειψης χρηματοδότησης στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και των οργανισμών	58
Η εικόνα της χώρας σε διεθνές επίπεδο που αποθαρρύνει την επιχειρηματική δράση	59

Πηγή : International Institute for Management Development, 2015

Έρευνες έχουν δείξει πως για την ενίσχυση της οικονομίας μιας χώρας κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης καθοριστικό ρόλο παίζει η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, κάτι που κατά κύριο λόγο επέρχεται με την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Πέντε βασικές βελτιώσεις με στόχο την ανάπτυξη και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της χώρας μας παρουσιάζονται παρακάτω και είναι οι εξής :

1. Ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων του ιδιωτικού κλάδου, με κυριότερο στόχο την ουσιαστική ενίσχυση της διεθνούς τους ανταγωνιστικότητας
2. Προσέλκυση και υλοποίηση ξένων και εθνικών επενδυτικών κινήσεων
3. Ανασυγκρότηση και αναδιάρθρωση του εθνικού παραγωγικού συστήματος, με βασικότερο πυλώνα τη μεταποιητική δράση και την ενίσχυση της καινοτομίας
4. Εξορθολογισμός του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, κυρίως σε όρους αποδοτικότητας του φορολογικού πλαισίου

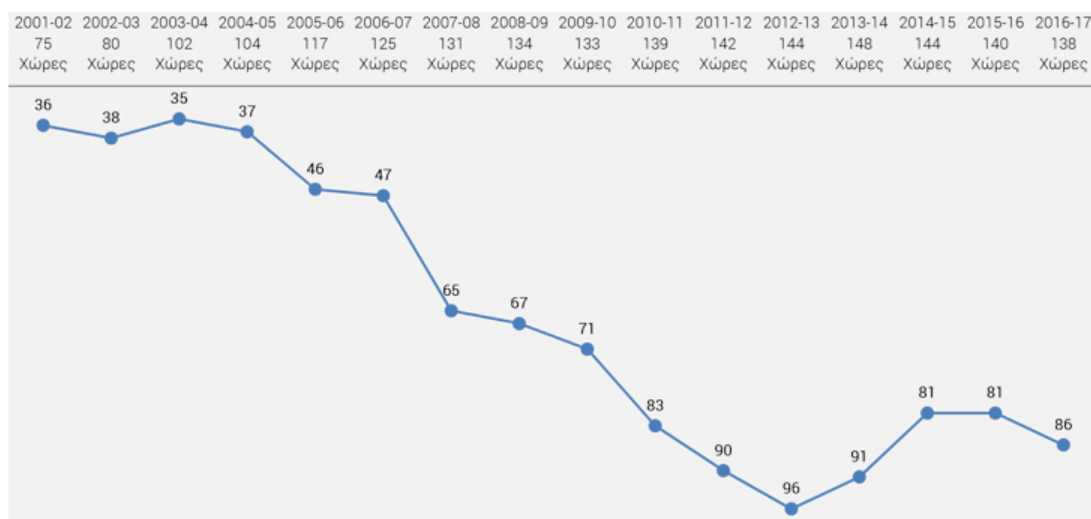
5. Υλοποίηση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, προσαρμοσμένων στις ανάγκες των τοπικών επιχειρήσεων (Tsakanikas et al., 2016)

Εικόνα 5.1 : Εξέλιξη της συνολικής ανταγωνιστικότητας και των επιμέρους κατηγοριών την πενταετία 2011-2015 (International Institute for Management Development, 2015)

Την περίοδο του 2016, η χώρα μας βρισκόταν στην 86^η θέση ανάμεσα σε 138 κράτη, από την 81^η θέση ανάμεσα σε 140 κράτη που κατείχε στην αξιολόγηση του 2015 και την ίδια θέση που είχε ανάμεσα σε 144 κράτη την περίοδο του 2014. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα που έχουν αντληθεί μέχρι σήμερα, η χώρα μας συγκεντρώνει γενική βαθμολογία 4,02 για την περίοδο 2017, ενώ η αντίστοιχη βαθμολογία για την περίοδο 2016 ήταν 4 με υψηλότερη αξιολόγηση το 7. Για την περίοδο 2017-2018 η χώρα μας έχει υποχωρήσει ακόμα περισσότερο κάτι που αυξάνει σημαντικά την απόσταση η οποία μας χωρίζει από την Ελβετία η οποία εντοπίζεται στην 1^η θέση για 9^η συνεχόμενη χρονιά σε διεθνές επίπεδο έχοντας

βαθμολογία 5,86 για την περίοδο 2017-2018. Στη 2^η θέση με τις πλέον ανταγωνιστικές οικονομίες εντοπίζονται οι ΗΠΑ με βαθμολογία 5,85 (The Global Competitiveness Report, 2017).

Εικόνα 5.2 : Κατάταξη της Ελλάδας με το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (The Global Competitiveness Report, 2016)

Οι χώρες με τις οποίες πλέον, η χώρα μας παρουσιάζει αντίστοιχες επιδόσεις είναι η Αλγερία (κατέχει την 86^η θέση), η Σρι Λάνκα (85^η θέση), η Γουατεμάλα (84^η θέση), το Τρινιντάντ και Τομπάγκο (83^η θέση) καθώς επίσης και το Μπουτάν (82^η θέση). Αυτό δείχνει πως η χώρα μας έχει μεγάλη απόσταση από τα κράτη τα οποία εν μέσω κρίσης παρουσιάζουν ισχυρή ανταγωνιστικότητα. Η χώρα μας για την περίοδο του 2017 βρίσκεται στην 73^η θέση στην πολυπλοκότητα των επιχειρήσεων και στην 75^η θέση ανάμεσα σε 137 κράτη στην καινοτομία (The Global Competitiveness Report, 2017).

Κατά την περίοδο του 2017, συνεχίστηκε η οπισθοδρόμηση του τομέα της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της χώρας μας. Η χώρα μας υποχώρησε την περασμένη χρονιά κατά μια θέση στην ανταγωνιστική κατάταξη, βάσει με τα αποτελέσματα της Παγκόσμιας Επετηρίδας Ανταγωνιστικότητας. Η χώρα μας

κατατάσσεται πλέον στην 57η θέση ανάμεσα σε 63 κράτη από την 56η που ήταν κατά την περίοδο του 2016 (Βλαδός, 2017).

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η έρευνα αυτή αποτελεί το πιο αξιόπιστο και ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο διεθνών επενδυτών στο πλαίσιο της συνολικής αξιολόγησης του περιβάλλοντος δράσης των σύγχρονων εταιριών και οργανισμών σε κράτη αλλά και σε περιφέρειες, με κυριότερο στόχο την εξαγωγή της απόφασης τους η οποία έχει άρρηκτη σχέση με την επιλογή τοποθεσίας χωροθέτησης των διεθνών τους δράσεων (The Global Competitiveness Report, 2017).

Για την εξαγωγή της συνολικής θέσης ενός κράτους στη διεθνή κατάταξη αυτής της μορφής υφίσταται η απαιτούμενη εστίαση σε 4 καθορισμένες μεγάλες ομάδες παραμέτρων που είναι η οικονομική αποδοτικότητα, η κυβερνητική αποτελεσματικότητα, η επιχειρηματική αποτελεσματικότητα αλλά και οι υποδομές (συνολικά αξιολογούνται πιο πολλοί από 260 δείκτες). Η επιδείνωση της συγκεκριμένης κατάταξης με όρους ανταγωνιστικότητας αποδίδεται κατά κύριο λόγο στην τριπλή χειροτέρευση των κατηγοριών δεικτών όπως είναι η πτώση κατά 3 θέσεις στην οικονομική αποδοτικότητα, κατά 2 θέσεις στην κυβερνητική αποτελεσματικότητα καθώς επίσης και 1 θέση στην κατηγορία των υποδομών.

Πιο συγκεκριμένα, στην κατάταξη των δεικτών της οικονομικής αποδοτικότητας, η Ελλάδα ήταν στην 61η θέση για την περίοδο που μας πέρασε, μεταξύ των 63 κρατών της κατηγορίας αυτής, δηλαδή ήταν 2 μόλις θέσεις πριν από την τελευταία θέση του εν λόγω πίνακα. Από την άλλη πλευρά, στην κατηγορία των δεικτών της κυβερνητικής αποτελεσματικότητας, η χώρα μας έπεσε 2 θέσεις, παίρνοντας την 61η θέση και πάλι, σημειώνοντας την 3η χειρότερη επίπεδο μεταξύ των κρατών οι οποίες συμμετείχαν στη συγκεκριμένη έρευνα (Zoltan et al., 2017).

Στην κατηγορία των δεικτών της επιχειρηματικής αποτελεσματικότητας υπήρξε μια σταθερότητα καθώς η χώρα μας πήρε την 57η θέση, όπως δηλαδή ήταν και κατά την περίοδο του 2016. Στην κατηγορία των υποδομών σημειώθηκε μια ακόμα επιδείνωση της θέσης της καθώς έπεσε στην 39η θέση από την 38η θέση που είχε στην κατοχή της την περίοδο του 2016 (έφτασε δηλαδή την θέση που είχε κατά την περίοδο του 2014).

Η επιδείνωση κατά 3 θέσεις στην κατηγορία των δεικτών της οικονομικής αποδοτικότητας προέρχεται κατά κύριο λόγο από την παράλληλη χειροτέρευση των δεικτών της εγχώριας οικονομίας (όπου από την 54η θέση της περιόδου του 2016 πλέον είναι στην 60η θέση του πίνακα) και του διεθνή εμπορίου (καθώς από την 35η θέση που είχε πλέον είναι στην 40η θέση της συγκεκριμένης κατάταξης). Κάτι ανάλογο έγινε και με την κυβερνητική αποτελεσματικότητα καθώς έπεσε 5 ολόκληρες θέσεις στην κατηγορία φορολογική πολιτική (είχε την 55η θέση κατά την περίοδο του 2016, ενώ την περίοδο του 2017 είχε την 59η θέση) (Βλαδός, 2017).

Η καθοδική τάση της Ελλάδος στην κατηγορία υποδομές, εξηγείται με την υποχώρηση της υπό-κατηγορίες Υγεία και Περιβάλλον όπου η χώρα μας υποχώρησε κατά 5 ολόκληρες θέσεις, καθώς από την 27η θέση που είχε κατά την περίοδο του 2016, πλέον ανήκει στην 32η θέση. Τα παραπάνω αποτελέσματα τα οποία εμφανίζονται μέχρι και σήμερα και η ολική αξιολόγηση της οικονομίας της χώρας μας με όρους ανταγωνιστικότητας έχουν άμεση σχέση με το σύνολο των επιδόσεων της κατά την περίοδο του 2016. Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, οι κυριότερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η χώρα μας, για να βελτιώσει σημαντικά την ανταγωνιστικότητας της, είναι οι παρακάτω :

- επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων με στόχο την αναπτυξιακή αξιοποίηση των αποτελεσμάτων από αυτές
- η ενίσχυση της ρευστότητας των εταιριών και των οργανισμών του ιδιωτικού κλάδου με κυριότερο στόχο την υποβοήθηση της δράσης τους αλλά και την υλοποίηση περισσότερων επενδυτικών κινήσεων
- ο προγραμματισμός και η εφαρμογή ενός οικονομικού σχεδίου αναπτυξιακής εξισορρόπησης, με βασικότερο στόχο τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών
- η θεσμοθέτηση μέτρων αντιμετώπισης του μεταναστευτικού ζητήματος

- η ανοδική τάση των εγχώριων επενδυτικών κινήσεων, διαμέσου των συμπράξεων δημόσιου είτε και ιδιωτικού τομέα (The Global Competitiveness Report, 2017).

Για την περίοδο του 2017, οι ΗΠΑ υποχώρησαν στην 4η θέση της συγκεκριμένης κατάταξης του συνολικού δείκτη ανταγωνιστικότητας από την 3η που είχαν την περίοδο του 2016, παραχωρώντας με αυτόν τον τρόπο την 1η θέση στο Χονγκ-Κονγκ για 2η συνεχόμενη χρονιά. Στη 2η θέση της εν λόγω κατάταξης υπάρχει η Ελβετία, κάτι το οποίο ίσχυε και για την περίοδο του 2016, ενώ στην 3η θέση ανέβηκε η Σιγκαπούρη, η οποία κατά την περίοδο του 2016 ήταν στην 4η θέση του συγκεκριμένου πίνακα.

Οι πιο ανταγωνιστικές οικονομίες της ΕΕ για την περίοδο του 2017 και που βρίσκονται στην 1η δεκάδα των πιο ανταγωνιστικών κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο είναι κατά σειρά η Ολλανδία (5η), η Ιρλανδία (6η), η Δανία (7η) καθώς επίσης και το Λουξεμβούργο (8η θέση). Εκτός από τις παραπάνω, σε εξίσου σημαντικές θέσεις στην εν λόγω κατάταξη είναι η Σουηδία, η Νορβηγία, η Γερμανία, η Φιλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο, η Αυστρία, η Τσεχία καθώς επίσης και η Εσθονία (Zoltan et al., 2017).

5.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα

Κατά περιόδους από αρκετούς ερευνητές και ως επί το πλείστον οικονομολόγους αλλά και μάνατζερ έχει αναφερθεί πως οι κυριότεροι παράγοντες της σύγχρονης ανταγωνιστικότητας είναι η παραγωγικότητα των εταιριών και των οργανισμών (στο σύνολο της οικονομίας), οι επενδυτικές κινήσεις σε ανθρώπινο αλλά και υλικό κεφάλαιο καθώς επίσης και το σύνολο των διαρθρωτικών πολιτικών που θα ακολουθηθούν (Noel and David, 2012).

Άλλοι, όμως, αναφέρουν πως ο τομέας της ανταγωνιστικότητας αποτελεί υπόθεση οικονομικού εργατικού κόστους, ύπαρξης πλούσιων φυσικών πόρων καθώς επίσης και απόρροια κυβερνητικών εθνικών πολιτικών και μέτρων όπως είναι για παράδειγμα οι δασμοί, οι επιδοτήσεις κλπ. Από την άλλη πλευρά, υφίστανται και άλλοι οι οποίοι βλέπουν το συγκεκριμένο τομέα ως ένα μακροοικονομικό φαινόμενο το οποίο επιφέρει καθοριστικές επιρροές αλλά και επιδράσεις κατά κύριο λόγο από ένα σύνολο μεταβλητών, όπως είναι για παράδειγμα τα κρατικά ελλείμματα, τα επιτόκια είτε ακόμα και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες (Klapper and Love, 2011).

Βάσει, όμως, των περισσότερων σύγχρονων ερευνών αναφέρονται πως οι κυριότεροι παράγοντες της ανταγωνιστικότητας της σημερινής εποχής είναι τα εξής :

- το κόστος εργασίας
- το ποσοστό εργασίας είτε τα ποσοστά ανεργίας
 - οι επενδυτικές κινήσεις
 - οι εξαγωγικές επιδόσεις
- η γενικότερη παραγωγικότητα της οικονομίας (Lirzin, 2013).

Δίχως, όμως, να υφίσταται καμία απολύτως εξάρτηση από τους εν λόγω πρωτογενείς προσδιοριστικούς παράγοντες που ονομάζονται θεμελιώδη στοιχεία της εκάστοτε οικονομίας, βασικός πυλώνας στη συγκεκριμένη υπόθεση παραμένει η εταιρία και το περιβάλλον μέσα στο οποίο αυτή λειτουργεί. Ενώ, επομένως, η βασικότερη ευθύνη για την ανάπτυξη των εταιριών και των οργανισμών βαρύνει σε μεγάλο βαθμό τις ίδιες τις εταιρίες, η ευθύνη της πολιτείας είναι να αναπτύσσει και να διατηρεί το καταλληλότερο κλίμα, μέσα στο οποίο είναι εφικτό να αναπτυχθεί η επιχειρηματικότητα (Seung-Hyun et al., 2011).

Ειδικότερα, η πολιτεία έχει την ευχέρεια να οριοθετεί σε σημαντικό βαθμό τους περισσότερους κανόνες οι οποίοι διέπουν την άσκηση δράσεων των σύγχρονων

εταιριών και οργανισμών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το θεσμικό πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων, η επιτρεπόμενη επιρροή των εταιριών στο περιβάλλον καθώς επίσης και το πλαίσιο ανταγωνισμού ανάμεσα στις εταιρίες και τους οργανισμούς (Davila et al., 2009).

Ταυτόχρονα, επιδοτεί μερικές εταιρίες, τις φορολογεί και παράλληλα παρέχει, διαμέσου των δημοσίων εταιριών, ένα ευρύτερο φάσμα βοηθητικών αγαθών και υπηρεσιών. Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, είναι εφικτό κανείς να διακρίνει τους κυριότερους παράγοντες οι οποίοι επιφέρουν σημαντικές επιρροές και επιδράσεις στον τομέα της ανταγωνιστικότητας σε εξωτερικούς, με ελάχιστο είτε μηδενικό έλεγχο από τις εταιρίες και σε εσωτερικούς, οι οποίοι παρακολουθούνται πλήρως από αυτές (Morris et al., 2010).

Για να είναι ανταγωνιστική μια εταιρία στη σημερινή εποχή, είναι σημαντικό να παρέχει τη βέλτιστη σχέση ανάμεσα σε τιμή στην οποία παρέχει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της, και της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών που παρέχει σε σχέση με τις ανταγωνίστριες εταιρίες. Όμως αυτός ο οποίος θα κρίνει ποια εταιρία παρέχει την καλύτερη σχέση τιμής και ποιότητας είναι ο πελάτης. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος που οι σύγχρονες εταιρίες είναι ζωτικής σημασίας να αναλογίζονται τις απαιτήσεις, τις ανάγκες και τα θέλω των πελατών με στόχο να κάνουν την εταιρία τους ακόμα πιο ανταγωνιστική. Έτσι, αναγνωρίζουν τα οφέλη τους σε σχέση με τον ανταγωνισμό και φροντίζουν για την ενίσχυση των εν λόγω πλεονεκτημάτων (Noel and David, 2012).

Υφίστανται αρκετοί τρόποι με τους οποίους ένας επιχειρηματίας έχει την ευχέρεια να μάθει τον τρόπο με τον οποίο δρα κάποιος ανταγωνιστής του. Κάποιοι εξ αυτών είναι η έρευνα των διαφοροποιημένων προωθητικών εντύπων, η έρευνα αγοράς και τιμών, η εξυπηρέτηση των καταναλωτών κλπ. Με τον τρόπο αυτόν, ο εκάστοτε επιχειρηματίας έχει τη δυνατότητα να οριοθετεί μια άποψη για τους ανταγωνιστές του και να εστιάζει σε σημαντικό βαθμό στις δικές του επιχειρηματικές κινήσεις (Lirzin, 2013).

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, πριν από το ξεκίνημα της εκάστοτε επιχειρηματικής δράσης, καλό θα ήταν ο κάθε επιχειρηματίας να έχει γνώση των παρακάτω :

- την άποψη των πελατών των ανταγωνιστικών εταιριών για το αγαθό και τις υπηρεσίες τις οποίες θέλει να παρέχει και ο ίδιος
- την οικονομική δυνατότητα των ανταγωνιστικών εταιριών οι οποίοι υφίστανται στον ίδιο τομέα στον οποίο ο συγκεκριμένος επιχειρηματίας θέλει να δραστηριοποιηθεί
- το μερίδιο της αγοράς των ανταγωνιστών του
- την ευχέρεια εφαρμογής περισσότερων και καλύτερων καινοτόμων πρακτικών σε σχέση τους ανταγωνιστές στον χώρο στον οποίο θέλει να δραστηριοποιηθεί (Drucker, 2014).

Έχοντας γνώση όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, ένας επιχειρηματίας έχει τη δυνατότητα να λάβει πιο σωστές αποφάσεις για το παρόν προκειμένου να παραμένει ανταγωνιστικός αλλά παράλληλα να κάνει όσο το δυνατόν καλύτερες προβλέψεις για τις κινήσεις των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων του σε μελλοντική βάση έτσι ώστε να είναι κατάλληλα προετοιμασμένος και να προσαρμόζεται αμεσότερα σε αυτές τις συνθήκες και συνεπώς να συντηρείται ανταγωνιστικός και στο μέλλον. Με τον τρόπο αυτόν θα ήταν φρόνιμο για τον επιχειρηματία να μαζέψει ένα σύνολο δεδομένων γύρω από τον τρόπο λειτουργίας των ανταγωνιστών του. Τα συγκεκριμένα στοιχεία θα πρέπει να έχουν άμεση σχέση με τα εξής :

- τους ετήσιους προϋπολογισμούς των ανταγωνιστών οι οποίοι δρουν σε παρόμοιο κλάδο με εκείνον του εν λόγω επιχειρηματία

- τακτικές πωλήσεων, κόστους, παραγωγής καθώς επίσης και κερδών των ανταγωνιστών
- την πρακτική καινούριων καινοτόμων πρακτικών στον χώρο, από ποιούς ανταγωνιστές υλοποιούνται και τι συνέπειες θα έχουν αυτές στον τομέα στον οποίο δρα ο συγκεκριμένος επιχειρηματίας (Noel and David, 2012).

5.3 Προοπτικές και στρατηγικές για διεθνή ανταγωνιστικότητα

Η οικονομική ύφεση κάνει τις επιχειρήσεις να ανακαλύψουν τα όρια αντοχής τους αλλά από την άλλη κάποιες εξ αυτών ανοίγονται σε καινούριες δράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, αντιμετωπίζοντας σε μεγάλο βαθμό την έλλειψη ρευστότητας η οποία κυριαρχεί στη χώρα μας εδώ και αρκετά χρόνια. Οι συγκεκριμένες καινούριες δράσεις έχουν άμεση σχέση με διεθνείς συνεργασίες με εταιρίες και οργανισμούς που έχουν ήδη αναπτύξει ανταγωνιστικό περιβάλλον και έχουν τη δυνατότητα να τις βοηθήσουν με στόχο να γίνουν πιο ανταγωνιστικές και παράλληλα πιο ρεαλιστικές. Με τον τρόπο αυτόν μαθαίνουν να μεταβάλλονται ριζικά αφού συναντούν καινούριους πελάτες και καινούριες συνθήκες σε διαφορετικές αγορές (Valdez and Richardson, 2013).

Καθοριστικό ρόλο στο συγκεκριμένο επίπεδο προσαρμογής των εταιριών και ανάδειξης καινούριας επιχειρηματικότητας παίρνει και το κράτος που έχει τη δυνατότητα να βοηθήσει σημαντικά με άμεσους είτε ακόμα και έμμεσους τρόπους. Με άμεσες τακτικές μπορεί να βοηθήσει βελτιώνοντας αισθητά το θεσμικό πλαίσιο των επιχειρήσεων επικεντρώνοντας κυρίως στην υποστήριξη προκειμένου να προκύψει και ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον και έμμεσα διαμέσου πρακτικών οι οποίες άπτονται στην οριοθέτηση θετικών στάσεων στο επιχειρείν και τη διεθνή διάκριση (Wheelen and Hunger, 2012).

Παρόλα αυτά, οι προσδοκίες από το κράτος είναι σημαντικό να είναι ρεαλιστικές, να εκφράσουν ένα καινούριο πιο σύγχρονο μοντέλο ανάπτυξης, ένα διαφοροποιημένο πλαίσιο στρατηγικής αλλά και το διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον που ξεκινάει να μεταβάλλεται με την ισχύουσα οικονομική ύφεση. Αρχικά, μεταβάλλονται οι προτιμήσεις των πελατών και αναπτύσσονται καινούρια πρότυπα. Ο πελάτης υπολογίζει τα λεφτά αλλά και ερευνά καινούριες μεθόδους με στόχο να ικανοποιήσει οικονομικότερα τις ίδιες ανάγκες αλλά με πιο έξυπνες επιλογές (Stoyan, 2012).

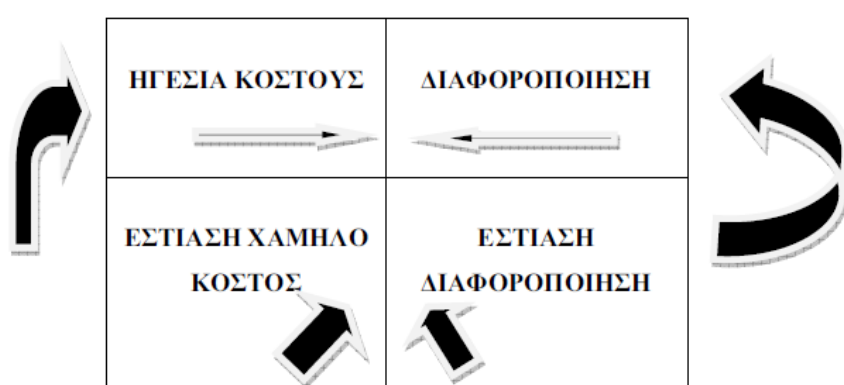
Παράλληλα, ελαττώνει τις αγορές του αλλά εστιάζει σε πιο φθηνά αγαθά, συντηρώντας, όμως, υψηλές απαιτήσεις που έχει για τον τομέα της ποιότητας. Δεύτερον, ο διεθνής ανταγωνισμός στην προσφορά εντείνεται ενώ μεταβάλλονται σημαντικά οι παραδοσιακές δομές όλων των τομέων. Καινούριες αναπτυσσόμενες πολυεθνικές επιχειρήσεις από κράτη χαμηλού κόστους εισχωρούν ισχυρά στις διεθνείς αγορές και μεταβάλλουν τις καθιερωμένες ισορροπίες (Heyne et al., 2010).

Με κυριότερο στόχο να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό και τις καινούριες συνθήκες, οι παραδοσιακές μεγάλες επιχειρήσεις ενεργούν με στόχο τις πιο χαμηλές τιμές για τα ίδια αγαθά και τις ίδιες υπηρεσίες. Παράλληλα, ελαττώνουν το κόστος αναδιοργανώνοντας την παραγωγική τους αλυσίδα στο διεθνές περιβάλλον και αξιοποιούν κατάλληλα τις ευκαιρίες για ανάπτυξη σε κράτη με χαμηλότερο κόστος. Ταυτόχρονα, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις επικεντρώνονται περισσότερο σε θύλακες αγοράς με στόχο να καινοτομήσουν και να κινηθούν σε διεθνές επίπεδο. Με τον τρόπο αυτόν, οι ισορροπίες στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ανατρέπονται (Department for Business Innovation & Skills, 2015).

Συγκεντρωτικά, στις ελεύθερες αγορές της σημερινής εποχής, ο ανταγωνισμός θα αρκестεί στις πιο χαμηλές τιμές με άμεση συνέπεια την αισθητή ελάττωση των τιμών. Οι ενδιάμεσες προσφορές κόστους και διαφοροποίησης θα κερδίζουν ολοένα και πιο μεγάλο ποσοστό. Οι επιχειρήσεις αυτής της μορφής της χώρας μας θα πρέπει να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στη συγκεκριμένη χρηματοοικονομική κατάσταση και το καθοριστικότερο είναι πως θα πρέπει να τα καταφέρουν και να γίνουν ακόμα πιο ανταγωνιστικές σύμφωνα με τις εν λόγω

πολιτικές είτε τα κέρδη τα οποία θα πρέπει να συσσωρεύουν σε λιγότερες πολυεθνικές. Όπως μπορούμε να δούμε από την εικόνα 5.3 που ακολουθεί, με την ύφεση οι επιχειρήσεις τείνουν να κινούνται προς τα ενδιάμεσα (Wheelen and Hunger, 2012).

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να τονιστεί πως το κοινωνικό αλλά και το χρηματοοικονομικό πλαίσιο έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια ριζικά και οριστικά. Οι πελάτες είναι πιο ενημερωμένοι, έχουν γνώση των απαιτήσεων τους και γνωρίζουν περισσότερο για το τι αγοράζει και για το τι τους συμφέρει καλύτερα (Heyne et al., 2010). Το internet έχει παίξει καθοριστικό ρόλο σε αυτές τις αλλαγές καθώς πλέον οι πελάτες είναι κατάλληλα ενημερωμένοι για τιμές και ποιότητα αγαθών. Οι επιχειρήσεις οι οποίες έχουν την ευχέρεια να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των πελατών αποκτούν κοινωνικό κεφάλαιο και λαμβάνουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Οι συγκεκριμένες τάσεις ανοίγουν καινούριους δρόμους για καινοτομία και διαφοροποίηση των αγαθών τους (Williams and Vorley, 2015).

Εικόνα 5.3 : Η δράση της καινοτομίας εν μέσω κρίσης (Χαραλαμπίδης, 2013)

Οι επιχειρήσεις οι οποίες θα κατορθώσουν να γίνουν ακόμα περισσότερο ανταγωνιστικές, εστιασμένες στην καινοτομία, με κοινωνική διαφοροποίηση, είναι εξαιρετικά πιθανόν να παρουσιάσουν ένα διαφορετικό και πιο σύγχρονο επιχειρηματικό μοντέλο και η εξέλιξη τους να είναι πάντα ανοδική με εσωτερικές

δυνατότητες και κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο τις περισσότερες φορές εξασφαλίζει την ανταγωνιστικότητα τους. Συντηρώντας αφοσιωμένο τα ανθρώπινο δυναμικό σε τέτοιες περιόδους θα είναι σε καλύτερη θέση να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες οι οποίες θα υπάρξουν σε μια περίοδο ύφεσης (Kapsali and Butler, 2011).

Η ανταγωνιστική πολιτική θα παίζει καθοριστικό ρόλο την περίοδο ύστερα από την ύφεση εξαιτίας υπέρ-ανταγωνισμού και ανατροπής ισορροπιών. Οι γενικοί άξονες της πολιτικής αυτής είναι γνωστοί και έχουν συζητηθεί όλα αυτά τα χρόνια. Κατά κύριο λόγο θα χρειαστούν τα παρακάτω :

- Ισχυρότερη διαφοροποίηση των προσφορών με ποιότητα και καινοτομίες σε πιο χαμηλά επίπεδα κόστους
- Ισχυρότερη επιχειρηματικότητα με καινούρια μοντέλα, καινούρια εγχειρήματα, με τοπική διαφορετικότητα. Επίσης, καθοριστικό ρόλο παίζει η απελευθέρωση της ευρηματικότητας των ανθρώπινων πόρων και η διοχέτευση της στην ανάπτυξη και εμπορική αξιοποίηση καινούριων προσφορών στον πιεζόμενο πελάτη
- Εξωστρέφεια όχι μονάχα με την παραδοσιακή μορφή εξαγωγών αλλά και με προχωρημένες μορφές διεθνοποίησης (Fine, 2011)

Τακτικές με στόχευση σε καταναλωτές οι οποίοι ικανοποιούνται ιδιαίτερα εύκολα ως επί το πλείστον στην εθνική αγορά, με ελάχιστη καινοτομία δεν θα αποδώσουν. Το πιο χαμηλό κόστος παίζει καθοριστικό ρόλο αλλά δεν επαρκεί δίχως άλλα δεδομένα διαφοροποίησης (Heyne et al., 2010). Η καινοτομία χρειάζεται να ενταχθεί στην καθημερινότητα όλων των επιχειρήσεων της χώρας μας, να επενδύσουν σε αυτήν, με στόχο να κατορθώσουν συνεχόμενες διαφοροποιήσεις στα παρεχόμενα αγαθά και τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Δεν είναι απαραίτητο να επενδύσουν σε τεράστιες καινοτομίες οι οποίες κρύβουν μεγάλους κινδύνους. Πηγές ιδεών είναι δυνατόν να ανιχνευθούν στην αγορά από τους καταναλωτές κυρίως, αλλά

και από διάφορες συνεργασίες και δικτύωση καθώς επίσης και από τους ίδιους τους υπαλλήλους μιας επιχείρησης (Valdez and Richardson, 2013).

Συμπερασματικά, θα πρέπει να τονιστεί πως το καινούριο επιχειρηματικό περιβάλλον κατά την περίοδο της ύφεσης θα είναι εξαιρετικά διαφορετικό, όπως και το περιβάλλον το οποίο θα υπάρχει μόλις αυτή τελειώσει. Με απαιτητικούς και κατάλληλα ενημερωμένους πελάτες, οι οποίοι επιθυμούν να ικανοποιήσουν παρόμοιες ανάγκες με πιο λίγα χρήματα και με υπέρ-ανταγωνισμό στην προσφορά θα υπάρξει τεράστια πίεση από αναπτυσσόμενες πολυεθνικές από κράτη χαμηλού κόστους σε αγαθά με ενδιάμεσους συνδυασμούς τιμής αλλά και κόστους (Stoyan, 2012). Ταυτόχρονα, οι απαιτήσεις για κοινωνική υπευθυνότητα των εταιριών θα ενταθούν. Το γεγονός αυτό θα προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για συγκεκριμένες εταιρίες και οργανισμούς προκειμένου να διαφοροποιήσουν τις προσφορές τους, με πιο μεγάλες καινοτομίες και κοινωνικά είτε ακόμα και οικολογικά βιώσιμες επιλογές και λύσεις (Markatou, 2014).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ / ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι έννοιες της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας βρίσκονται σε διεθνές επίπεδο στο επίκεντρο της συζήτησης και της μελέτης. Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα βρίσκεται σε ένα στάσιμο σημείο στους περισσότερους κλάδους και αυτός είναι ο βασικότερος λόγος που είναι σημαντικό σιγά-σιγά να περάσουμε ξανά σε ένα καινούριο ανταγωνιστικό πλαίσιο ενισχύοντας ακόμα περισσότερο τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι επιχειρήσεων της χώρας μας και θέτοντας παράλληλα μια σειρά ενεργειών και πρακτικών οι οποίες θα είναι σε θέση να αποδώσουν τα βέλτιστα επιθυμητά αποτελέσματα.

Συνοψίζοντας όσα αναφέραμε στη συγκεκριμένη εργασία, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τίποτε δεν είναι εφικτό να αναπληρώσει την έλλειψη επιχειρηματικότητας κυρίως σε μια εποχή όπου υπάρχει τεράστιο οικονομικό πρόβλημα εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης. Στη σύγχρονη εποχή, με τις σημαντικές προκλήσεις της ανοικτής διεθνούς αγοράς, η ενίσχυση αλλά και η βελτίωση της επιχειρηματικότητας στην ΕΕ είναι κάτι περισσότερο από επιβεβλημένη καθώς μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί να επέλθει η οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας.

Επομένως, η έρευνα και η ανάλυση των διαφοροποιημένων οικονομικών αλλά και κοινωνικών παραγόντων οι οποίοι καθορίζουν την ύπαρξη της επιχειρηματικότητας σε μια σύγχρονη οικονομία είναι ζωτικής σημασίας, έτσι ώστε να γίνουν κατανοητές και αντιληπτές οι κυριότερες χρηματοοικονομικές δυνατότητες

και αδυναμίες. Συνεπώς, η ανάληψη καινοτομιών, πρωτοβουλιών αλλά και καθορισμένων δράσεων πολιτικής είναι σημαντική και σε πολλές περιπτώσεις υποχρεωτική, κυρίως λόγω της συμβολής της επιχειρηματικότητας στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως καθοριστικό ρόλο παίζει η έμπρακτη ενθάρρυνση και η υποστήριξη μιας σειράς σημαντικών μέτρων με στόχο την ανάπτυξη βιώσιμων και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, η ανάπτυξη καλύτερου θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου που θα έχει την ευχέρεια απλοποίησης των διοικητικών δράσεων για τις εταιρίες και τους οργανισμούς και θα στηρίζει και θα ενισχύει ακόμα περισσότερο όσους αναλαμβάνουν μια τέτοια επιχειρηματική δράση.

Καθοριστικό ρόλο, επίσης, παίζει η προώθηση δράσεων με στόχο την αξιοποίηση της καινούριας γνώσης της έρευνας και της καινοτομίας προκειμένου να αναπτυχθούν καλύτερα αγαθά και υπηρεσίες τεράστιας προστιθέμενης αξίας καθώς επίσης και η ανάδειξη του ρόλου της κατάρτισης στην οριοθέτηση μιας καλύτερης επιχειρηματικής νοοτροπίας. Κυριότερος σκοπός όλων των παραπάνω είναι σημαντικό να αποτελεί η ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος καθώς επίσης και η ανάπτυξη επιχειρηματικών δράσεων, κριτηρίων και παραγόντων που αποτελούν χρήσιμες παράμετροι με στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας μας, την ανάπτυξη καινούριων θέσεων εργασίας αλλά και η βελτίωση της ποιότητας ζωής για όλους.

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 2.1 : Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα επιχειρηματικότητας.....	11
Εικόνα 2.2 : Το περιβάλλον μιας επιχείρησης	14
Εικόνα 2.3 : Εξωτερικό περιβάλλον επιχείρησης.....	15
Εικόνα 2.4 : Εσωτερικό περιβάλλον επιχείρησης	15
Εικόνα 2.5 : Μοντέλο Πόρτερ.....	16
Εικόνα 2.6 : Ιεράρχηση εμποδίων στην επιχειρηματικότητα ανά θεματική περιοχή.....	26
Εικόνα 2.7 : Αιτίες εμποδίων επιχειρηματικότητας	27
Εικόνα 3.1 : Η διαδικασία της καινοτομίας	29
Εικόνα 3.2 : Δείκτης καινοτομίας της	52
Εικόνα 3.3 : Βασικοί πυλώνες του δείκτη παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας	54
Εικόνα 4.1 : Οι δέκα χώρες με την πιο μεγάλη ανοδική τάση στο δείκτη GEI (2014-2015).....	70
Εικόνα 4.2 : Φόβος επιχειρηματικής αποτυχίας.....	71
Εικόνα 4.3 : Εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων σαν ποσοστό πληθυσμού 2003-2014.....	75
Εικόνα 4.4 : Εξέλιξη κατανομής σε επιχειρηματικότητα ανάγκης και ευκαιρίας 2003-2014	75
Εικόνα 4.5 : Δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης και η ένταση τους κατά την περίοδο 2011-2016.....	80
Εικόνα 4.6 : Αναπτυξιακές επιδόσεις καινοτομίας των χωρών μελών της ΕΕ 2007-2014.....	82
Εικόνα 4.7 : Επιχειρηματικότητα και ανάπτυξη	89
Εικόνα 5.1 : Εξέλιξη της συνολικής ανταγωνιστικότητας και των επιμέρους κατηγοριών την πενταετία 2011-2015	96
Εικόνα 5.2 : Κατάταξη της Ελλάδας με το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας	97
Εικόνα 5.3 : Η δράση της καινοτομίας εν μέσω κρίσης.....	106

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 2.1 : Κίνητρα έναρξης επιχειρηματικής δράσης ανά χώρα.....	12
Πίνακας 3.1 : Πυλώνας καινοτομίας του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας	56
Πίνακας 4.1 : Εξέλιξη δεικτών επιχειρηματικότητας (ποσοστά % πληθυσμού κατά την περίοδο 2006-2010).....	70
Πίνακας 4.2 : Διακοπή λειτουργίας επιχειρήσεων (2008-2010)	71
Πίνακας 4.3 : Συστάσεις και διαγραφές επιχειρήσεων (2014-2016).....	72
Πίνακας 5.1 : Κατάταξη της Ελλάδας σε κρίσιμους δείκτες της κατηγορίας «Επιχειρηματική Αποτελεσματικότητα».....	93
Πίνακας 5.2: Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας 2011-2015	94

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία :

- Amoros, J.E. and Bosma, N. (2013) *Global Entrepreneurship Monitor 2013 Global Report*, Babson Park, Global Entrepreneurship Monitor, MA.
- Collins, P. and Pontikakis, D. (2006) *Innovation Systems in the European Periphery: the policy approaches of Ireland & Greece*, *Science and Public Policy*, 33 (10), pp. 757-769.
- Davila, A., Foster, G. & Oyon, D. (2009) *Accounting and Control, Entrepreneurship and Innovation: Venturing into New Research Opportunities*, *Journal European Accounting Review*, Volume 18, Issue 2, 4 June.
- Deakins, D. and Freel, M. (2007) *Επιχειρηματικότητα*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Department for Business Innovation & Skills, (2015), *Understanding Motivations for Entrepreneurship*, BIS RESEARCH PAPER NO. 212.
- Drakopoulou, D. and Anderson, A. (2013) *From Admiration to Abhorrence: The Contentious Appeal of Entrepreneurship across Europe*, *Entrepreneurship & Regional Development*, 25(2), pp. 69–89.
- Drucker, P.F. (2014) *Innovation and Entrepreneurship*, Routledge.
- European Commission (2014) *Cohesion Policy and Greece*, European Commission, Brussels.
- European Innovation Scoreboard 2016
- Eurostat, 2015
- Fine, B. (2011) *Οικονομική κρίση και Ελλάδα*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Gaddam, S. (2007) *A Conceptual Analysis of Factors Influencing Entrepreneurship Behavior and Actions*, *ICFAI Journal of Management Research*, Vol. 6, Issue 11.

- GEDI-Global Entrepreneurship Index 2015
- Global Entrepreneurship Monitor (2013) *Entrepreneurship in Greece during 2012–2013: Are There Any Signs of Recovery in Small Entrepreneurship?*, Babson Park, Global Entrepreneurship Monitor, MA.
- Heyne, P., Boettke, P.J., & Prychitko, D.L. (2010) *The Economic Way of Thinking*, Prentice Hall, 12th ed., pp. 304–318.
- International Institute for Management Development (2015) *Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας*, Στοιχεία της Επετηρίδας για την Παγκόσμια Ανταγωνιστικότητα του IMD World Competitiveness Yearbook 2015, 28 Μαΐου, Θεσσαλονίκη.
- Ka-business, (2018), *Πάνω από το 1% του ΑΕΠ το ποσοστό δαπανών για Έρευνα & Ανάπτυξη το 2016 στην Ελλάδα*, Διαθέσιμο στο : <http://www.ka-business.gr/pages/business-news/18042/panw-apo-to-1-toy-aep-to#prettyPhoto>
- Kaplanoglou, G. and Rapanos, V.T. (2013) *Tax and Trust: The Fiscal Crisis in Greece*, South European Society and Politics, 18(3), pp. 283–304.
- Kapsali, M. and Butler, J. (2011) *Politics in Business and Management Practices in Greece: A Comparative Context*, Palgrave, pp. 3–21, Basingstoke.
- Ketikidis, H., Williams, N. & Vorley, T. (2013) *Economic resilience and entrepreneurship: A case study of the Thessaloniki City Region*, Sage Journals, Volume 28, University of Sheffield, pp. 399-415, UK.
- Klapper, L. and Love, I. (2011) *The impact of the financial crisis on new firm registration*, Economics Letters, Volume 113, Issue 1, October, pp. 6-14.
- Kritikos, S. and Herrmann, B.A. (2014) *Growing out of the crisis: hidden assets to Greece's transition to an innovation economy*, IZA Journal of European Labor Studies, 30 September.
- Lirzin, F. (2013) *Entrepreneurs at the Heart of Economic Recovery in Europe*, Fondation Robert Schuman Policy Paper no. 284, July.

- Marchand, K. and Siegel, M. (2015) *Migration, Entrepreneurship and Development: A Critical Review*, IZA Discussion Paper no. 9284, Bonn, IZA.
- Markatou, M. (2014) *Has the Economic crisis affected the production of innovation in Greece? Evidence from patents*, National and Kapodistrian University of Athens.
- Mavroudeas, S. and Paitaridis, D. (2013) *The Greek saga: competing explanations of the Greek crisis-A Marxist alternative*, 1st World Keynes Conference Attacking the Citadel: Making economics fit for purpose, Izmir University of Economics, 26-29 June, Turkey.
- Morris, H.M., Kuratko, D.F. & Covin, J.G. (2010) *Entrepreneurial Development within Organizations*, 3rd Edition, South Western CENGAGE Learning.
- Nelson, R., Belkin, P. & Jackson, J. (2015) *The Greek Debt Crisis: Overview and implications for the United States*, Congressional Research Service.
- Noel, C. and David, T.M. (2012) *A (partial) review of entrepreneurship literature across disciplines*, Journal of Entrepreneurship and Public Policy, Vol. 1, Iss: 2, pp.183-199.
- Parker, S. (2009) *The Economics of Entrepreneurship*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Samitas, A. and Polyzos, S. (2015) *Freeing Greece from capital controls: were the restrictions enforced in time*, Research in International Business and Finance, November.
- SEPE, 2016, Διαθέσιμο στο : <http://www.sepe.gr/gr/research-studies/article/7536105/weforum-gci-2016-2017/>
- Seung-Hyun, L., Yasuhiro, Y., Peng, M.W. & Barney J.B. (2011) *How do bankruptcy laws affect entrepreneurship development around the world?*, Journal of Business Venturing, Volume 26, Issue 5, September, pp. 505-520.
- Sofouli, E. and Vorontas, N. (2006) *S&T Parks and business incubators in middle-sized countries: the case of Greece*, Journal of Technology Transfer,32, pp. 525-544.

- Stoyan, T. (2012) *Global from the start: The characteristics of Born-Global firms in the technology sector*, Technology Innovation Management Review.
- Tagkalakis, A.O. (2014) *Fiscal Policy, Net Exports, and the Sectoral Composition of Output in Greece*, International Economics and Economic Policy.
- Taxheaven, (2014), *Εφιάλτης η γραφειοκρατία για τις επιχειρήσεις- Ετήσια Έκθεση 2014 για την κατάσταση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στη Ελλάδα*, Διαθέσιμο στο : <https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/17595>
- The Global Competitiveness Report 2016 - 2017, επεξεργασία ΣΕΠΕ, 9/2016 - 2016 World Economic Forum
- The Global Competitiveness Report 2017 - 2018, επεξεργασία ΣΕΠΕ, 9/2017 - 2017 World Economic Forum
- Tsakanikas, A., Giotopoulos, I., Korra, E. & Stavradi, S. (2016) *Entrepreneurship 2015-16: A turning point for the growth dynamics of the business sector*, GEM, Foundation for economic and industrial research, Athens.
- Wheelen, L.T. and Hunger, J.D. (2012) *Strategic Management and Business Policy, Toward Global Sustainability*, 13th Edition, Pearson Education, Inc., USA.
- White, A. and Bruton, D. (2010) *Η στρατηγική Διαχείριση της Τεχνολογίας και της Καινοτομίας*, Επιμέλεια Καλογήρου Γ., Πρωτόγερου Α., Κωνσταντέλου Α., Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Williams, N. and Vorley, T. (2015) *The impact of institutional change on entrepreneurship in a crisis-hit economy: the case of Greece*, Entrepreneurship & Regional Development, Volume 27, pp. 28-49.
- Wilson, N. and Gurling, C. (2009) *Entrepreneurial Management*, Kingston University.
- Wong, P.K., Ho, Y.P. & Autio, E. (2005) *Entrepreneurship, Innovation and economic growth: Evidence from GEM Data*, Small Business Economics.

- Valdez, M.E. and Richardson, J. (2013) *Institutional Determinants of Macro-Level Entrepreneurship*, *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 37(5), pp. 1149–1175.
- Zoltan, J., Szerb, L., Autio, E. & Loyd, A. (2017) *Global entrepreneurship index*, GEDI, DC, USA.

Ελληνική βιβλιογραφία :

- Βλαδός, Χ.Μ. (2017) *Παγκόσμια κρίση, καινοτομία και διαχείριση αλλαγής*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Βλαδός, Χ.Μ. (2016) *Στρατηγική μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε συνθήκες κρίσης*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Βλιάμος, Σ. (2011) *Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα*, στο Σεμινάριο ΕΚΕΦΕ “Δ”, Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Γκαγκάτσιος, Ι. (2008) *Καινοτομία-Επιχειρηματικότητα-Επιχειρήσεις*, Διδακτικές σημειώσεις. Κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Δρόσου Χ., (2015), Η επιχείρηση και το περιβάλλον της, Διαθέσιμο στο : <https://www.slideshare.net/xristinadrosou1/14-sofatutorgr>
- Ζησίμος, Σ. (2017) *Στο «κόκκινο» το 2016 ο δείκτης επιχειρηματικότητας*, Διαθέσιμο στο : <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1189618/sto-kokkino-to-2016-o-deiktis-epixeirimatikotitas>
- IOBE
- Ιωαννίδης, Σ. (2007) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013*, IOBE, Αθήνα.
- Ιωαννίδης, Σ. και Γιωτόπουλος, Ι. (2014) *Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012-13: Ενδείξεις ανάκαμψης της μικρής επιχειρηματικότητας*, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

- Κακούρης, Α. (2010) *Εννοιολογικές προσεγγίσεις στην Επιχειρηματικότητα Καινοτομίας*, Εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα.
- Καραγιάννης, Α.Δ., Κορρές, Γ. και Ζαρίφης, Α. (2001) *Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
- Κορρές, Γ.Μ. (2015) *Επιχειρηματικότητα και ανάπτυξη*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, Αθήνα.
- Κώτσιος, Π. (2012) *Θεωρία Επιχειρηματικότητας και Καινοτομίας*, Σημειώσεις στο μάθημα: Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία, Δομή Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας, Μονάδα Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας, Τεχνικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Λάρισας, Λάρισα.
- Μανασάκης, Κ. (2013) *Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής.
- Μαραβέγιας, Ν. (2012) *Επιχειρηματικότητα και καινοτομία : Από την θεωρία στην πράξη*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- Πολυχρονόπουλος, Γ. και Κορρές, Γ. (2005) *Βασικές Αρχές Οικονομίας και Διοίκησης*, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
- Σαλαβού, Ε.Ε. (2013) *Καινοτομία και αλλαγή στο επιχειρείν*, Εκδόσεις Rosili, Αθήνα.
- Χαραλαμπίδης, Ι. (2013) *Χρηματοοικονομικοί Δείκτες*, Σημειώσεις στο μάθημα: Λειτουργίες Επιχειρήσεων, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών, Διοίκηση Πληροφοριακών Συστημάτων.
- Χατζηκωνσταντίνου, Γ. και Γωνιάδης, Η. (2009) *Επιχειρηματικότητα και καινοτομία: Από την ίδρυση στη διοίκηση και την επιβίωση της νέας επιχείρησης*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Χριστόπουλος, Α. (2008) *Η καινοτομία στην Ελλάδα : Συγκριτική ανάλυση με τις νότιες και βόρειες ευρωπαϊκές χώρες*, Εκδόσεις Τυπωθητώ, Αθήνα.

Διαδικτυακή βιβλιογραφία :

- http://www.innosupport.net/uploads/media/GR_1_01.pdf